

**NATSI, RAISKAAJIEN SUOJELIJA, RUMA HUORA JA
KIIHOTTAVA KAUNOTAR**

Eduskuntavaaleissa 2019 ehdolla olleiden naisten kokemuksia
verkkohäirinnästä

Katri Erkkilä
Pro gradu -tutkielma
Turun yliopisto
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma
Digitaalinen kulttuuri
Toukokuu 2020

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos/

Humanistinen tiedekunta

ERKKILÄ, KATRI: Natsi, raiskaajien suojelija, ruma huora ja kiihottava kaunotar –
Eduskuntavaaleissa 2019 ehdolla olleiden naisten kokemuksia verkkohäirinnästä.

Pro gradu -tutkielma, 89 s., 18 liites.

Digitaalinen kulttuuri

Toukokuu 2020

Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa eduskuntavaaleissa 2019 ehdolla olleiden naisten kokemuksia verkkohäirinnästä. Löytämieni taustatietojen perusteella oli todennäköistä, että jonkinlaista verkkohäirintää tulisi ilmenemään. Lähestyinkin aihetta kysymällä, millaista verkkohäirintää naisehdokkaat kokivat eduskuntavaalikampanjoinnin aikana: Miten ja missä verkkohäirintää ilmeni? Ketkä sitä kokivat? Mitä verkkohäirintä koski ja millaista se oli luonteeltaan? Ja millaiset vaikutukset koetulla verkkohäirinnällä oli?

Tutkielman primääriaineisto koostuu tutkimukseen rekrytoivan lomakkeen vastauksista (n=54), verkkohäirintäkokemuksia kartoittavasta eduskuntavaalien jälkeen toteutetusta kyselystä (n=156) sekä täydentävistä haastatteluista (n=7). Aineistonkeruu osui väistämättä eduskuntavaalikampanjoinnin aikaan ja sen jälkimmäisiin. Lomake ja kysely toimitettiin ehdolla olleille naisille puolueiden yhteyshenkilöiden kautta.

Aineistoni mukaan koettu verkkohäirintä oli määrällisesti melko maltillista. Tutkittavistani erottui kuitenkin ryhmä, joka oli joutunut somekohun tai muun laajan verkkohyökkäyksen kohteeksi. Verkkohäirintä koski tutkittavien käsityksen mukaan useimmiten poliittisessa toiminnassa mukanaoloa, sukupuolta sekä persoonaa ja ulkoista olemusta. Luonteeltaan verkkohäirintä oli enimmäkseen jatkuvaa negatiivista kommentointia tutkittavani sosiaalisen median päivityksiin. Varsin usein verkkohäirintä oli luonteeltaan myös tutkittavani osaamisen ja asiantuntijuuden vähättelyä, pyrkimystä mustamaalata ja vahingoittaa hänen mainettaan, sukupuolittunutta halventamista sekä häpäisevää ja nöyryyttävää kielenkäyttöä. Melko usein verkkohäirintä oli luonteeltaan myös seksuaalista. Seksuaalinen häirintä nousi aineiston vapaista kommentteista vahvasti esille.

Moni tutkittavani oli ahdistunut ja stressaantunut verkkohäirinnästä. Toisaalta sillä oli ollut myös vakaumusta vahvistavia ja sisuunnuttavia vaikutuksia. Verkkohäirinnän vaientava vaikutus näkyi vastauksissa selvästi, sillä monet tutkittavani eivät enää mielellään osallistuneet julkiseen keskusteluun sosiaalisessa mediassa tietyistä aiheista. Lähes kaikki verkkohäirintää kokeneet tutkittavani olivat pyrkineet jollain tavoin estämään verkkohäirintää. Suuri osa määrällisesti paljon verkkohäirintää kokeneista koki, ettei ollut saanut apua tai tukea verkkohäirinnän ehkäisyyn.

Asiasanat: verkkohäirintä, sosiaalinen media, sukupuoli, eduskuntavaalit, eduskuntavaaliehtokas, sisällönanalyysi

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Aiheen esittely	1
1.2	Aikaisempi tutkimus.....	2
1.3	Tutkimusaineisto ja -menetelmät.....	5
1.4	Tutkimusetiikka.....	11
2	Verkkohäirinnän keskeiset piirteet	13
2.1	Naiset ja verkkohäirintä	13
2.2	Verkkohäirintä käsitteenä.....	16
2.3	Fleimaus ja trollaus.....	18
2.4	Somekohut ja maalittaminen.....	19
3	Verkkohäirinnän ilmeneminen	21
3.1	Yleisyys	21
3.2	Kuntaryhmittymät, vaalipiirit ja puolueet.....	23
3.3	Ikä ja poliittisessa toiminnassa mukanaoloaika	29
3.4	Verkkohäirinnän taustalla olleet tahot.....	33
3.5	Häirintäkavanat	38
4	Verkkohäirinnän koetut syyt ja luonne	44
4.1	Syyt tutkittavien käsityksen mukaan.....	44
4.2	Verkkohäirinnän muodot	47
4.3	Poliittisessa toiminnassa mukanaolo	54
4.4	Sukupuoli.....	58
4.5	Persoonaa tai ulkoinen olemus	61
4.6	Seksuaalinen häirintä.....	63
5	Verkkohäirinnän vaikutukset	67
5.1	Koetun verkkohäirinnän seuraukset.....	67
5.2	Verkkohäirinnän ehkäisy ja estäminen	72
6	Johtopäätökset	76
	Lähteet	79
	Liitteet	

1 Johdanto

1.1 Aiheen esittely

Surffailin internetissä ja pohdin pro graduni aihetta. Minua kiinnosti tutkia sosiaalista mediaa, ihmisten verkkokäyttäytymistä, verkossa vaikuttamista tai verkkohäirintää. Kaipasin kuitenkin jotain konkreettista ideaa. Löysin verkosta YK:n tasa-arvojärjestö Suomen UN Womenin vt. toiminnanjohtaja Elina Nikulaisen kirjoittaman blogikirjoituksen. Nikulainen kertoo olleensa Suomen edustajana European Women's Lobbyn Väkivaltaobservatorion kokouksessa, jossa aiheena oli naispoliitikkoihin kohdistuva verkkohäirintä. Nikulaisen mukaan julkiseen keskusteluun osallistuvat naiset, kuten journalistit, aktivistit ja poliitikot, kokevat järjestelmällistä verkkohäirintää. Hän muistuttaa, että vuosi 2019 on sekä Euroopassa että Suomessa merkittävä vaalivuosi ja poliittinen kampanjointi sekä osallistuminen sosiaalisessa mediassa on olennainen osa vaalityötä. Trollien ja erilaisten vihatilien tarkoituksena on saada ikävillä kommentteilla aktiivisille naisille olo, että sillä on hintansa. Nikulainen kysyy blogikirjoituksessaan, millaista tuhoa demokratialle tekee tyttöjen, naisten ja vähemmistöjen pelottelu itsesensuuriin.¹

Kiinnostuin aiheesta ja lähdin etsimään verkosta lisää tietoa hakusanalla ”verkkohäirintä”. Löysin Amnesty International Suomen internet -sivuilta tiedotteen. Siinä kerrottiin kyselytutkimuksesta, jonka mukaan neljännes naisista ilmoitti kokeneensa verkkohäirintää ainakin kerran. Tutkimukseen sisältyvään kyselyyn oli vastannut 4000 18-55-vuotiasta naista useista eri maista. Amnestyn Suomen osaston sukupuoleen ja seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän asiantuntija Pia Puu Oksanen mainitsee tiedotteessa naisvihan ja häirinnän kukoistavan sosiaalisen median alustoilla.² Pro gradu -tutkielmani aihe alkoi muodostua mielessäni. Päätin tarkastella verkkohäirintää poliittisessa toiminnassa mukana olevien naisten näkökulmasta. Vuoden 2019 eduskuntavaalit olivat aivan ”nurkan takana” ja se tarjosi minulle mahdollisuuden ajoittaa tutkielma keskelle kiivainta vaalikampanjointia.

¹ Nikulainen 2018.

² Amnesty International Suomen osasto 9.11.2017.

Löytämieni taustatietojen perusteella oli todennäköistä, että jonkinlaista verkkohäirintää tulisi ilmenemään. Päädyinkin lähestymään aihetta kysymällä, millaista verkkohäirintää naisehdokkaat kokivat eduskuntavaalikampanjoinnin aikana: Miten ja missä verkkohäirintää ilmeni? Ketkä sitä kokivat? Mitä verkkohäirintä koski ja millaista se oli luonteeltaan? Ja millaiset vaikutukset koetulla verkkohäirinnällä oli?

Kokemukset verkkohäirinnästä ovat subjektiivisia ja eri ihmiset kokevat eri asiat verkkohäirintänä. Tässä tutkielmassa tarkastelen kokemuksia verkkohäirinnästä nimenomaan tutkittavan näkökulmasta. Käytin kulttuuritutkimuksellisesti hyvin tyypillistä lähestymistapaa: Tutkin verkkohäirinnän kohteiden kokemusta ja sen vuoksi olen kysynyt asiasta vain heiltä itseltään. Tutkielmassa en tee päätelmiä verkkohäirintäkokemuksista tutkittavien oman sosiaalisen median käyttäytymisen, poliittisten mielipiteiden, perhesuhteiden, persoonan tai muiden henkilökohtaisten ominaisuuksien perusteella. En myöskään analysoi tässä tutkielmassa sitä, millaista viestintää tutkimuksessa mukana olleet itse sosiaalisessa mediassa tuottivat tai miten he mielipiteensä tai asiansa siellä ilmaisivat.

1.2 Aikaisempi tutkimus

Viime vuosien aikana on tutkittu sekä naisiin³ että päättäjiin⁴ kohdistuvaa häirintää ja verkkovihaa. Lisäksi vähemmistöjen⁵ ja journalistien⁶ kokemaa verkkovihaa on tutkittu. Myös sosiaalinen media⁷, blokkaminen⁸, trollaus⁹ Lulzin logiikka¹⁰ sekä tunteet ja viha verkkokeskustelupalstoilla¹¹ ovat olleet tutkimuksen kohteena. Uusin lienee Viha vallassa -hankkeeseen sisältynyt tutkimus vihapuheen vaikutuksista yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Viha vallassa oli Valtioneuvoston Selvitys- ja Tutkimustoiminnan vuonna 2019 rahoittama hanke, jossa tutkittiin julkiseen päätöksentekoon vaikuttavan vihapuheen laajuutta, luonnetta ja vaikutuksia. Hankkeen toteuttivat Open Knowledge Finland ja Jyväskylän yliopisto. Tutkimusaineisto koostuu neljästätoista teemahaastattelusta, laajasta Twitteristä kerätystä aineistosta sekä kuntiin ja

³ European Women's Lobby 2017.

⁴ Sandberg 2015; Pekola-Sjöblom & Airaksinen 2018.

⁵ Korhonen et al. 2016.

⁶ Pöytäri et al. 2013.

⁷ Ks. esim. Matikainen 2008; Villi & Turpeinen 2016; Suominen et al. 2019.

⁸ Ks. esim. Puro 2018.

⁹ Ks. esim. Phillips 2015.

¹⁰ Ks. esim. Milner 2013.

¹¹ Ks. esim. Harju 2018; Vainikka 2019.

eduskuntaan toimitetun kyselyn vastauksista, joita tuli yhteensä 1393. Viha vallassa - tutkimuksen mukaan kaksi kolmasosaa päättäjistä arvioi vihapuheen lisääntyneen viime vuosina ja sitä koettiin yleisesti. Miltei puolet eduskunnassa työskentelevistä on kohdannut vihapuhetta, joka liittyy heidän luottamus- tai virkatehtäviinsä.¹² Julkiset viestit sosiaalisessa mediassa ovat yleisin kanava vihapuheen lähettämiseen ja levittämiseen¹³. Tutkimus toteutettiin osittain samaan aikaan oman tutkielmani aineiston keruun kanssa. Siitä koostettu raportti toimi minulle merkittävänä vertailukohteena omien tutkimusvastausteni muodostamisessa.

Vihapuhetta on tutkittu myös Tampereen yliopistossa vuonna 2016. ”*Vihapuhe sananvapautta kaventamassa*” -tutkimuksessa haluttiin selvittää muuttaako mediassa tapahtuva aggressiivinen puhe julkista keskustelukulttuuria tai journalistien tapoja toimia. Tutkimuksen mukaan journalistit ovat verkossa kiusaamisen kohteena. He saavat siellä sekä vihamielistä palautetta että joutuvat asiattomien ja provosoivien verkkokeskustelukommenttien kohteeksi. Käytännössä kyse on toistuvista hyökkäyksistä yhtä henkilöä kohtaan tai esimerkiksi Facebook -profiilin tai blogin kuormittamisesta viestipaljoudella.¹⁴ Osaa vihaviesteistä voidaan pitää myös verkkohäirintänä, joten kyseinen tutkimus on oman tutkielmani kannalta olennainen. On tärkeää tutkia erilaisia ammattialoja, toimijoita ja ryhmiä. Monipuolisen tutkimuksen kautta voidaan tulevaisuudessa muodostaa kokonaiskuva, mutta myös luoda ja toteuttaa ryhmäspesifejä ja yksilöidympiä toimenpiteitä ja toimintamalleja verkossa tapahtuvan vihan ja häirinnän ehkäisyyn.

Myös naisten kokemia verkkoväkivaltaa on tutkittu. Eurooppalainen naisjärjestöjen kattojärjestö European Women’s Lobby luotsasi vuonna 2017 #HerNetHerRights -projektin. Siinä oli tavoitteena selvittää nykytilanne naisiin ja tyttöihin kohdistuvasta verkkoväkivallasta Euroopassa. Projektissa tuotettiin tutkimuskatsaus nimellä ”*Cyber violence and hate speech online against women*”¹⁵. Sen vastuullisena tahona toimi Kansalaisten oikeuksien ja perustuslakiasioiden Euroopan parlamentin politiikan osasto. Tutkimuksessa arvioitiin verkkoväkivallan perimmäisiä syitä ja vaikutuksia naisiin analysoimalla ja kartoittamalla esiintyvyys, uhrin ja tekijät. Tuotoksena koostettiin

¹² Knuutila et al. 2019.

¹³ Knuutila et al. 2019, 91.

¹⁴ Pöyhkäri et al. 2013.

¹⁵ Heezen et al. 2018.

#HerNetHerRights -raportti, jossa kartoitettiin naisiin ja tyttöihin kohdistuvaa verkkoväkivaltaa Euroopassa. Raporttia varten haastateltiin muun muassa monia jäsenjärjestöjen edustajia, erilaisia asiantuntijoita, parlamentaarikkoja, poliitikkoja ja aktivisteja. Raportin mukaan verkkoväkivalta, on yhtäältä yleinen ja toisaalta kasvava ilmiö.¹⁶ Tutkimuksesta koostettu raportti osoittautui tutkielmani käsitteiden määrittelyn kannalta keskeiseksi, sillä siinä luotiin määritelmät verkkoväkivallan eri muodoille verkkohäirintä mukaan lukien.

Sosiaalista mediaa on tutkittu esimerkiksi vaaliviestinnän näkökulmasta. Tietotekniikan tutkimuslaitos HIIT ja Viestinnän tutkimuskeskus CRC toteuttivat vuosina 2015-2016 Digivaalit 2015 -hankkeen. Tässä monitieteisessä tutkimuksessa haluttiin verkon poliittisten keskustelujen aiheiden lisäksi selvittää, kuka niitä hallitsee. Tutkimushankkeessa hyödynnettiin isoja datamassoja ja verkkoetnografiaa. Niiden avulla havainnoitiin ja analysoitiin vuoden 2015 eduskuntavaalien aikaista digitaalisen median käyttöä sekä julkisuuden agendan muodostumista. Hankkeen data pitää sisällään miljoona yksittäistä Twitter -viestiä ja 198 000 Facebook -viestiä kommentteineen. Lisäksi dataan sisältyy muutama tuhat viestiä Instagramista ja Tumblrista sekä Suomi24-palstalta tallennettuja keskusteluja, joissa mainittiin tiettyjä politiikka- tai vaali -asiasanoja. Apuna aineistonkeruussa käytettiin 99analytics-työkalua. Näiden lisäksi kaikille kansanedustajaehdokkaille lähti eduskuntavaalien jälkeen kysely heidän tavoistaan käyttää sosiaalista mediaa vaalikampanjoinnissa. Tutkimuksen mukaan sosiaalisessa mediassa ehdokkaiden ja kansalaisten kesken käyty keskustelu oli melko vähäistä.¹⁷ Tutkimuksessa ei varsinaisesti kartoitettu verkkovaalikampanjoinnin negatiivisia puolia, kuten verkkohäirintää. Sain kuitenkin analyysini tueksi tutkittua tietoa siitä, millaista keskustelu sosiaalisessa mediassa ehdokkaiden ja kansalaisten kesken on.

Tampereen yliopiston tutkijat Esa Reunanen ja Auli Harju kirjoittivat vuonna 2012 kirjan ”*Media iholla – Poliitikan julkisuus kansanedustajien ja aktivistien kokemana*”. Kirja perustuu Tampereen yliopistossa tehtyyn tutkimukseen, jossa kartoitettiin neljäntoista näkyvän poliitikon ja kahdentoista kansalaisaktivistin näkökulmaa siitä,

¹⁶ European Women’s Lobby 2017.

¹⁷ Villi & Turpeinen 2016.

millaista politiikkaan tai kansalaisaktivismiin osallistuminen nykyään on.¹⁸ Reunanen ja Harjun mukaan julkisuuden on nähty tulevan aiempaa enemmän ”iholle” ja muuttuneen henkilökeskeisemmäksi ja skandaalihakuisemmaksi.¹⁹ Haastattelujen avulla selvitettiin tutkittavien sosiaalisen median käyttöön liittyviä kokemuksia, sekä niitä negatiivisia ilmiöitä, joihin tutkittavat olivat törmänneet sosiaalisessa mediassa. Reunanen ja Harjun mukaan tutkittavista suurin osa tuntui hyväksyvän negatiiviset kommentit osana nettikeskusteluja. He kokivat, että ne vain täytyi sivuuttaa tai kestää. Joillekin tutkittaville keskustelujen ikävä sävy ja niiden ikävä kommentointi oli kuitenkin aiheuttanut niin huonon olon, että he halusivat pysytellä mahdollisimman kaukana sosiaalisen median keskusteluista.²⁰

Sosiaalisesta mediasta on tullut poliitikoille yleinen ja mahdollisesti jollain tapaa lähes ”pakollinen” kanava vaikuttamiseen ja viestintään. Tämän vuoksi on tärkeää saada myös tutkittua tietoa sen negatiivisista puolista, kuten verkkohäirinnästä. On uhka demokratialle, jos esimerkiksi osa eduskuntavaaliehdokkaista ei uskalla viestiä tai osallistua keskusteluihin ilman pelkoa häirinnästä. Reunanen ja Harjun mukaan poliitikkojen tunteita ja kokemuksia on politiikan julkisuuden tutkimuksessa tutkittu harvoin. Niiden tarkastelu on rajautunut suosittujen ja yleistajuisempien julkisuuden muotoihin. Jos aihetta ajatellaan vallankäytöllisestä näkökulmasta ja poliittisen julkisuuden kautta, niin tunteiden ja kokemusten tutkimus olisi kuitenkin tärkeää.²¹

1.3 Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Tutkin eduskuntavaaleissa 2019 ehdolla olleiden naisten kokemaa verkkohäirintää, joten aineistonkeruu osui väistämättä eduskuntavaalikampanjoinnin aikaan ja sen jälkimaininkeihin. Kampanjoinnin aloitusajankohtaa ei voi tarkkaan määrittellä, joten tutkielmassani määrittelin sen alkavan tammikuussa ja päättyvän luonnollisesti eduskuntavaaleihin huhtikuun 14. päivää.

Alun perin primääriaineistoni oli tarkoitus koostua tutkittavien sosiaalisen median sivuilta tekemiini havaintoihin ja tallennuksiin. Tarkoitukseni oli havainnoida tutkimukseen osallistuvien julkisia Facebook -sivustoja, blogikirjoituksia ja niihin

¹⁸ Reunanen & Harju 2012.

¹⁹ Ibid 2012.

²⁰ Ibid 2012, 143-144.

²¹ Reunanen & Harju 2012, 12.

tulleita kommentteja. Eduskuntavaalien jälkeen tehtävän verkkohäirintää kartoittavan määrällisen kyselyn ja haastattelujen oli tarkoitus ainoastaan tukea havainnoinnilla keräämääni primääriaineistoa. Koko suunnitelma keikahti kuitenkin ympäri tehdessäni heti alkumetreillä muutoksia aineiston keruun suhteen.

Ehdin jo toteuttaa havainnointia varten tutkimukseen rekrytoivan lomakkeen. Käytän tähän lomakkeeseen tulleita vapaita vastauksia tämän tutkielman aineistona, joten avaan aineistonkeruuprosessia tässä kokonaisuudessaan. Tein alkuperäisen tutkimussuunnitelman pohjalta Webropol -lomakkeen, jonka avulla rekrytoin tutkittavia mukaan tutkimukseen (Liite 1). Lomakkeessa pyysin lupaa tarkastella vastaajien julkisia sosiaalisen median sivustoja. Käytin lomakkeen koostamisessa apuna Sari Östmanin väitöstutkimustaan varten laatimaa tutkimukseen rekrytoivaa lomaketta²². Puolueiden yhteyshenkilöt toimittivat lomaketta linkkinä eteenpäin kaikille nais ehdokkaille. Kysely oli avoinna ajalla 1.12.2018-15.1.2019 ja määräaikaan mennessä tuli yhteensä 54 vastausta. Vastausten pohjalta valitsin 12 mahdollisimman erityyppistä tutkittavaa, joiden Facebook-sivuja päätin seurata aktiivisemmin. Ajankäytöllisistä syistä päätin aloittaa blogien tarkkailun hieman myöhemmin. Luovuin kuitenkin melko pian tästä aineistonhankintamenetelmästä, sillä en löytänyt sivustoilta verkkohäirinnäksi luokiteltavia kirjoituksia. Ymmärsin, ettei aineistonkeruusuunnitelmani tukenut riittävästi tutkimuskysymyksiäni, joten päätin muuttaa aineistonhankintatapaa.

Olisin toki voinut jatkaa sosiaalisen median sivustojen havainnointia ja todennäköisesti tehdä lopulta päätelmän, ettei verkkohäirintää tapahtunut siten kuin olin sen tutkimussuunnitelmassani määritellyt. Ymmärsin kuitenkin, ettei näkyvän verkkohäirinnän puuttuminen ollut välttämättä koko totuus. Minulle selvisi melko pian, että Facebook-sivuja ”siivottiin” niin nopeasti, etten ehtinyt nähdä läheskään kaikkia kommentteja. Huomasin esimerkiksi, kuinka tutkittavani kertoi Facebook -profiilisivustollaan kyseisen sivuston olevan vihavapaa ja sen vuoksi poistavansa heti kaikki vihakommentit. Tämä mahdollisuus käväisi mielessäni jo tutkimukseen rekrytoivan lomakkeen vastauksia tarkastellessani. Sielläkin muutama vastaaja ilmoitti blokanneensa profiileja ja poistaneensa kommentteja. Lisäksi moni tutkittavani ilmoitti, että häirintäviestit tulevat yleensä muuta kautta, kuten yksityisviesteillä:

²² Östman 2015.

”Mietin sitä, että yleensä häiritsevät viestit somessa tulevat yksityisviestillä. Niitä tässä tutkimuksessa ei näe. Lisäksi julkisilta sivuiltani piilotan yleensä ilkeämielisimmät kommentit aika nopeasti. Siis sellaiset joista näkee jo heti, että tämän kanssa ei kannata alkaa väentämään. Toivottavasti tästä huolimatta saat tutkimuksen kannalta olennaista materiaalia.” Nainen, alle 30 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 5-14 vuotta.

”Olen joutunut jo ennen ehdokkuuttani blokkamaan Facebookista 100-200 profiilia, mikä on vähentänyt huomattavasti verkkohäirinnän määrää.” Nainen, ei ilmoittanut ikäänsä, poliittisessa toiminnassa mukana 5-14 vuotta.

Tutkimuksen edetessä ja uutta aineistoa analysoidessani sain lisää vahvistusta päätökselleni vaihtaa aineistonkeruutapaa. Verkkohäirintää kartoittavan kyselyn vastauksista nimittäin ilmeni, että suuri osa verkkohäirintää mielestään kokeneista vastaajista oli kampanjan aikana sekä poistanut kommentteja että estänyt häiritsijöiden pääsyn sosiaalisen median tililleen.

Primääriaineistokseni muodostui tutkimukseen rekrytoivaan lomakkeeseen tulleet vastaukset (Liite 1), verkkohäirintäkokemuksia kartoittava eduskuntavaalien jälkeen toteutettu kysely (Liite 2) sekä täydentävät haastattelut (Liite 3). Toteutin eduskuntavaalikampanjan aikaisia verkkohäirintäkokemuksia kartoittavan kyselyn heti eduskuntavaalien jälkeen huhti-toukokuussa. Valitsin siihen kysymykset, joilla mielestäni parhaiten vastaisin tutkimuskysymyksiin. Kyselyn sisällön ideoinnin apuna käytin Sanna Luotion Tampereen yliopistoon yhdyskuntatieteiden laitokselle tekemän pro gradu -tutkielman *”Kuntapäätäjät uhattuna”* liitteisiin sisältyvää kyselyä²³. Luotion tutkielman aiheena oli kuntien ylimpien luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden kokema uhkailu ja väkivalta. Lisäksi tarkastelin Oikeusministeriön Demokratia-, kieli- ja perusoikeusasioiden yksikön *”Selvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin”* -raportin tuloksia kääntäen ne mielessäni kysymyksiksi. Otin myös yhteyttä yhteen Viha vallassa –hankkeen toteuttajaan, valtiotieteiden tohtori Aleksi Knuutilaan. Sain Knuutilalta muutamia hyödyllisiä huomioita itse kyselyn koostamiseen, mutta sen lisäksi nähtäväksi myös Viha vallassa -hankkeeseen sisältyvän kyselyn. Kaikista näistä oli paljon hyötyä oman

²³ Luotio 2006.

tutkielmani kyselyn sisällön suunnittelussa. Tutkimusaiheeni ja tutkimuskysymykseni ovat kuitenkin luonnollisesti omanlaisensa, joten itse kyselystäkin muodostui siten omannäköisensä.

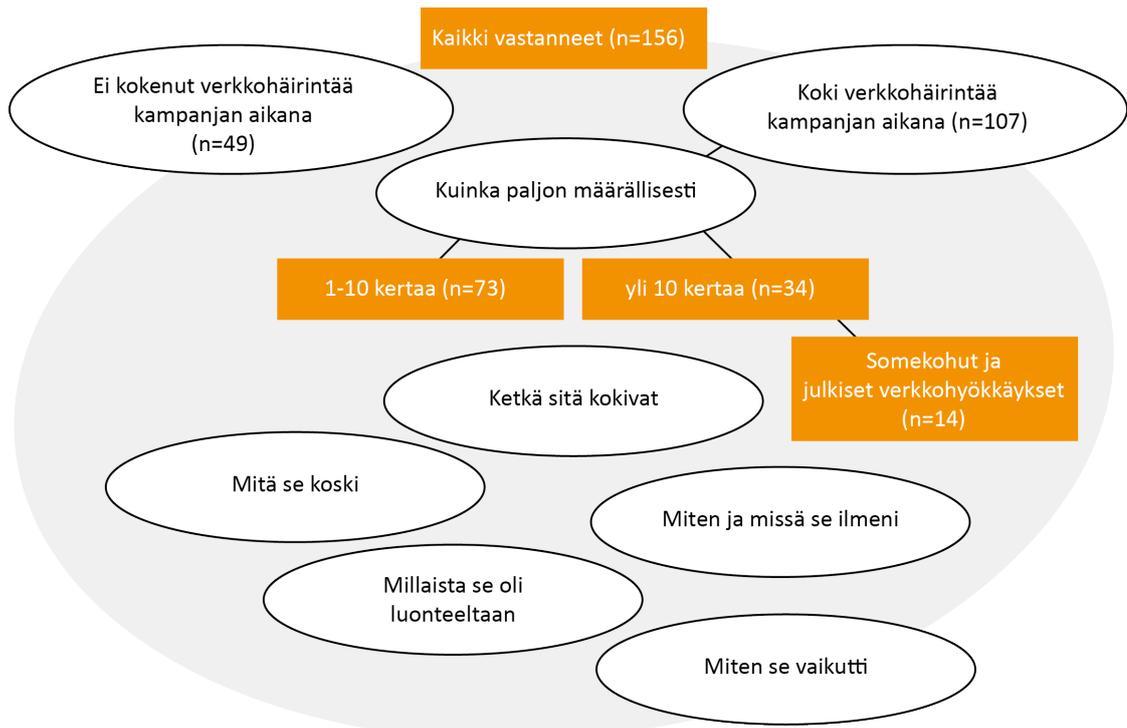
Verkkohäirintäkokemuksia kartoittava kysely toimitettiin eteenpäin ehdolla olleille naisille jälleen puolueiden yhteyshenkilöiden kautta. Kyselyä toimittivat eteenpäin kaikki puolueet ilmeisesti muutamaa pienpuoluetta lukuun ottamatta. Mikään puolue ei varsinaisesti kieltäytynyt lähettämästä sitä eteenpäin, en vaan onnistunut saamaan vastausta kaikkien pienpuolueiden yhteyshenkilöitä. Päädyin lopulta lähettämään erikseen sähköpostitse linkin mahdollisimman monelle pienpuolueen ehdokkaalle. Ihan kaikkien sähköpostia en kuitenkaan löytänyt verkosta ja aikakin oli rajallinen. En myöskään halunnut lähettää linkkiä kyselyyn mitään muuta kautta, jotta se ei joutuisi vahingossa julkiseen levitykseen tai ”vääriin käsiin”. Pyrin levittämään linkkiä verkkokyselyyn vain luotettavien tahojen, kuten puolueiden yhteyshenkilöiden, kautta tai lähettämään sen henkilökohtaisesti sähköpostilla suoraan henkilölle, jolta toivoin siihen vastausta. Kyselyssä ei vaadittu minkäänlaista tunnistautumista, joten siihen on näistä toimista huolimatta voinut vastata kuka vain linkin eteensä saanut. Avoin kyselylinkki toi mukanaan mahdollisuuden feikki- tai pilavastausten lähettämiseen. Tämän riskin tiedostaen halusin kuitenkin ennen kaikkea tarjota mahdollisuuden vastata kyselyyn anonyymisti. Vastausajan päätyttyä kävin kaikki vastaukset tarkasti läpi, enkä löytänyt yhtään epäaidolta vaikuttavaa. Kyselyyn tuli yhteensä 156 vastausta, enkä hylännyt niistä yhtäkään.

24 % verkkohäirintää kartoittavaan kyselyyn vastanneista ilmoitti voivansa kertoa kokemuksistaan syventävässä haastattelussa. Lähetin vastaajan profiilin ja kyselyyn tulleiden vastausten perusteella haastattelupyynnön 12:lle keskenään mahdollisimman erityyppiselle vastaajalle. Valitsin haastattelupyynnön kohteeksi mahdollisimman laajasti eri puolueista ja ikäryhmistä sellaisia vastaajia, jotka eivät olleet mielestään kokeneet kertaakaan verkkohäirintää kampanjan aikana ja sellaisia, jotka olivat sitä mielestään kokeneet. Lopulta haastattelin heinäkuussa seitsemää vastaajaa. Haastateltavien valinnassa eivät ohjanneet määrälliset tekijät, vaan oma harkintani sekä tietenkin se, että sain sekä kyselyssä että myöhemmin sähköpostissa myöntävän vastauksen haastattelupyyntöni.

Haastateltavat asuivat ympäri Suomen, joten päädyin toteuttamaan haastattelut Skype - videopuheluna. Ennen haastattelua toimitin haastateltaville haastatteluaineiston käyttöluvan verkkolomakkeena ja haastateltavan tuli täyttää se viimeistään edellisenä päivänä ennen varsinaista haastattelua. Ennen haastatteluja kävin läpi jokaisen haastateltavan verkkohäirintää kartoittavan kyselyn vastaukset. Suunnittelin niiden pohjalta täydentävät kysymykset, joita koin vielä tarvitsevani tutkimuskysymykseen vastatakseni. Minulla oli myös muutamia vakiokysymyksiä, jotka kysyin kaikilta. Tein haastatteluja lopulta määrällisesti melko vähän. Koin, etten tarvinnut tutkimusvastaukseni kannalta enempää. Olin saanut verkkokyselyn kautta aineistoa jo sen verran kattavasti, ettei minulta jäänyt puuttumaan mitään oleellista tietoa.

Käytin aineiston analyysissä kolmenlaista lähestymistapaa. Tein verkkokyselyn strukturoitujen kysymysten pohjalta määrällistä analyysia ja vapaiden kenttien vastaukset analysoin laadullisin menetelmin. Laadullisesta aineistosta nousi selvästi esiin tutkimuskysymyksen kannalta tärkeitä teemoja, joita vastaajat eivät olleet voineet mainita määrällisessä aineistossa sen strukturoidun kyselymuodon vuoksi. Haastattelut toimivat kyselyä tukevana aineistona, sillä niiden kautta sain tarkennettua ja varmistettua tiettyjä kyselyvastauksissa esiin nousseita asioita. Tutkielmassa lainaamani sitaattit ovat muutamaa lukuun ottamatta kyselyn vapaista kirjoituksista. Kun lainaan haastateltavia, niin mainitsen siitä aina erikseen.

Laadullista aineistoa analysoidessa käytin apuna sisällönanalyysia. Halusin muodostaa tekstiaineistosta yleiskuvan sekä eritellä sieltä oleellisimmat teemat. Teemat muodostin tutkimuskysymysten perusteella. Järjestin aineistoa ennen sen analysointia seuraavasti: Aluksi erottelin omaksi aineistokseen sekä kyselyn määrällisen osion että kyselyn vapaisiin kenttiin tulleet kirjoitukset. Lisäksi litteroin haastattelut ja lisäsin niihin tunnistetiedot analysointia varten. Käytin määrällisen aineiston analyysissa luokitteluja ja laadullisen aineiston analyysissa teemoittelua. Yhdistin molemmat lopuksi yhdeksi kokonaisuudeksi (Kuva 1). Ensimmäiseksi luokittelin määrällisen kyselyaineiston tutkimuskysymysten perusteella kahteen ryhmään: Ensimmäiseen ryhmään kuuluivat ne 49/156 (31 %) vastaajaa, jotka eivät olleet mielestään kokeneet kertaakaan verkkohäirintää kampanjan aikana ja toiseen ryhmään ne 107/156 (69 %) vastaajaa, jotka olivat mielestään kokeneet verkkohäirintää kampanjan aikana.

Kuva 1. Aineiston järjestely ennen analyysia.

Verkkohäirintää mielestään kokeneet 107 vastaajaa ryhmittelin alaryhmiin. Ensimmäiseen alaryhmään kuuluivat 1-10 kertaa verkkohäirintää mielestään kokeneet 73/107 (68 %) vastaajaa ja toiseen alaryhmään kuuluivat ne 34/107 (32 %) vastaajaa, jotka olivat mielestään kokeneet verkkohäirintää yli 10 kertaa. Yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmästä kopioin vielä yhdeksi alaryhmäksi ne 14/107 (13 %) vastaajaa, jotka olivat mielestään joutuneet somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi. Jaoin siis vastaajat erilaisiin alaryhmiin koetun verkkohäirinnän määrän perusteella. Päädyin tähän ratkaisuun, koska halusin verrata kokemuksia koetun verkkohäirinnän määrän mukaan. Lopuksi luokittelin vastaajat kyselyvastausten perusteella erilaisiin alaryhmiin sen mukaan, ketkä verkkohäirintää kokivat, mitä verkkohäirintä koski, miten ja missä verkkohäirintä ilmeni, millaista verkkohäirintä oli luonteeltaan ja miten verkkohäirintä vaikutti.

1.4 Tutkimusetiikka

Tutkimuseettisiä seikkoja ratkaistessani lähdin liikkeelle ajatuksesta, että verkkotutkimusetiikka ei ole erityistä tutkimusetiikkaa, sillä tutkimuseettisen pohdinnan lähtökohdana on aina tutkimusongelma²⁴. Aluksi pohdin tarkkaan, millaista tietoa tarvitsin. Aineistonhankintamenetelmäni muuttui heti alkuvaiheessa havainnoinnista kyselyyn, joten minun oli tehtävä myös tutkimuseettinen pohdinta kahteen otteeseen. Tutkimusetiikassa kaikkein tärkeintä on kunnioittaa tutkittavia. Tämä tarkoittaa sitä, että mahdollisille tutkittaville kerrotaan tutkimuksesta, jolloin he voivat itse myös päättää osallistumisestaan. Tutkittavien itsemääräämisoikeus tulee huomioida ja heidän pitää saada myös valita mitä ja millä tavoin haluavat kertoa itsestään.²⁵

Otteita verkosta -kirjassa verkkotutkimusetiikasta kirjoittaneet Riikka Turtiainen ja Sari Östman ovat laatineet verkkotutkijan eettisen huoneentaulun auttamaan verkkoaineistoja käyttäviä tutkijoita ja opiskelijoita tutkimuseettisissä pohdinnoissaan. Verkko voi olla tutkimuksessa välineenä, lähteenä vai kohteena. Eli tutkimusta tehdään verkolla, verkossa vai verkosta.²⁶ Itse käytän tutkielmani aineistona vastaajien kokemuksia, joten teen siis verkkotutkimusta verkosta.

Verkko ei ole tutkimuseettisesti ihan yksinkertainen tutkimuksen kohde, varsinkin kun aiheeni on jossain määrin herkkä. Kansanedustajaehdokas on kuitenkin aina jollain tavoin julkisuuden henkilö. Häntä ei periaatteessa koske sama anonymiteettisuoja kuin ”tavallisista kansalaista”. Tutkimuseettisen toimikunnan mukaan tutkimukseen osallistuvien tietoja ei ole tarkoituksenmukaista julkaista niin, että heidät voisi sen avulla tunnistaa. Tässä kuitenkin tekevät poikkeuksen sekä julkisuuden henkilöt että valtaa käyttävät henkilöt. Heidän yksityisyydensuojansa on kapeampi suhteessa muihin yksityishenkilöihin.²⁷ Lisäksi tutkijan on voitava kerätä ja käyttää erilaisia aineistoja tuottaakseen uutta tietoa.²⁸

Haluan kuitenkin suojella tutkittaviani ja varjella heidän anonymiteettiaan. Tutkimukseen osallistuminen oli luonnollisesti täysin vapaaehtoista. En paljasta

²⁴ Turtiainen & Östman 2013, 52.

²⁵ Ibid, 56.

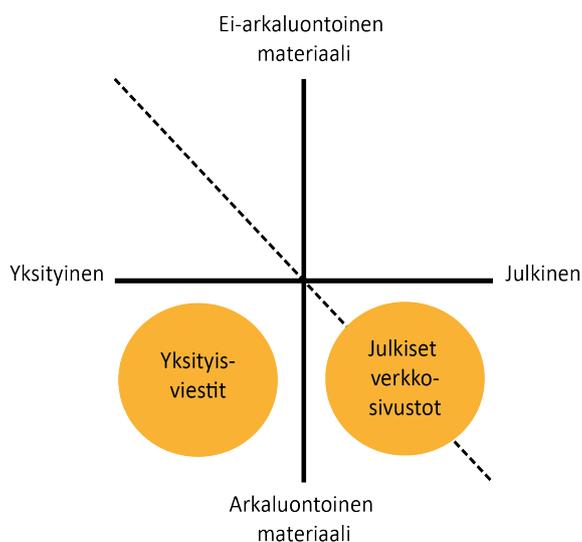
²⁶ Ibid, 64.

²⁷ Tutkimuseettisen toimikunnan julkaisu 3/2019, 2019.

²⁸ Kosonen et al. 2018, 117.

tutkimuksessa kenenkään nimeä, minimerkkiä, kuvaa tai käytä muuta suoraa tunnistetta. Käytän aineiston analyysissä myös lainauksia kyselyyn vastanneiden vapaista kirjoituksista ja haastatteluista. Olen koodannut siteeraukset karkeistettuja määreitä käyttäen, jotta vastaajaa ei tunnistettaisi niiden kautta. Koska kysyn vain kokemuksista, en käytä suoria lainauksia verkkohäirinnän tuottajien viesteistä. Jotkut tutkittavien kertomat verkkohäirintää aiheuttaneet asiat ovat kuitenkin sellaisia, että niistä saattaa paljastua tutkittavan henkilöllisyys. Esimerkkinä voisi mainita vaikkapa julkisuudessa muutoin esillä ollut tapaus, josta tutkittava kertoo. Tutkittavia on muistutettu siitä, että heidän avoimeen kenttään kirjoittamiaan vastauksia voidaan siteerata ja siitä, että he tai heidän julkiset sivustonsa saattavat löytyä hakukoneiden kautta kaikesta huolimatta.

Käytin tutkimusaiheen arkaluontoisuuden analyysissä nelikenttää (Kuva 2), josta Turtiainen ja Östman kertovat Otteita verkossa -kirjassa. Kentän avulla voidaan ratkaista kysymyksiä tutkittavan informoinnin suhteen tai vaikkapa siitä, miten verkkosisältöjä tulisi siteerata.²⁹

Kuva 2. Tutkimusaineistoni Sveningssonin ym. kehittämässä nelikentässä.

En käytä tutkimuksessa havainnointiaineistoa, vaan aineisto perustuu verkkokyselyyn, jossa tutkittava on saanut itse päättää mitä kyselyssä paljastaa. Myös verkkohäirintää tuottava taho on välillisesti tutkimukseni kohteena. En kuitenkaan ole pyytänyt lupaa aineiston tutkimuskäyttöön muilta kuin varsinaisilta tutkittavilta itseltään. Siihen ei ollut

²⁹ Turtiainen & Östman 2013, 52.

tarvetta käyttämäni tutkimusmetodin vuoksi. Lisäksi luvan pyytäminen olisi ollut mahdotonta, enhän olisi mitenkään voinut tavoittaa verkkohäirintää tuottavia tahoja. Aihetta olisi todennäköisesti ollut mahdoton tutkia, sillä heiltä olisi tuskin saanut edes lupaa. Aiheen tärkeys ohittaa mielestäni näiden välillisten tutkittavien oikeudet.

2 Verkkohäirinnän keskeiset piirteet

2.1 Naiset ja verkkohäirintä

Verkkohäirintä on tutkielmani keskeinen käsite. Käsitteen määrittelyssä on oleellista pohtia hieman sitä, miten verkkohäirintä ensinnäkin eroaa muusta häirinnästä ja toisekseen muusta vastaanottajan kannalta ”ei-toivotusta” negatiivisesta verkkoviestinnästä. Häirintää voi tapahtua missä vaan fyysisessä tilassa. Verkkohäirintä taas tapahtuu ainoastaan verkossa. Sen kohteeksi voivat joutua kaikki sukupuolesta huolimatta. Tässä tutkielmassa kartoitan kuitenkin naisten kokemaa verkkohäirintää ja sen vuoksi avaan verkkohäirinnän käsitettä ensisijaisesti sukupuolen näkökulmasta.

Verkkohäirintä ei ole mikään uusi asia, vaan vastaavaa toimintaa on ollut nähtävissä jossain muodossa verkkokeskustelukulttuurin alkuajoista lähtien. Verkkokeskustelujen historiaa esittelevässä Digitaalisia kohtaamisia -kirjassa mainitaan, että erilainen häirintä, kuten fleimaus ja trollaus, ovat olleet kiinteä osa nettikeskustelukulttuuria jo 1980-luvulta alkaen. Tuolloin verkkohäirintää tapahtui lähinnä verkkoharrastajien kesken. Tilanne kuitenkin muuttui, kun sosiaalinen media teki läpimurtonsa ja ihmiset pääsivät enenevässä määrin linjoille purkamaan tunteitaan.³⁰ Yksi kirjan kirjoittajista, digitaalista kulttuuria tutkinut Petri Saarikoski muistuttaa tieteellisen verkkojulkaisu WiderScreenin ajankohtaista –palstalla, että sosiaalisen median algoritmit on luotu niin, että ne väkisin kiihdyttävät verkkokeskustelusotia, joissa trollit voittavat³¹.

Media- ja viestintätieteitä tutkinut Janne Matikainen kirjoitti vuonna 2008 artikkelissaan sosiaalisen median mahdollistavan yhteisöllisyyden. Tätä pidettiin silloin lähtökohtaisesti positiivisena asiana, eivätkä yhteisöllisyyteen kuuluneet konfliktit, valtataistelut ja ristiriidat juuri nousseet esille.³² Hänen mukaansa sosiaalisessa mediassa korostettiin joukon voimaa. Tämä oli ristiriitaista, sillä perinteinen joukkojen

³⁰ Suominen et al. 2019.

³¹ Saarikoski 2019.

³² Matikainen 2008, 38-39.

tutkimus on kuitenkin korostanut joukkojen irrationaalista, johtajista riippuvaa ja vastuutonta toimintaa. Matikainen muistuttikin artikkelissaan, että tuskin voidaan olettaa verkon muuttavan yhteisöjen ja joukkojen toiminnan kerralla positiiviseen suuntaan.³³ Matikainen oli oikeassa analyysissään, sillä viime vuosina myös verkon ja erityisesti sosiaalisen median yhteisöllisyyden negatiiviset puolet – kuten juuri verkkohäirintä – ovat olleet paljon esillä mediassa.

Yhteiskuntatieteiden tohtori Markus Kaakisen mukaan sosiaalinen mediassa käyttäjät kokoontuvat usein jaettujen identiteettien ympärille. Erot eri verkko-yhteisöjen välillä vain kasvavat, samaan aikaan kuin jaettu identiteetti ja ajatusmaailma vain vahvistuvat. Hänen mukaansa sosiaalinen media on tuottanut myös verkkovihan taustalla näkyvää uudenlaista ja muista yhteisöistä poikkeavaa ryhmädynamiikkaa. Kaakisen mukaan vihasisältöjen tuottajat suosivat muita useimmin niin sanottuja ”samanmielisiä verkostoja”. He myös samastuvat verkkovuorovaikutustilanteissa muita vahvemmin ryhmäidentiteetteihin.³⁴

Naiset ovat olleet pitkään verkossa vähemmistönä ja vähemmistöön kuulumisen lisää tutkimuksen mukaan häirinnän riskiä³⁵. Verkkonaispelaajat ovat tästä hyvä esimerkki. Verkkopelikulttuurin sukupuolittuneisuutta tutkinut Usva Frimanin kirjoittaa WiderScreen -julkaisussa pelikulttuurin sukupuolittuneista rajoista. Hänen kertoo ”*Fat, Ugly or Slutty*”³⁶ -nimisestä sivustosta, jossa on julkaistu monia naisverkkopelaajien vastaanottamia häirintäviestejä. Suurimmassa osassa viesteistä käytettiin törkeää kieltä ja niissä näkyi myös seksuaalista häirintää.³⁷

Naiset olivat pitkään vähemmistönä myös eduskunnassa, mutta sielläkin on vallinnut melko hyvä sukupuolten tasapaino vuodesta 2007 lähtien³⁸. Nyt vuonna 2019 aloittaneessa eduskunnassa 47 % kansanedustajista on naisia³⁹. Enää naiset eivät ole vähemmistönä verkossakaan. Päinvastoin muun muassa yhteisöpalvelujen käyttäjinä naiset ovat enemmistönä. Tilastokeskuksen mukaan suomalaisista miehistä 84 % ja naisista 80 % käyttää internetiä päivittäin tai lähes päivittäin. Lisäksi miehistä 26 % ja

³³ Matikainen 2008, 38-39.

³⁴ Kaakinen 2018.

³⁵ Korhonen et al. 2016.

³⁶ Fat Ugly or Slutty –sivustolla julkaistaan naispelaajien saamia vihaviestejä verkko-opeleissa.

³⁷ Friman 2015.

³⁸ Eduskunnan kirjasto: *Naisten äänioikeus 110 vuotta -tietopaketti*.

³⁹ Eduskunnan kirjasto: *Naisten äänioikeus 110 vuotta -tietopaketti*.

naisista 36 % seuraa jotain yhteisöpalvelua jatkuvasti kirjautuneena tai useasti päivässä.

40

Kaakinen kirjoittaaakin Haaste -verkkolehdessä⁴¹, että verkkovihan uhreina ovat usein sosiaalisessa mediassa aktiivisesti näkyvät käyttäjät⁴². Tämän analyysin mukaan vihaa ja häirintää laukaiseva tekijä verkossa ei olisikaan vähemmistöön kuuluminen, vaan aktiivisuus ja näkyvyys. Näkyvä, aktiivinen sosiaalisen median käyttäjä herättää mahdollisesti huomiota sekä ”hyvässä että pahassa”. Toisaalta tämän analyysin pohjalta voidaan palata takaisin myös siihen käsitykseen, että vähemmistöön kuuluminen lisää häirinnän riskiä: myös vähemmistöön kuuluva voi olla muiden kyseiseen vähemmistöryhmään kuulumattomien silmissä ”näkyvä”, eli erottua massasta esimerkiksi ulkonäön tai tapojensa perusteella.

On perusteltua pohtia myös sitä, onko naisten kokeman verkkohäirinnän taustalla jonkinlaista naisvihaa. Naisvihan taustalla voidaan nähdä esimerkiksi kiusaamista, trollaamista ja provosointia tai tavoitteen vaientaa feministit pois julkisesta keskustelusta. Naisvihan taustalla voivat olla myös poliittiset tavoitteet. Näitä voivat olla esimerkiksi tavre levittää vanhoillisia arvoja ja agendoja.⁴³ Ehkä vahvat naiset ja naisten lisääntynyt osallistuminen yhteiskuntaan, kuten politiikkaan, koetaan uhkana.

Muun muassa vihapuheen lisääntyminen on kytkeyty sosiaalisen median lisäksi yhteiskunnalliseen muutokseen ja lisääntyneeseen osattomuuden tunteeseen. Sosiaalisen median polaatisaatio voi aikaansaada jännitteitä.⁴⁴ Lisäksi monien ajankohtaisten yhteiskunnallisten jännitteiden on todettu siirtyvän sosiaaliseen mediaan ja verkkovihaan⁴⁵. Miehet ovat naisia todennäköisemmin verkkovihan tuottajina. Tämän lisäksi sitä tuottavat todennäköisimmin impulsiiviset sekä pahoinvoivat henkilöt. Sosiaalinen media vain tarjoaa aggressiivisuudelle uuden kanavan.⁴⁶ Verkkovihasta väitellyt Kaakinen mainitsee Ylen verkkouutisissa myös, että verkkovihan tuottajista suurin osa kokee itsensä myös sen uhriksi⁴⁷.

⁴⁰ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö 2018.

⁴¹ Haaste-lehti on rikosentorjuntaneuvoston ja oikeusministeriön julkaisema erikoisaikakauslehti.

⁴² Kaakinen 2018.

⁴³ Ks. esim. Vainikka 2019, 7.

⁴⁴ Knuutila et al. 2019, 33.

⁴⁵ Kaakinen 2018.

⁴⁶ Ibid 2018.

⁴⁷ *Yle.fi -uutiset* 25.6.2018.

Kaakinen näkee ajankohtaisten yhteiskunnallisten jännitteiden olevan syinä kasvavalle verkkovihalle. Vuotta 2015 kosketti pitkittynyt taloudellinen taantuma, turvapaikanhakijakriisi sekä terrori-iskut. Tämä kaikki näkyy verkkovihamuutoksena: Viha kohdistuu nyt voimakkaasti uskonnolliseen vakaumukseen, poliittisiin mielipiteisiin, terrorismiin sekä etnisyyteen ja kansallisuuteen.⁴⁸

2.2 Verkkohäirintä käsitteenä

Verkkohäirintää voi lähestyä erityisesti yhdenvertaisuuslain (30.12.2014/1325) määritelmien avulla, jossa myös syrjintä (8 §) ja häirintä (11 §) on määritelty. Yhdenvertaisuuslain mukaan ”*ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen. Henkilön ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaava käyttäytyminen on häirintää, jos loukkaava käyttäytyminen liittyy 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuun syyhyn ja käyttäytymisellä luodaan mainitun syyn vuoksi henkilöä halventava tai nöyryyttävä taikka häntä kohtaan uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri.*”⁴⁹

Verkkohäirinnän ollessa kyseessä, häirintää tuotetaan verkon välityksellä tai avulla. Siinä luodaan henkilöä halventavaa tai nöyryyttävää, uhkaavaa, vihamielistä tai hyökkäävää ilmapiiriä. Verkkohäirinnässä korostuu myös se, että teko voi olla monentyyppinen: häirintää voidaan tuottaa hyvin erilaisilla tavoilla ja keinovalikoimalla, kuten levittämällä valheellisia huhuja, pommittamalla viesteillä, kuormittamalla verkkosivuja tai estämällä jonkin toimijan pääsy omille verkkosivuilleen. Häirinnässä korostuukin toiminnan lisäksi toiminnan lopputulos: se että, häiritään jotakuta toista ja hänen toimintaansa sekä luodaan uhkaavaa ilmapiiriä.⁵⁰

⁴⁸ Kaakinen 2018.

⁴⁹ Finlex:1325/2014 Yhdenvertaisuuslaki; Reeta Pöyhjärin sähköpostitiedonanto Katri Erkkilälle 22.1.2020.

⁵⁰ Reeta Pöyhjärin sähköpostitiedonanto Katri Erkkilälle 22.1.2020.

Euroopan tasa-arvoinstituutin määritelmän mukaan verkkohäirintää voi tapahtua monessa muodossa, mutta heidän koostamassaan raportissa sillä tarkoitetaan esimerkiksi ei-toivottuja selkeästi seksuaalisia sähköpostiviestejä, tekstiviestejä tai verkkoviestejä, epäasiallisia tai loukkaavia kommentteja sosiaalisen median yhteisöissä tai internetin keskustelupalstoilla, fyysisellä tai seksuaalisella väkivallalla uhkaamista sähköpostitse, tekstiviestitse tai verkkoviestin välityksellä. Lisäksi sillä tarkoitetaan vihapuhetta (haukkumista, loukkaamista tai uhkaamista), joka kohdistetaan uhriin tämän identiteetin (sukupuolen) ja muiden ominaisuuksien (kuten seksuaalisen suuntautumisen tai vamman) vuoksi.⁵¹

European Women's Lobby'n määritelmän mukaan verkkohäirinnässä viestitään ja haetaan vuorovaikutusta digitaalisten työkalujen avulla henkilön kanssa, joka ei halua sitä. Verkossa tapahtuva häirintä esiintyy esimerkiksi seksuaalissävytteisten kommenttien, videoiden, ja kuvien muodossa. Häirinnän tarkoituksena on herjata naisia sekä saada nainen tuntemaan itsensä sukupuolensa takia nöyryytytyksi tai seksuaaliseksi objektiksi. Keinoina tähän ovat muun muassa hyökkäävät seksistiset ja loukkaavat sanat sekä naisen ulkomuodon kommentoiminen.⁵²

Verkkovihaa tutkineen Reeta Pöyhjärin mukaan verkkoviha on verkkohäirintään verrattuna toimintana rajatumpaa, eli siinä korostuu toiminnan syynä ja tarkoituksena motiivina viha, eli tuotetaan näkyvää vihaa jotakin kohdetta vastaan. Verkkovihassa myös korostuu ilmaisun ja toiminnan sisältö, eli viha, toiminnan lopputulosta enemmän.⁵³ ICCA:n kansainvälisen verkkovihaa käsittelevän raportin mukaan verkkovihan erilaisia kategorioita ovat rasismi, antisemitismi, homofobia, misogynia, vammaisuus, poliittinen viha, väkivaltapornografia ja terrorismin edistäminen. Lisäksi verkkovihaan sisältyy kaikenlaisten huhujen levittäminen, verkkokiusaaminen, verkkohäirintä ja verkkovaaniminen, vaientava puhe, vastapuhe ja jotain ryhmää loukkaava puhe⁵⁴.

⁵¹ Euroopan tasa-arvoinstituutti 2017, 2.

⁵² European Women's Lobby 2017.

⁵³ Reeta Pöyhjärin sähköpostitiedonanto Katri Erkkilälle 22.1.2020

⁵⁴ Edelstein & Wolf 2013, 8.

Verkkokiusaaminen eroaa European Women's Lobbyn raportin mukaan verkkohäirinnästä muun muassa siten, että verkkokiusaamista tapahtuu useimmiten alaikäisten kesken. Myös verkkokiusaaminen sisältää ilkeitä viestejä, huhujen levittämistä tai ikävien kuvien julkaisemista. Verkkovainoamisessa on taas kyse vakoilusta, jatkuvasta seurannasta tai tiedon keräämisestä jostakin henkilöstä. Henkilön tahdon vastaisesti tietoa voidaan jakaa myös verkossa.⁵⁵

2.3 Fleimaus ja trollaus

Fleimaus, trollaus ja lulz liittyvät oleellisesti verkkohäirintään, joten niiden toimintalogiikan ymmärtäminen ja niiden huomioiminen on aineistoni analysoinnissa tärkeää. Fleimaaja on Urbanisanakirjan mukaan henkilö, joka suhtautuu ylikyynisesti, aggressiivisesti tai kohtuuttomasti toiseen henkilöön tai asiaan. Kyseessä on yleensä "fleimaajan" hallitsematon negatiivinen tunne tai intuitio. Tämä on internetin keskustelupalstoilla tapahtuva yleinen ilmiö.⁵⁶ Fleimi on taas "trollien lietsoma" ajankohtainen negatiivinen verkkokeskustelu⁵⁷. Trolli on keskustelupalstoilla viihtyvä käyttäjä, joka provosoi tahallisesti ja ärsyttää muita käyttäjiä saadakseen heidät lähettämään vihaisia kommentteja.⁵⁸ Trolloaminen taas on toisten tahallista provosoimista verkkokeskusteluissa. Trolloava henkilö ei itse usein osallistu varsinaiseen keskusteluun.⁵⁹

European Women's Lobbyn määritelmän mukaan trolli haluaa aiheuttaa eripuraa ja raivokkaita reaktioita kommentoinnillaan ja julkaisuillaan. Trolli käyttää erilaisia keinoja, joihin kuuluvat muun muassa kohteen syytteleminen, syrjintä, huorittelu, seksismi ja homofobinen vihapuhe. Trollit myös kylvävät verkossa epäilystä, sekä ilmaisevat vaihtoehtoisia totuuksia. Trollien tavoitteena on naisten karkottaminen verkosta, sekä tehdä sitä epämiellyttävän ja uhkaavan tuntuisen paikan. Lisäksi trollit toimivat todella usein ryhmissä ja näin hyökkäyksistä tulee uhrin kannalta ylivoimaisia.⁶⁰ Arjoranta ja Koski ovat kirjoittaneet artikkelin trolloamisesta affektiprozessina. He

⁵⁵ European Women's Lobby 2017.

⁵⁶ Urbanisanakirja, Fleimaus.

⁵⁷ Urbanisanakirja, Fleimi.

⁵⁸ Urbanisanakirja, Trolli.

⁵⁹ Urbanisanakirja, Trolloaminen.

⁶⁰ European Women's Lobby 2017.

näkevät trollauksen julkisena ja sosiaalisena toimintana, joka on verkossa sekä trollien ja trollattavien että kaikkien sivustakatsojien vapaasti nähtävissä.⁶¹

Trollaamista tutkinut Whitney Phillips on kirjoittanut kirjan trollaamisen ja valtavirtakulttuurin suhteesta. Hänen mukaansa trollauksen tavoitteena on ”herättää mahdollisimman voimakas negatiivinen tunnereaktio trollaamisen kohteessa”. Trollit tekevät kaiken pelkästään huvin vuoksi, eli “for the lulz”.⁶² Lulzin logiikkaa tutkineen Ryan M. Milnerin mukaan lulz toimii usein identiteetti- ja sukupuoli- luokkien, kuten rotu ja sukupuoli, kustannuksella. Lulzin logiikka auttoi hänen mukaansa samaan sekä valta-asemaa että lisäsi vastakkainasettelua voimakkaan ironian ja kritiikin kautta.⁶³ Phillipsin mukaan trollaaminen on symbolisesti sukupuolittunutta ja useimmiten etuoikeutettujen valkoisten miesten käytäntö. Trollaamista käytetään helposti yleisnimityksenä kaikelle aggressiiviselle verkkokäyttäytymiselle. Kyse on kuitenkin alakulttuurin kautta rakentuneesta toiminnasta ja siihen liittyvästä verkkoidentiteetistä. Phillipsin mukaan trollaamisella on usein myös poliittinen merkitys.⁶⁴ Tampereen yliopiston tutkija Eliisa Vainikka taas tarkasteli tutkimusartikkelissaan Ylilauta - keskustelupalstan ihmissuhteisiin liittyvissä keskusteluissa esiintyvää anonyymia verkkovihaa. Vainikka löysi palstalta paljon tunnepitoista naisvihaa, mutta hänen mukaansa ”lulz” saattaa piilottaa tämän tarkoituksen.⁶⁵

2.4 Somekohut ja maalittaminen

Sosiaalisessa mediassa voidaan viestiä laajoille verkostoille paikasta ja ajasta riippumatta. Tämä vuoksi myös vihamieliset sisällöt voivat pahimmillaan saavuttaa nopeasti todella suuren yleisön.⁶⁶ Somekohujen ja muiden julkisten verkkohyökkäysten toimintalogiikka ovat tutkielmani kannalta oleellisia ilmiöitä. Somekohu on usein melko impulsiivista häirintää, joka myös nousee ja laantuu nopeasti. Se voi nousta mitättömältäkin tuntuvasta asiasta. Netin hallitsematon luonne näyttäytyykin uhkana avoimelle vuorovaikutustilanteelle. Sosiaalisen median tuottaman yhteisöllisyyden ja

⁶¹ Arjoranta & Koski 2018, 18.

⁶² Phillips 2015.

⁶³ Milner 2013.

⁶⁴ Phillips 2015.

⁶⁵ Vainikka 2019.

⁶⁶ Kaakinen 2018.

sen mahdollistaman julkisuuden riskinä on, että kaikki verkossa kirjoitetut asiat ja teot voivat aiheuttaa täysin yllättäen valtavasti ennalta arvaamatonta julkisuutta.⁶⁷

Helsingin yliopiston kuluttajatutkimuskeskuksen tutkijoiden kirjoittamassa artikkelin mukaan sosiaalinen media jakautuu kohujen muodostamiin aiheyhteisöihin. Yksi suurimmista rykelmistä kertyi juuri politiikan kohujen ympärille. Tosin myös tasa-arvotemaan liittyvät aiheet erottuivat. Somekohuissa keskeisimpiä viestinnän tapoja ovat metapuheen lisäksi huumori ja sarkasmi. Artikkelissa tunnistettiin paljon perinteisiä niin sanottuun ”rikkomukseen” perustuvia kohuja, mutta myös keskustelijoiden henkilökohtaisten arvojen ristiriitoihin liittyviä kohuja.⁶⁸ Aiemman tutkimuksen mukaan provokatiivisuus on useimmille kohuille yhteinen piirre. Osa verkkokeskustelijoista trollaa tai kirjoittaa tarkoituksella kärjistäen ja ironisoiden, mutta osa myös haluaa aidosti nostaa provokatiivisilla keskustelulla yhteiskunnan ongelmia esiin.⁶⁹

Maalittaminen eroaa somekohusta muun muassa siten, että maalittaminen on systemaattista häirintää, jonka taustalla on jokin taho tai tahot. European Women’s Lobbyn mukaan tällä tarkoitetaan satoja tai toisinaan tuhansia ihmisiä, jotka järjestelmällisesti häiritsevät kohdetta⁷⁰. Maalittamisessa kohde nostetaan esimerkiksi massavihapostin ”maalitauluksi” sosiaalisessa mediassa⁷¹.

Somekohuissa ja muissa julkisissa verkkohyökkäyksissä näkyy useimmiten viha ja kiukku, jota voidaan kutsua someraivoksi. Tutkija Vilma Luoma-aho on jakanut someraivon kolmitasoiseksi: Yksityiset ihmiset ovat ensimmäisellä tasolla. He ovat joko eri mieltä tai purkavat pahaa oloaan someraivon kautta. Organisoitunut vihajoukot ovat toisella tasolla. Heillä taas on omat tavoitteensa ja strategiansa, millä tavoitteisiin päästään. Tekovaikuttaminen on kolmannella tasolla. Sen taustalla ei ole oikeita ihmisiä eikä oikeita mielipiteitä. Tekovaikuttamista tuottavat ylläpitävät aidon näköisiä profiileja ja esittävät tekaistuja mielipiteitä.⁷²

⁶⁷ Reunanen & Harju 2012, 146.

⁶⁸ Laaksonen & Pöyry 2018, 1.

⁶⁹ Laaksonen & Pöyry 2018.

⁷⁰ European Women’s Lobby 2017.

⁷¹ Knuutila et al. 2019, 13.

⁷² *Yle.fi -uutiset* 1.3.2016.

Verkkohäirintä on sekä monimerkityksellinen että myös moninäkökulmainen käsite ja sen voi tulkita usealla tavalla. Tässä tutkielmassa tarkoitan verkkohäirinnällä jatkuvaa ja toistuvaa verkossa tapahtuvaa vuorovaikutusta tutkittavan kanssa, joka ei sitä halua. Huomioin yhtäältä sen, että kokemus on aina subjektiivinen ja toisaalta sen, että naisten kokeman verkkohäirinnän taustalla eivät ole pelkästään miehet, vaan sitä voivat tuottaa toisilleen myös naiset. Verkkohäirintä voi myös olla yhden henkilön, eri henkilöiden tai yhtä lailla jonkin ryhmittymän tekemää. Se voi myös olla suunnitelmallista tai impulsiivista. Yhtä kaikki sen vastaanottajan tulee kokea toiminta verkkohäirinnäksi.

3 Verkkohäirinnän ilmeneminen

3.1 Yleisyys

Eduskuntavaalit järjestetään joka neljäs vuosi. Vuonna 2019 asetettiin yhteensä 2468 ehdokasta, joista naisia oli 1036. Naisten osuus ehdokkaista oli siten 42 %.⁷³ Verkkohäirintäkokemuksia kartoittavaan kyselyyn vastasi noin 15 % kaikista naisehdokkaista. Aineisto ei siten ole tilastollisesti erityisen edustava, joten tuloksiakaan ei voida yleistää. Tarkoitukseni ei tosin olekaan antaa vastauksia ja selityksiä kaikelle vaalikampanjoinnin aikana koetulle verkkohäirinnälle, vaan tehdä analyysia ja päätelmiä tutkimukseeni osallistuneiden kokemuksista.

Vuoden 2019 vaaleissa naisia valittiin eduskuntaan yhteensä 94⁷⁴. Lisäksi kolmissa viime vaaleissa naisia on valittu eduskuntaan suhteellisesti enemmän kuin heitä on ollut ehdolla⁷⁵. Eduskuntaan valittujen vastaajien lukumäärässä tämä ei kuitenkaan näkynyt, sillä vastaajista vain 4 % ilmoitti tulleen valituksi eduskuntaan.

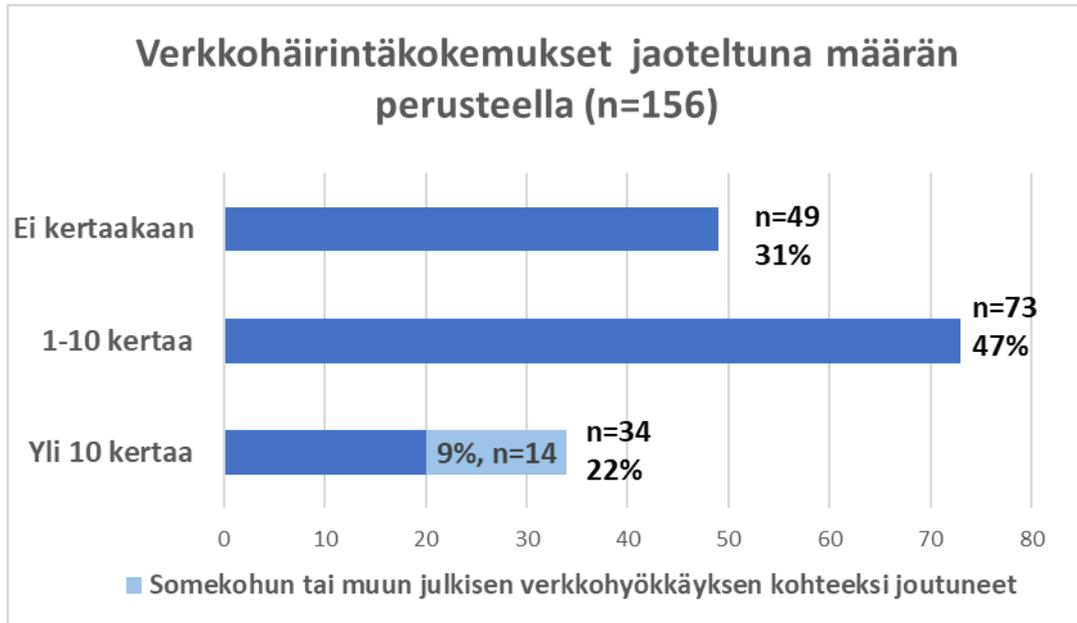
Kysyin vastaajilta, kuinka monta kertaa he mielestään kokivat verkkohäirintää eduskuntavaalikampanjan aikana ajalla 1.1.-14.4.2019. Jaoin verkkohäirintäkokemukset määrän mukaan (Kaavio 1). Vastaajista 31 % ilmoitti, ettei ollut kokenut kertaakaan verkkohäirintää kampanjan aikana, 47 % ilmoitti kokeneensa verkkohäirintää 1-10 kertaa ja 22 % yli 10 kertaa. Yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmään

⁷³ Tilastokeskus, *Valituksi tulleiden ikäjakauma sukupuolen mukaan puolueittain ja vaalipiireittäin eduskuntavaaleissa 2019*.

⁷⁴ Tilastokeskus: *Valituksi tulleiden ikäjakauma sukupuolen mukaan puolueittain ja vaalipiireittäin eduskuntavaaleissa 2019*.

⁷⁵ Railo et al. 2016, 195. Annu Perälän koostama tietolaatikko.

kuuluvat myös somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi joutuneet, joita on vastaajista 9 %. En määritellyt somekohua tai verkkohyökkäystä kyselyssä sen tarkemmin, vaan vaihtoehdon valitseminen jäi täysin vastaajan arvioitavaksi.

Kaavio 1. Kaikki kyselyyn vastanneet (n=156) jaoteltuna verkkohäirinnän määrän perusteella.

Kokemukset verkkohäirinnästä olivat kyselyyn vastanneiden kesken määrällisesti melko maltillisia. Maltillisesta määrästä kirjoittaessani en kuitenkaan halua vähätellä yksilön kokemuksia. Yksittäinenkin vastaanottajan kannalta negatiivinen viesti tai -kommentti voi aiheuttaa monenlaisia negatiivisia tunteita ahdistuksesta pelkoon. Tulkitsen tässä asiaa puhtaasti kyselyaineiston määrällisen analyysin kautta.

Halusin selvittää hieman tarkemmin niiden tutkittavieni kokemuksia, jotka eivät olleet mielestään kokeneet kertaakaan verkkohäirintää kampanjan aikana. Tein syventävän haastattelun kahdelle tämän ryhmän vastaajalle. Haastateltavieni vastauksissa korostuivat vaaliteemat sekä aiheen subjektiivisuus:

”Se on asia, jota mä olen jonkun verran miettiny ja vähän pyöritelly muidenkin ihmisten kanssa ja mitään semmosta ihan valmista vastausta ei oo, mutta varmaan yks asia on se, että teemat joita mä vaaleissa nostin esiin pääsääntöisesti oli sellaisia, joihin ihmisten oli helppo lähteä mukaan. Ne ei ollu hirveen ristiriitoja herättäviä. Mä puhuin nuorten hyvinvoinnista, syrjäytymisen ehkäisystä tai eriarvoisuuden ehkäisystä. Niin ne nyt on ehkä

aiheena sellaisia, jotka ei jaa kantoja samalla tavalla kun sitten maahanmuuttoteema tai joku muu olisi voinut. Et se on ehkä yks syy.” Nainen, 41-50 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

”No siis mikä lasketaan verkkohäirinnäksi. Kun mulla oli maksettu mainos Facebookissa, niin toki siihen tuli alle kaikkienkokoista törkyviestiä, mitkä mä sit vaan piilotin. Mutta en mä ole kokenut mitään sellaista massiivista, että ois tullu suoraan semmosia viestejä.” Nainen, 41-50 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta.

Tutkittavillani oli hieman erilaisia näkemyksiä siitä, miksi he eivät olleet mielestään kokeneet verkkohäirintää. Toinen pohti sitä, etteivät hänen vaaliteemansa olleet kovin ristiriitaisia herättäviä. Jos vaaliteemoihin olisi kuulunut esimerkiksi maahanmuuttoteema, niin tilanne verkkohäirinnän suhteen olisi hänen näkemyksensä mukaan voinut olla erilainen. Tutkittavani saattoi olla oikeassa, sillä myös aiemman tutkimuksen mukaan maahanmuuton kannattaminen tai vastustaminen voi todella laukaista poliittisen häirinnän kohteeksi joutumisen ⁷⁶. Toinen tutkittavani ei taas kokenut Facebook -mainoksiinsa tulleita ”törkyviestejä” häirinnäksi, koska ei ollut saanut niitä muutoin. Tässä vastauksessa verkkohäirintäkokemusten subjektiivisuus ja henkilökohtainen tulkinta näkyy erityisen hyvin.

3.2 Kuntaryhmittymät, vaalipiirit ja puolueet

Kysyin vastaajilta mihin kuntaryhmittymään, vaalipiiriin ja puolueeseen he kuuluivat. Selvästi suurin osa kaikista vastaajista, eli 63 %, ilmoitti asuvansa kaupunkimaisessa kunnassa. Maaseutumaisessa kunnassa ilmoitti asuvansa 24 % vastaajista ja taajaan asutussa kunnassa vastaajista 13 %.

Eduskuntavaaleja varten Suomi oli jaettu 13 vaalipiiriin maakuntajaon mukaisesti ⁷⁷. Kaaviosta 2 voi vertailla kaikkia ehdolla olleita naisia ja kyselyyn vastanneita vaalipiireittäin. Vastauksia tuli melko hyvin samassa suhteessa kaikkiin ehdolla olleisiin. Hämeen ja Vaasan vaalipiireissä ehdolla olleet vastasivat suhteellisesti aktiivisimmin, kun taas Oulun vaalipiirissä ehdolla olleet vastasivat vähiten aktiivisesti.

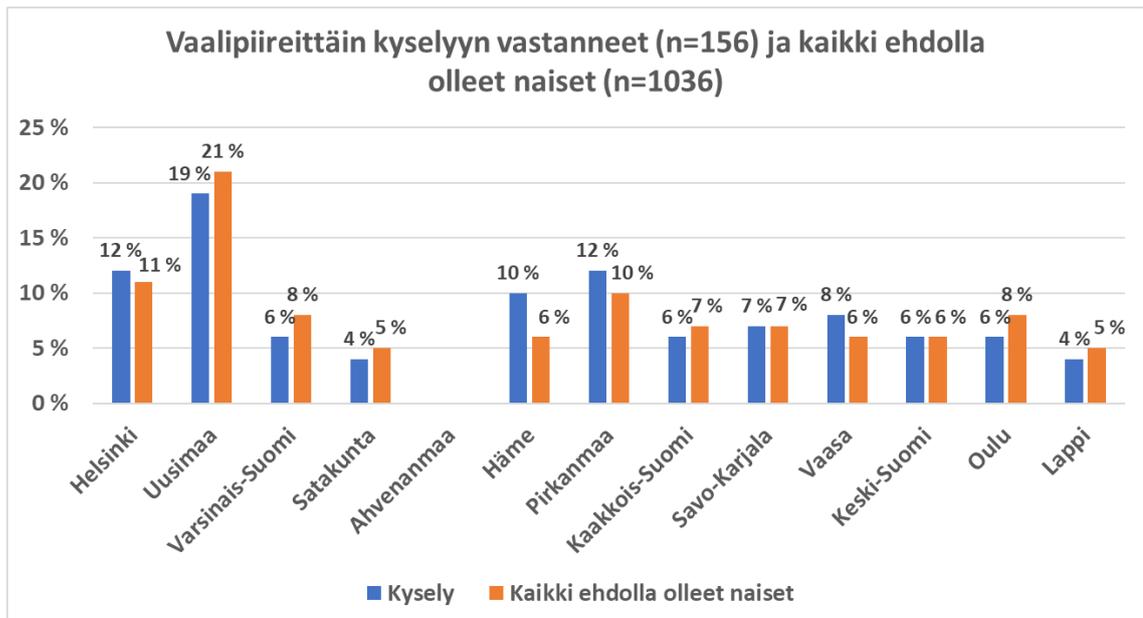
⁷⁶ Knuutila et al. 2019, 36.

⁷⁷ Eduskunnan kirjasto: Eduskuntavaalit. *Eduskuntavaalit-tietopaketti*.

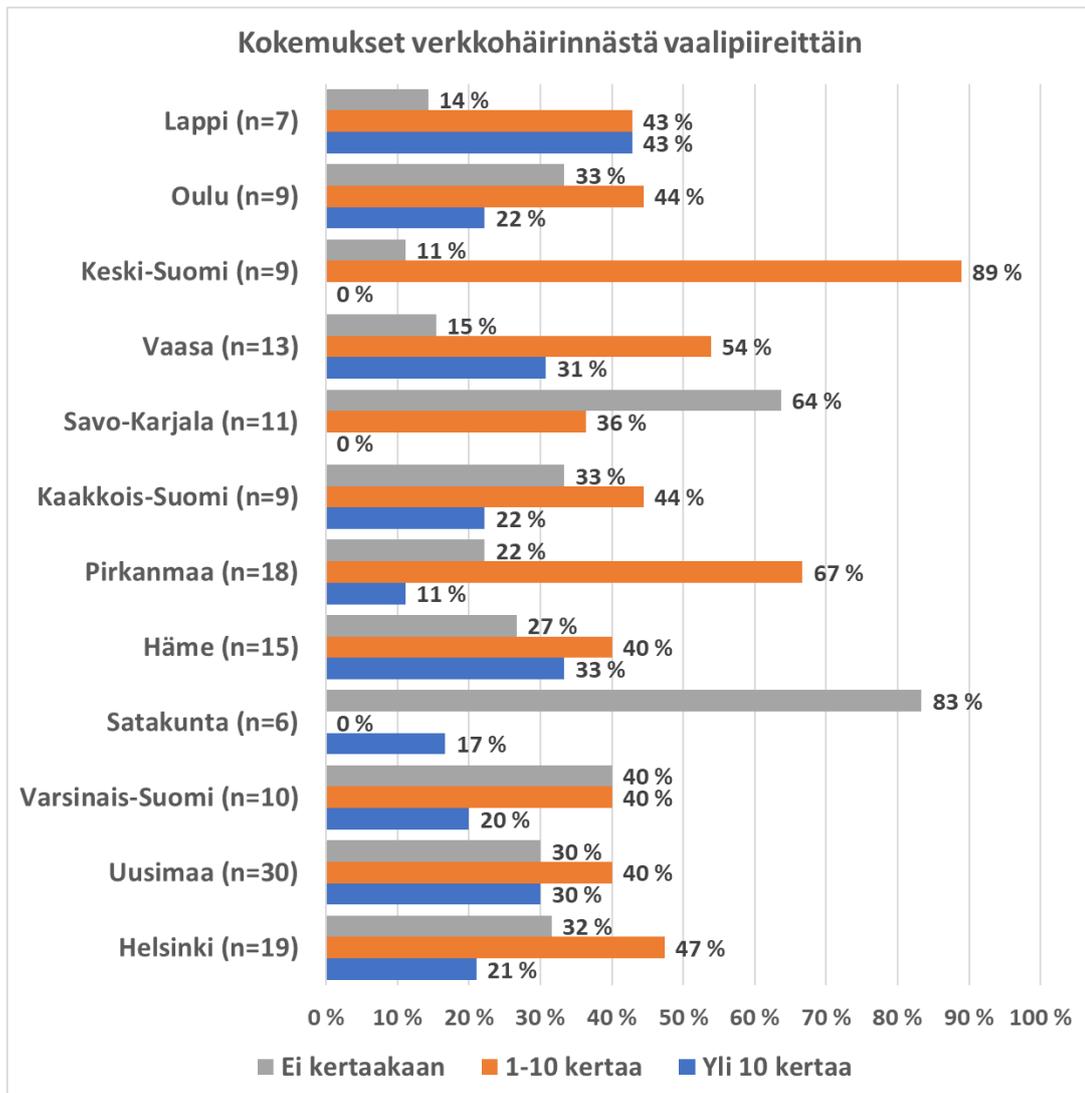
Ahvenanmaan vaalipiirissä ehdolla olleilta ei tullut vastauksia. Kun vaalipiirejä verrataan kaikkiin kyselyyn vastanneisiin, niin määrällisesti eniten vastattiin Uudenmaan vaalipiiristä, jossa myös ehdokkaita oli eniten. Määrällisesti vähiten taas vastattiin Satakunnan vaalipiiristä, jossa myös ehdokkaita oli vähiten.

Verkkohäirintäkokemukset on jaettu kaaviossa 3 kolmeen eri osa-alueeseen: Yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneet, 1-10 kertaa verkkohäirintää kokeneet ja ne, joita eivät olleet mielestään kokeneet verkkohäirintää kertaakaan. Prosentit on suhteutettu kunkin vaalipiirin mukaan.

Tein aineistosta muutamia huomioita: Vain yksi Satakunnan vaalipiirissä ehdolla ollut vastaaja ilmoitti kokeneensa verkkohäirintää ja sama vastaaja ilmoitti joutuneensa somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi. Keski-Suomen ja Savo-Karjalan vaalipiireissä ehdolla olleista vastaajista yksikään ei ilmoittanut kokeneensa verkkohäirintää yli 10 kertaa, joten niissä verkkohäirintä oli määrällisesti melko maltillista. Satakunnan ja Savo-Karjalan vaalipiireissä verkkohäirintäkokemukset olivat suhteessa kaikkein maltillisimpia, sillä 83 % Satakunnan ja 64 % Savo-Karjalan vaalipiireissä ehdolla olleista vastaajista ilmoitti, ettei ollut kokenut verkkohäirintää kertaakaan. Tuloksissa tulee tosin huomioida se, että prosenttiluku on suhteutettu vastaajien määrään vaalipiireittäin, jotka taas vaihtelivat eri vaalipiireissä. Esimerkiksi Satakunnan vaalipiirissä ehdolla olleilta vastauksia tuli määrällisesti vajaa puolet vähemmän kuin Savo-Karjalan vaalipiirissä ehdolla olleilta ja melkein kolmannes vähemmän kuin Helsingin vaalipiirissä ehdolla olleilta.

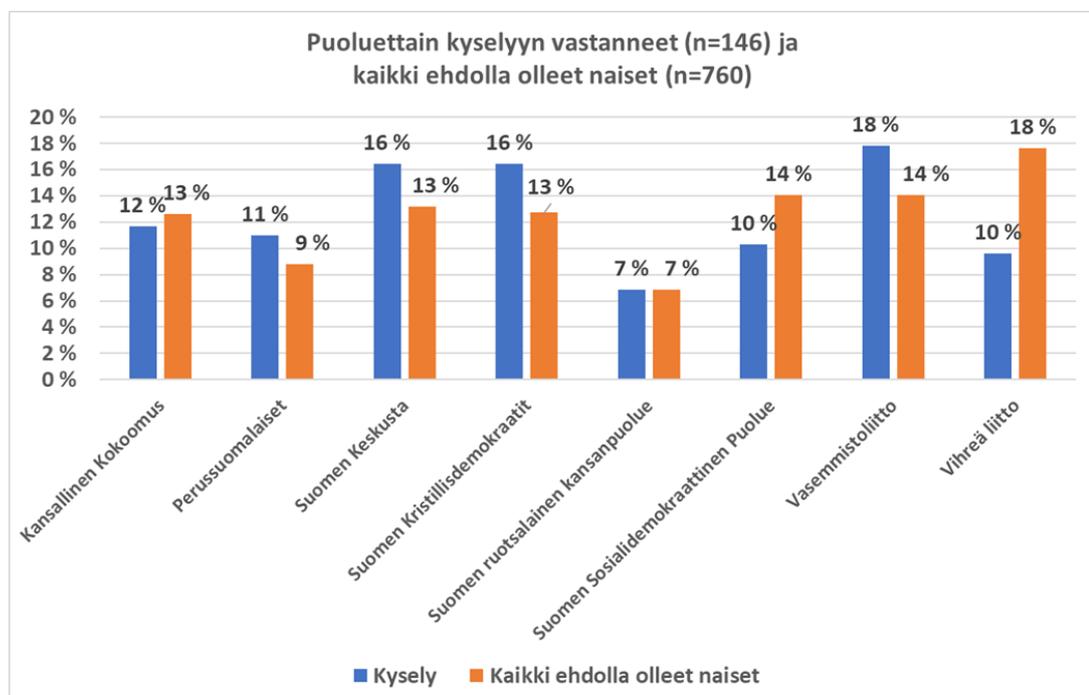
Kaavio 2. Kaikki ehdolla olleet naiset (n=1036) vaalipiireittäin suhteessa kyselyyn vastanneisiin (n=156) vaalipiireittäin. (Lähde: Suomen virallinen tilasto: Eduskuntavaalit ISSN=1799-625).

Kaavio 3. Kyselyyn vastanneiden (n=156) kokemukset verkkohäirinnästä vaalipiireittäin jaoteltuna koetun verkkohäirinnän määrän mukaan.

Somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi (n=14) ilmoitti joutuneensa Uudenmaan vaalipiirissä ehdolla olleista neljä, Vaasan vaalipiirissä ehdolla olleista kolme ja Lapin vaalipiirissä ehdolla olleista kaksi vastaajaa. Lisäksi Varsinais-Suomen, Satakunnan, Hämeen, Pirkanmaan ja Kaakkois-Suomen vaalipiireissä ehdolla olleista kustakin yksi vastaaja ilmoitti joutuneensa somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi. Lapin vaalipiiristä kyselyyn vastasi vain seitsemän vastaajaa, joten tulos oli siihen nähden suuri. Molemmat Lapin vaalipiirissä somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi joutuneista vastaajista olivat ehdolla samassa puolueessa. Uudenmaan ja Vaasan vaalipiireissä taas kaikki somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi joutuneet vastaajat olivat vaalipiireittäin ehdolla keskenään eri puolueissa.

Kysyin vastaajilta myös heidän edustamaansa puoluetta. Kaaviosta 4 voi todeta, että vastauksia tuli jälleen melko hyvin samassa suhteessa kaikkiin ehdolla olleisiin puolueittain. Aktiivisimmin vastattiin Suomen Kristillisdemokraateissa ja Vasemmistoliitossa. Myös Suomen Keskustassa ja Perussuomalaisissa vastattiin melko aktiivisesti. Vähiten aktiivisia oltiin Vihreässä liitossa. Pienpuolueet puuttuvat kaaviosta, koska vastaajia oli vain vähän.

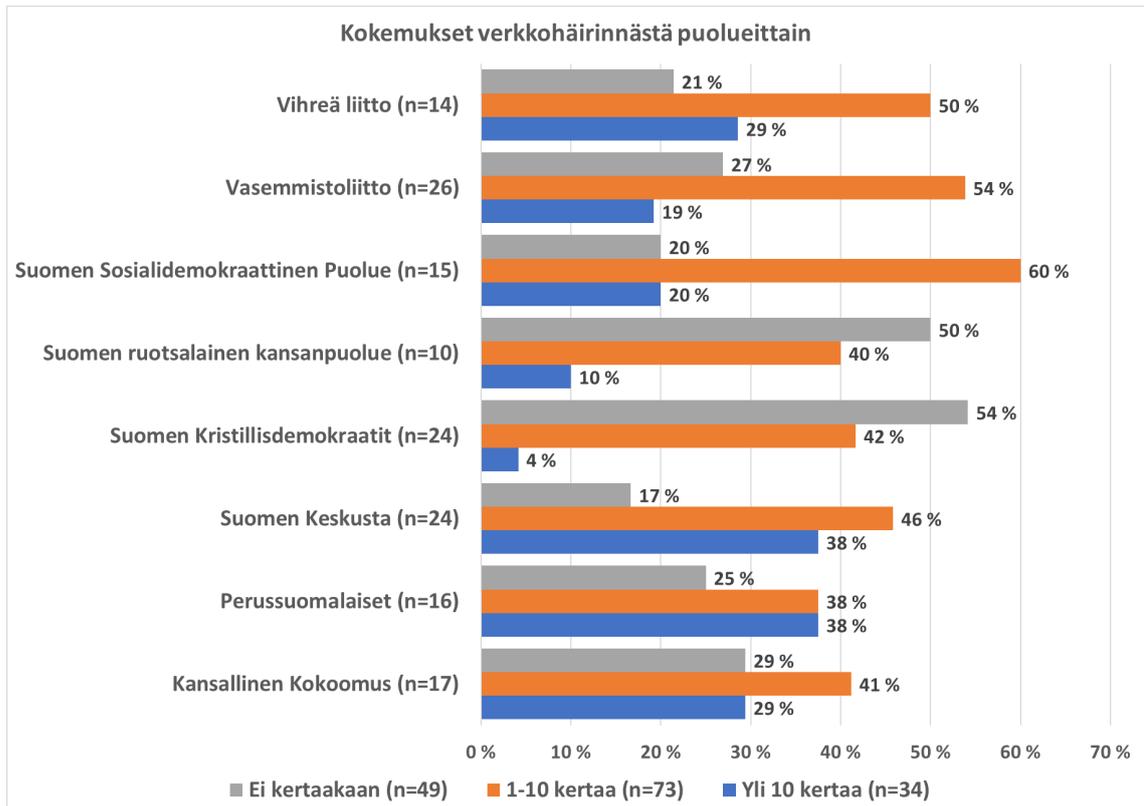
Kaavio 4. Kaikki ehdolla olleet naiset puolueittain suhteessa kyselyyn vastanneisiin puolueittain (n=146, pienpuolueiden vastanneet esitetty omassa taulukossa). (lähde: Suomen virallinen tilasto: Eduskuntavaalit ISSN=1799-625)

Kuten kaaviosta 5 näkee, niin määrällisesti eniten kyselyyn vastasivat Vasemmistoliitossa ehdolla olleet. Määrällisesti eniten naisia oli ehdolla kuitenkin Vihreässä liitossa ja vasta seuraavaksi eniten Vasemmistoliitossa samalla määrällä Suomen Sosiaalidemokraattisen Puolueen kanssa. Määrällisesti vähiten kyselyyn vastasivat Suomen ruotsalaisessa kansanpuolueessa ehdolla olleet ja heitä oli myös määrällisesti vähiten ehdolla. Pienpuolueet on esitetty omassa taulukossaan (Taulukko 1). Itsenäisyyspuolueessa, Suomen Kommunistisessa Puolueessa, Kommunistisessa työväenpuolueessa ja Sinisessä Tulevaisuudessa ehdolla olleilta ei tullut yhtään vastausta, joten niitä ei näy myöskään taulukossa.

Aiemman tutkimuksen mukaan Vihreän liiton ja Vasemmistoliiton kuntapäätäjät kohtaavat muita enemmän vihapuhetta. Vihreän liiton poliitikot olivat myös yliedustettuina sosiaalisessa mediassa vihamielisiä viestejä vastaanottaneiden joukossa, kun taas Suomen Sosiaalidemokraattisen Puolueen ja Suomen Keskustan poliitikkoja oli kohteena verrattain vähän.⁷⁸ Kuten kaaviosta 5 voi nähdä, niin Vihreässä liitossa ja Vasemmistoliitossa ehdolla olleet vastaajat eivät aineistossani erotu muista puolueista. Suomen Keskustassa ehdolla olleet vastaajat ilmoittivat kokeneensa verkkohäirintää selkeästi enemmän kuin esimerkiksi Vasemmistoliitossa ehdolla olleet vastaajat. Lisäksi Perussuomalaisissa ehdolla olleet vastaajat ilmoittivat kokeneensa verkkohäirintää hieman enemmän kuin Vihreässä liitossa ehdolla olleet vastaajat.

Jos taas vertaillaan verkkohäirintäkokemuksia suhteutettuna vastanneiden määrään puolueittain (Kaavio 5), niin Suomen Keskustassa ja Perussuomalaisissa ehdolla olleiden vastaajien joukossa ilmoitettiin suhteessa useimmiten, että verkkohäirintää oltiin koettu yli 10 kertaa. Suomen Sosiaalidemokraattisessa Puolueessa ehdolla olleiden vastaajien joukossa koettiin suhteessa useimmiten verkkohäirintää 1-10 kertaa. Suomen Kristillisdemokraateissa ehdolla olleiden vastaajien joukosta taas suhteessa suurin määrä ilmoitti, ettei ollut mielestään kokenut verkkohäirintää kertaakaan.

⁷⁸ Knuutila et al. 2019, 92.

Kaavio 5. Kyselyyn vastanneiden (n=146) kokemukset verkkohäirinnästä suhteutettuna vastaajien määrään puolueittain ja jaoteltuna verkkohäirinnän määrän perusteella.

Pienpuolueet (n=10)

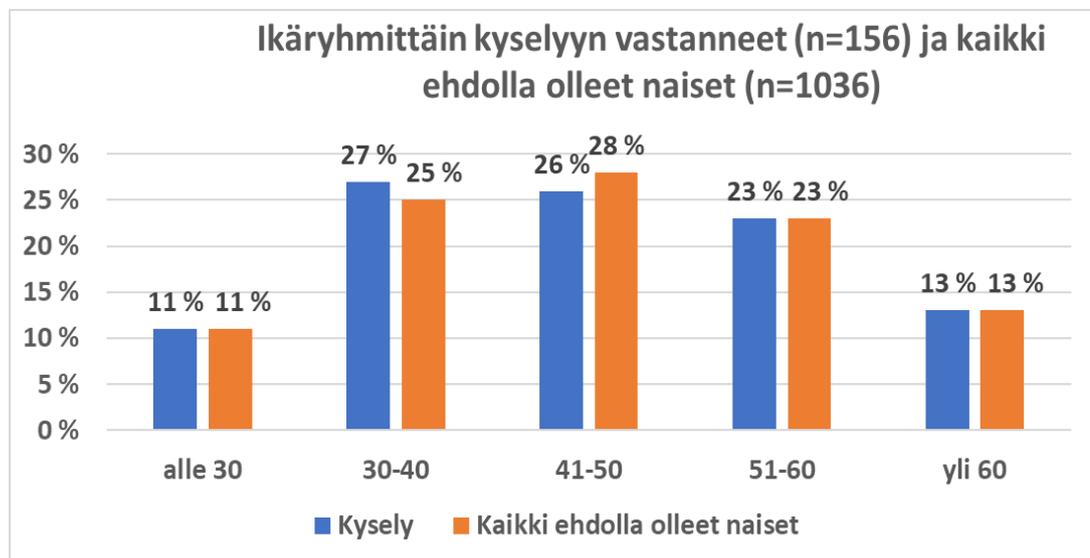
	Feministi- nen p.	Piraatti- puolue	Eläinoikeus- puolue	Kansalais- puolue	Liberaali- puolue
Yli 10 kertaa	0	0	0	0	0
1-10 kertaa	2	2	0	1	0
Ei kertaakaan	0	3	1	0	1
n =	2	5	1	1	1

Taulukko 1. Kyselyyn vastanneiden (n=10) kokemukset verkkohäirinnästä pienpuolueittain.

Somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi (n=14) ilmoitti joutuneensa sekä Vihreästä liitosta että Perussuomalaisista kolme vastaajaa. Vasemmistoliitosta, Suomen Keskustasta ja Kansallisesta Kokoomuksesta jokaisesta kaksi vastaajaa sekä Suomen Sosiaalidemokraattisen Puolueesta ja Suomen Kristillisdemokraateista molemmista yksi vastaaja.

3.3 Ikä ja poliittisessa toiminnassa mukanaoloaika

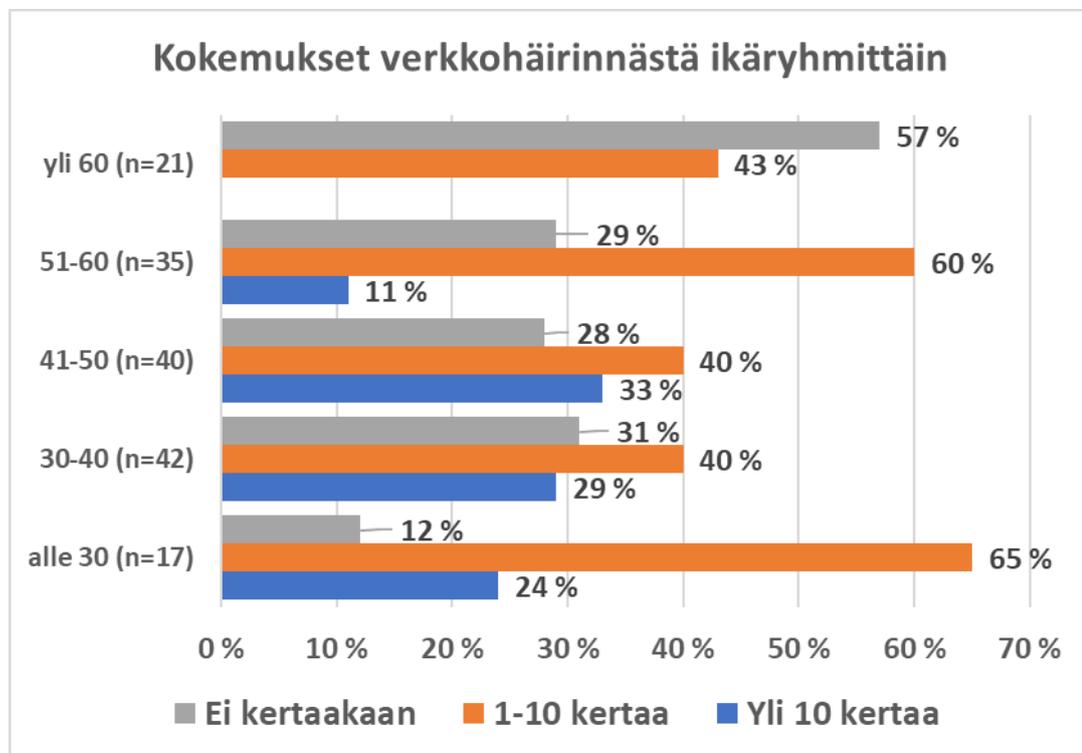
Kysyin myös vastaajien ikäryhmää. Kysymykseen ei ollut pakko vastata, mutta vain yksi vastaaja jätti vastaamatta. Kuten kaaviosta 6 voi huomata, niin kyselyyn vastanneiden ikä jakaantui melko hyvin samassa suhteessa kuin kaikkein ehdolla olleidenkin ⁷⁹. Kyselyyn vastanneista määrällisesti eniten oli 30-40-vuotiaita, toiseksi eniten 41-50-vuotiaita, kolmanneksi eniten 51-60-vuotiaita, neljänneksi eniten yli 60-vuotiaita ja kaikkein vähiten alle 30-vuotiaita. Alle 60- ja alle 30-vuotiaita oli ehdollakin vähiten, joten tulos oli sen suhteen tasapainossa. Naisista ehdolla oli eniten 41-50-vuotiaita, mutta ero 30-40-vuotiaisiin ei ollut kovinkaan suuri.

Kaavio 6. Kaikki ehdolla olleet naiset (n=1036) ja kyselyyn vastanneet (n=156) suhteessa toisiinsa ikäryhmittäin. (lähde: Suomen virallinen tilasto: 106 – 6).

⁷⁹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Ehdokasasettelu ja ehdokkaiden tausta-analyysi 2019.

Kaaviosta 7 voi tarkastella tarkemmin verkkohäirintäkokemusten jakautumista kussakin ikäryhmässä. Jos verrataan alle 30-vuotiaiden ja yli 60-vuotiaiden verkkohäirintäkokemuksia toisiinsa, niin voidaan todeta, että yli 60-vuotiaiden vastaajien verkkohäirintäkokemukset olivat määrällisesti paljon maltillisempia: Yli 60-vuotiaista vastaajista 57 % ilmoitti, ettei ollut kokenut kertaakaan verkkohäirintää kampanjan aikana, kun taas alle 30-vuotiaista vastaajista näin ilmoitti vain 12 %. Lisäksi yli 60-vuotiaista vastaajista 43 % ja alle 30-vuotiaista vastaajista 65 % ilmoitti kokeneensa verkkohäirintää 1-10 kertaa. Yksikään yli 60-vuotiaista vastaajista ei ilmoittanut kokeneensa verkkohäirintää yli 10 kertaa, mutta alle 30-vuotiaista vastaajista niin ilmoitti 25 %.

Kaavio 7. Kyselyyn vastanneiden (n=156) kokemukset verkkohäirinnästä ikäryhmittäin jaoteltuna verkkohäirinnän määrän perusteella.

Alle 30-vuotiaiden vastaajien verkkohäirintäkokemukset olivat siis erilaisia kuin yli 60-vuotiaiden vastaajien, mutta molemmat olivat määrällisesti melko maltillisia. Suurin osa alle 30-vuotiaista vastaajista ilmoitti kokeneensa jotain verkkohäirintää, mutta yli 60-vuotiaista verkkohäirintää oli kokenut vain vajaa puolet vastaajista. Määrällisesti eniten verkkohäirintää oltiin koettu 30-40-vuotiaiden ja 41-50-vuotiaiden ikäryhmissä. Kuten

kaavioista 7 voi nähdä, niin näissä ryhmissä kaikki kolme palkkia (yli 10 kertaa, 1-10 kertaa, ei kertaakaan) ovat myös parhaiten samassa suhteessa toisiinsa nähden.

Aiemman tutkimuksen mukaan vihapuheelle, verkkovainoamiselle ja vakaville uhkauksille ovat alttiita erityisesti juuri nuoret naiset⁸⁰. Korkeampi ikä suojeli ainakin kuntajohtajia häirinnältä, sillä heistä vanhimmat kokivat häirintää muita ikäryhmiä vähemmän⁸¹. Oman aineistoni mukaan vähiten verkkohäirintää ilmoitti kokeneensa yli 60-vuotiaat vastaajat, joten korkeampi ikä näyttäisi suojaavan siltä. Syitä voi tosin olla muitakin, kuten se että yli 60-vuotiaat eivät ole niin aktiivisia sosiaalisessa mediassa kuin muissa ikäryhmissä olevat. Vihapuheen kohteeksi joutumiselle tärkeitä tekijöitä ovat nettiaktiivisuus, sen intensiteetti ja laajuus sekä samaistuminen nettiyhteisöihin⁸². Aiemman tutkimuksen mukaan aktiivisuus sosiaalisessa mediassa näyttäisikin lisäävän vihamielisten viestien kohteeksi joutumista, mutta ei kuitenkaan ole varsinaisesti edellytys häirinnän kohteeksi joutumiselle⁸³. Yli 60-vuotiaista vastaajista 43 % ilmoitti olleensa yli 25 vuotta mukana poliittisessa toiminnassa, eikä yksikään tämän ikäryhmän vastaajista ilmoittanut olleensa poliittisessa toiminnassa alle viittä vuotta. Nämä vastaajat ovat mahdollisesti siis tottuneet verkkohäirintään tai he osaavat välttää sitä.

Somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi joutuneista vastaajista (n=14) puolet, eli 50 %, oli 30-40-vuotiaita. Lisäksi 41-50-vuotiaita oli 22 % ja alle 30-vuotiaita 14 % ja samoin 51-60-vuotiaita 14 %. Puhtaasti aineiston mukaan ajateltuna massiiviselle verkkohäirinnälle alttiimpia ovat siis 30-40-vuotiaat. Tulosta ei voida kuitenkaan yleistää, koska eri ikäryhmien vastausmäärät poikkesivat paljon toisistaan.

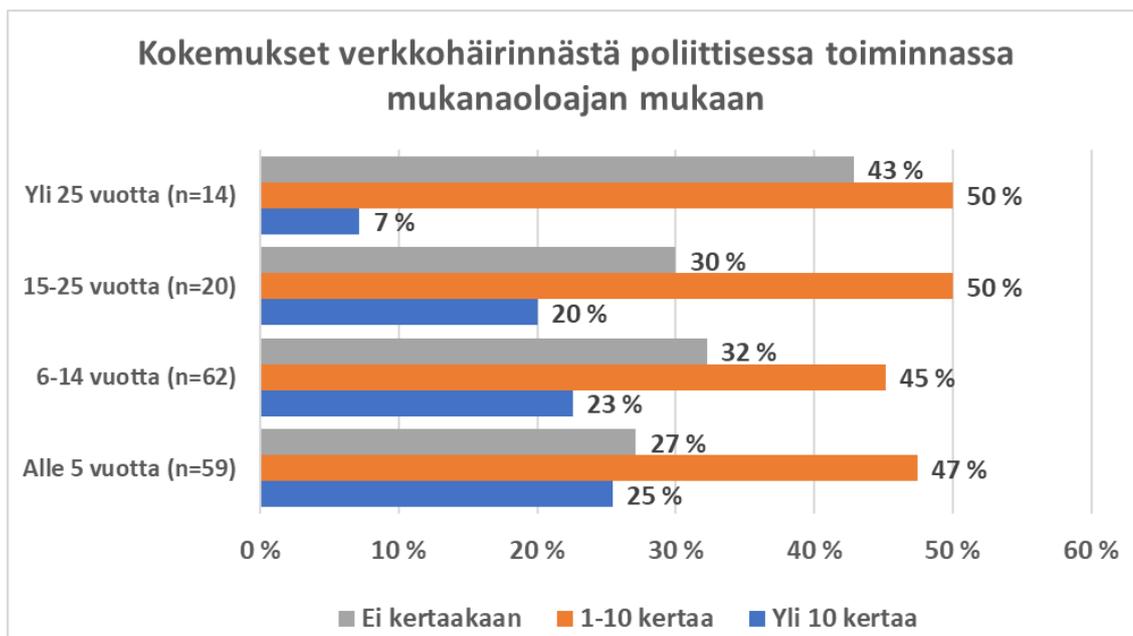
Kysyin myös vastaajilta tarkentavia tietoja siitä, miten kauan he ovat olleet poliittisessa toiminnassa mukana (kaavio 8). Vastaaminen oli jälleen vapaaehtoista ja yksi vastaaja ei vastannut kysymykseen. Vastaajista suurin osa, eli 40 %, ilmoitti olleensa mukana 6-14 vuotta. Melkein yhtä moni, 38 %, vastaajista ilmoitti olleensa mukana alle viisi vuotta. Kolmanneksi eniten vastaajia ilmoitti olleensa mukana 15-25 vuotta (13 %) ja kaikkein vähiten yli 25 vuotta (9 %).

⁸⁰ Ks. esim. FRA – Euroopan unionin perusoikeusvirasto 2014, 10; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, *Tasa-arvotiedon keskus* 21.1.2020; Knuutila at al. 2019, 91.

⁸¹ Pekola-Sjöblom & Airaksinen 2018, 3.

⁸² Sisäministeriö 2019, 30.

⁸³ Knuutila at al. 2019, 84.

Kaavio 8. Kyselyyn vastanneiden kokemukset verkkohäirinnästä poliittisessa toiminnassa mukanaoloajan mukaan (n=156).

Aiemman tutkimuksen mukaan pitkään kuntajohtajana toimineet kokivat häirintää muita vähemmän⁸⁴. Tässä tutkielmassa kaikkien pidempään poliittisessa toiminnassa mukana olleiden vastaajien tuloksia ei voida yleistää, sillä tätä ryhmää on osallistunut kyselyyn selkeästi muita vähemmän. Tulokset kuitenkin tukevat aiempia tutkimuksia, sillä yli 25 vuotta poliittisessa toiminnassa mukana olleet ilmoittivat kokeneensa verkkohäirintää määrällisesti vähiten (Kaavio 8). Lisäksi jopa 43 % yli 25 vuotta poliittisessa toiminnassa mukana olleista ilmoitti, ettei ollut kokenut verkkohäirintää kertaakaan. Muissa poliittisessa toiminnassa mukana oloajan mukaan jaetuissa ryhmissä määrälliset kokemukset jakautuivat prosentteina ajateltuna melko samassa suhteessa toisiin ryhmiin.

Poliittisessa toiminnassa mukana oloajan vaikutus näkyy somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi joutuneiden (n=14) tuloksissa, jossa poliittisessa toiminnassa mukana oloajalla näyttäisi olevan merkitystä: yksikään yli 25 vuotta poliittisessa toiminnassa mukana ollut ei ilmoittanut joutuneensa somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi. Sen sijaan jopa 64 % somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi joutuneista vastaajista ilmoitti olleensa alle viisi

⁸⁴ Pekola-Sjöblom & Airaksinen 2018, 3.

vuotta poliittisessa toiminnassa mukana. Tuloksesta voisi tehdä jatko-oletuksen, että vähiten aikaa poliittisessa toiminnassa mukana olleet ovat nuorempia. Asia ei kuitenkaan ole ihan niin selkeä: Alle 30-vuotiaita vastaajia on kyselyssä yhteensä 11 %. Näistä 47 % oli ollut poliittisessa toiminnassa mukana alle viisi vuotta ja 54 % 6-14 vuotta. Kuitenkin vain yksi alle viisi vuotta ja yksi 6-14 vuotta poliittisessa toiminnassa mukana ollut alle 30-vuotias vastaaja ilmoitti joutuneensa somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi. Matalin ikä ei siis ollut tässä selittävä tekijä. Epäilin myös, että nämä alle viisi vuotta poliittisessa toiminnassa olleet somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi joutuneet vastaajat kuuluisivat samaan vaalipiiriin tai puolueeseen. Näin ei kuitenkaan ollut, vaan näiden vastaajien vaalipiirit sijoittuivat aika lailla tasaisesti ympäri Suomen ja sen lisäksi vastaajat jakautuivat melko tasaisesti kaikkiin suurimpiin puolueisiin. Myöskään valinta eduskuntaan ei selitä tätä, sillä eduskuntaan valituista vastaajista vain yksi kuuluu tähän ryhmään.

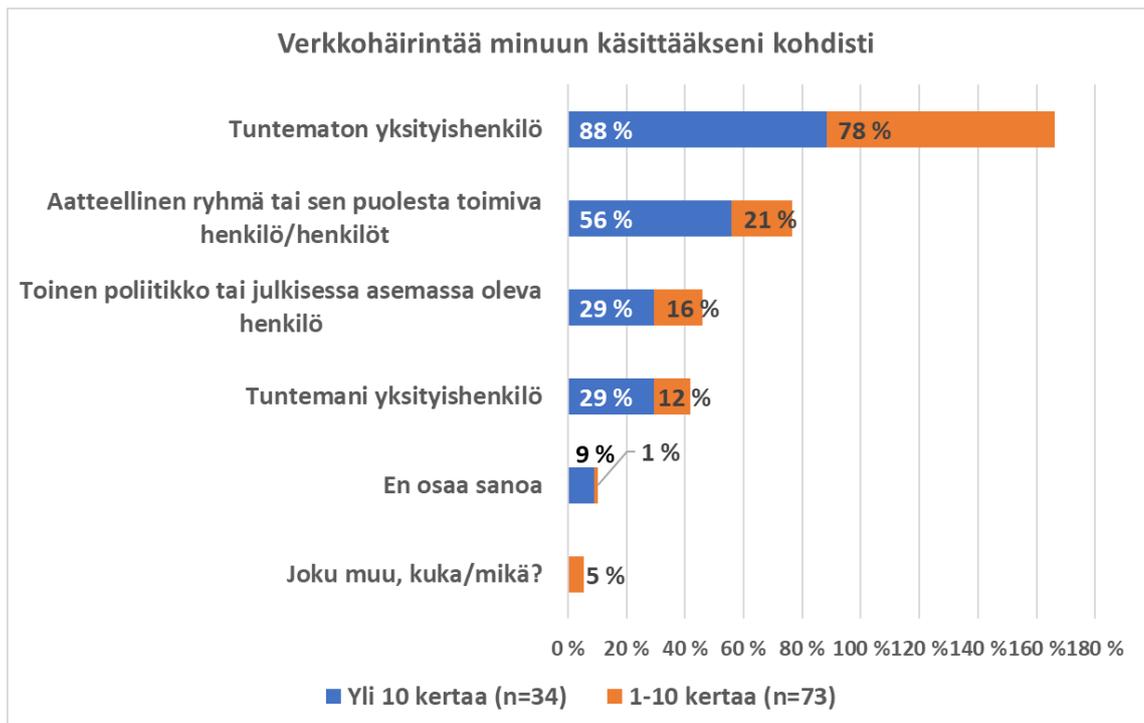
Tulosten perusteella näyttäisikin siltä, että vähemmän aikaa poliittisessa toiminnassa mukana olleet joutuvat todennäköisemmin somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi. Syitä voi olla monia, esimerkiksi kokemattomuus julkisuudesta tai se, että oma ideologia on vielä hyvin vahva ja aatteellinen. Ehkä pahimmat kulmat hioutuvat vuosien myötä. Voi myös olla, että pidemmän aikaa poliittisessa toiminnassa mukana olleet ovat oppineet joko varovaisemmiksi tai jopa sietämään häirintää.

3.4 Verkkohäirinnän taustalla olleet tahot

Kysyin vastaajilta kuka tai ketkä verkkohäirintää heihin kohdisti. Taustalla voi olla monta eri henkilöä tai tahoja, joten myös kysymys oli monivalintakysymys. Vastaaja sai siis jälleen valita niin monta vaihtoehtoa kuin halusi. Kuten kaaviosta 9 ilmenee, niin verkkohäirintää kokeneista vastaajista suuri osa ilmoitti, että verkkohäirinnän taustalla oli tuntematon yksityishenkilö. Myös aiemman tutkimuksen mukaan lähes jokainen vihapuhetta kokenut oli vastaanottanut sitä nimenomaan tuntemattomalta tekijältä⁸⁵.

⁸⁵ Knuutila et al. 2019, 42.

56 % yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneista vastaajista koki, että verkkohäirinnän taustalla oli joku aatteellinen ryhmä tai sellaisen puolesta toimiva henkilö tai henkilöt, kun taas 1-10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmässä tämän vaihtoehdon valitsi vastaajista vain 21 %. Aineistosta voi siis päätellä, että mitä enemmän verkkohäirintää koettiin määrällisesti, sitä todennäköisemmin sen taustalla käsitettiin olevan jonkun aatteellisen ryhmän.

Kaavio 9. Verkkohäirintää kokeneiden (n=107) vastaukset siitä, kuka tai ketkä verkkohäirintää häneen kohdisti.

Osa vastaajista ilmoitti kohdanneensa verkkohäirintää tuntemaltaan yksityishenkilöltä. Tutkittavani kuvaili tällaista häirintäkokemusta seuraavasti:

”Mies on entinen työkaveri jonka kanssa emme olleet muutamia sometykkäyksiä lukuunottamatta muussa yhteydessä. Kun menin ehdolle, häneltä alkoi tulla vähätteleviä ja halventavia viestejä joista osa vähätteli osaamistani tai ymmärtämistäni. Hän reagoi erityisesti feministisiä aiheita sekä [puolue poistettu] koskeviin kannanottoihini. Hän uhkasi levitellä vanhoja viestejäni eteen päin.” Nainen, 30-40 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

Myös verkkohäirintää toisen poliitikon tai julkisessa asemassa olevan henkilön taholta oltiin koettu jonkin verran. Tämän ryhmän vastaajat eivät kohdistuneet suoraan mihinkään tiettyyn yhteen tai kahteen puolueeseen, vaan jakaantuivat melko tasaisesti kaikkiin suurimpiin puolueisiin. Räikein esimerkki toisen poliitikon tekemästä häirinnästä on tapaus, josta vastaaja kirjoitti kyselyn vapaaseen kommenttikenttään:

”[puolue poistettu] kansanedustaja/eduskuntavaaliehdokas [nimi poistettu] käytti vaalikoneeseen antamaani kommenttia sekä kuvaani julkisessa Facebook-julkaisussa, jota myöskin jakoi maksettuna mainoksena. Sain monia vihamielisiä viestejä Facebookin kautta täysin tuntemattomilta ihmisiltä. Se oli erittäin ahdistavaa, ja seurauksena pelkäsin julkista esiintymistä vaalien aikana.”
Nainen, 51-60-vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta.

Aiemman tutkimuksen mukaan eri puolueisiin kuuluvien ehdokkaiden keskinäinen vuorovaikutus sosiaalisessa mediassa voikin olla aggressiivista ja syyttävää. Digivaalit 2015 –tutkimuksessa kartoitettiin kevään 2015 eduskuntavaaliehdokkaiden aktiivisuutta sosiaalisessa mediassa. Siinä yhdistettiin vaalikampanjoinnin aikana tehty verkkoetnografinen havainnointi laskennalliseen big data -tutkimukseen. Myös viestien tunnepitoisuutta eli sentimenttiä tutkittiin laskennallisen tekstianalyysin keinoin. Tutkimuksen mukaan negatiivissävytteinen vuorovaikutus oli eri puolueiden ehdokkaiden välillä melko yleistä. Kilpakumppaneiden virheitä, huonoa käytöstä tai virheellisiä lausuntoja nostettiin näissä viesteissä esiin. Tarkoituksena vaikutti olleen kilpailijoiden mustamaalaus, omien osakkeiden nostaminen toisen kustannuksella tai jopa toisen ehdokkaan tai tämän puolueen häpäisy.⁸⁶ Tällaisella toiminnalla koitetaan voittaa kilpailevat ehdokkaat ja mielipiteet. Verkkojulkisuutta tutkinut Salla-Mari Laaksonen kutsuukin Kuntalehden haastattelussa verkkojulkisuutta yhdeksi isoksi, jatkuvaksi vaalipaneeliksi⁸⁷.

Aiemman tutkimuksen mukaan noin neljännes vihapuhetta kokeneista kertoi vastaanottaneensa sellaista toisen eduskuntaryhmän edustajilta⁸⁸ ja vihapuheen tekijöitä saattavat olla muiden puolueiden edustajat tai valta-asemassa olevat valtuutetut, joskus

⁸⁶ Aalto-yliopiston uutispalsta 2.2.2017.

⁸⁷ Kuntalehti 3.2.2017.

⁸⁸ Knuutila et al. 2019, 42.

myös omat puoluetoverit⁸⁹. Oma tutkittavani kuvaili toisen ehdokkaan toimesta kokemaansa verkkohäirintää:

”Toinen ehdokas ja hänen tukitiimi harrasti 9 kk ajan minun mustamaalaamistani sekä myös kasvatusten kiristämistä ja uhkailua. Pyysin kunnallisjärjestöä selvittämään asiaa. Mustamaalaaminen on ollut poikkeuksellisen törkeää. Se on kohdistunut myös minun tukijoihini.” Nainen, 30-40 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

Verkkohäirintäkokemuksia kartoittaessa on tärkeää selvittää myös kuinka systemaattista ja organisoitua häirintä on ollut. Kysyin vastaajilta, kuinka monta henkilöä verkkohäirinnän taustalla heidän käsittääkseen oli ollut. Yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmässä 34 % vastaajista arvioi, että verkkohäirinnän taustalla oli ollut 8-10 eri henkilöä, kun taas 1-10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmässä tämän vaihtoehdon valitsi vastaajista vain 7 %. Lisäksi yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmässä vastaajista 24 % ilmoitti, että taustalla oli ollut yli 10 henkilöä ja 1-10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmässä tämän vaihtoehdon valitsi vastaajista vain 2 %. Yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmän vastaajista 24 % ilmoitti myös, ettei pysty arvioimaan henkilömäärää, koska häirintä oli ollut niin massiivista, mutta 1-10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmästä näin ei vastannut yksikään vastaaja. Määrällisesti enemmän verkkohäirintää kokeneiden arvion mukaan verkkohäirinnän taustalla oli siis myös määrällisesti useampi henkilö. Tulos vaikuttaa itsestään selvältä. On kuitenkin muistettava, että myös yksittäinen henkilö voi olla massiivisen verkkohäirinnän taustalla. Loput vastaajat arvioivat verkkohäirinnän taustalla olleen 1-7 eri henkilöä, poikkeuksena yksi vastaaja, joka ilmoitti, ettei osaa sanoa. Yksikään yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden vastaajan ryhmästä ei tosin ilmoittanut, että verkkohäirinnän taustalla oli ollut vain yksi henkilö.

Systemaattisen verkkohäirinnän kohteeksi ilmoitti joutuneensa yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneista vastaajista 55 % ja 1-10 kertaa verkkohäirintää kokeneista vastaajista 20 %. Systemaattista verkkohäirintää oli vastaajien mukaan koettu muun muassa *”lähes päivittäin”, ”lähes jokaiseen postaukseen”, ”joka päivä” ja ”useita kertoja päivässä useiden päivien ajan, kunnes blokkasin häiritsijän”*.

⁸⁹ Knuutila et al. 2019, 43.

Aiemman tutkimuksen mukaan noin 30 % vihapuheen vastaanottajiksi joutuneista kertoi kohdanneensa vihapuhetta, jonka taustalla on useampia, koordinoitusti toimivia tekijöitä⁹⁰. Tutkielmassani ilmeni, että mitä enemmän verkkohäirintää koettiin määrällisesti, sitä useamman henkilön sen taustalla arvioitiin olleen ja sitä systemaattisempaa sen arvioitiin olleen. Somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi joutuneista (n=14) jopa 71 % ilmoitti kokeneensa systemaattista häirintää. Aineiston mukaan ainakin joidenkin vastaajien kohdalla oli ollut kyse maalittamisesta tai muusta organisoidusta verkkohyökkäyksestä. Sisäministeriön mukaan maalittamisessa muutama aktiivinen taho kehottaa ja yllyttää suurta joukkoa hyökkäämään uhrin kimppuun erilaisin tavoin. Nämä voivat olla esimerkiksi sähköpostien ja vihaviestien lähettämistä ja erilaisten perättömien juttujen levittämistä verkossa. Uhrista voidaan myös kirjoittaa valheellisia juttuja erilaisiin vastamedioihin. Kaiken tarkoituksena on henkilön huonoon valoon saattaminen sosiaalisessa mediassa⁹¹. Tällaiseen joukkoistettuun maalittamiseen voi osallistua jopa tuhansia ihmisiä⁹².

Maalittaminen on ilmiönä rangaistavuuden kannalta haastava: Jos tuhat ihmistä laittaa vihaviestin yhdelle henkilölle, niin tämän yhden (eli uhrin) kannalta kokemus voi olla erittäin vahingollinen ja laajamittainen. Näiden tuhannen vihaviestin lähettäjän kannalta kyse voi kuitenkin olla vain yksittäisestä, joka mitättömältäkin tuntuvasta, vihaviestistä. Tapauksista pitäisikin kertoa avoimemmin ja niitä pitäisi nostaa enemmän myös julkiseen keskusteluun, jotta ihmiset alkaisivat paremmin ymmärtää tekojensa seuraukset. Tutkittavani kertoo kokemastaan maalittamisesta seuraavasti:

”Helmikuussa jouduin [nimi poistettu] maalittamaksi eräänä viikonloppuna, silloin noin 4 päivän aikana sain useita häirintäviestejä jonkinlaisen suomiryhmän jäseniltä. Häirintä jatkui vähäisempänä vaalien loppuun saakka. Moderointitiimini hoiti paljon poliitikkosivuni facebookissa, joten itselläni ei ole edes tarkkaa tietoa kuinka paljon viestejä loppujen lopuksi on tullut.”
Nainen, 30-40 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

⁹⁰ Knuutila et al. 2019, 43.

⁹¹ Sisäministeriö 2019, 60-61.

⁹² Knuutila et al. 2019, 15.

Massiivinen verkkohyökkäyksen taustalla ei aina ole organisoitua toimintaa. Aiemman tutkimuksen mukaan verkossa käytävä keskustelu voi muuttua maalittamiseksi myös ilman, että taustalla on varsinaista koordinoitua. Ihmiset voivat tuottaa tai jakaa vihaviestejä hetken mielijohdeesta. He eivät välttämättä edes ymmärtämättä viestien olevan vahingollisia ja haavoittavansa niillä muita.⁹³

Joskus häirintä voi myös laajeta verkon yli tai toisinpäin reaali maailmasta verkkoon. Yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneista vastaajista 28 % ja 1-10 kertaa verkkohäirintää kokeneista vastaajista 8 % ilmoitti kokeneensa verkkohäirintää samalta taholta sekä verkossa että reaali maailmassa. Aiemman tutkimuksen mukaan myös verkkopelejä pelaavia naisia on häiritty verkossa niin, että se laajentunut myös reaali maailmaan, jolloin heidän henkilötietojaan on julkaistu verkossa ja myös uhattu heidän läheistensä turvallisuutta⁹⁴. Myös muutama tutkittavani ilmoitti kyselyn vapaissa kommentteissa pelänneensä perheensä tai läheistensä puolesta, koska myös heitä kohtaan oli kohdistettu uhkauksia.

3.5 Häirintäkavanat

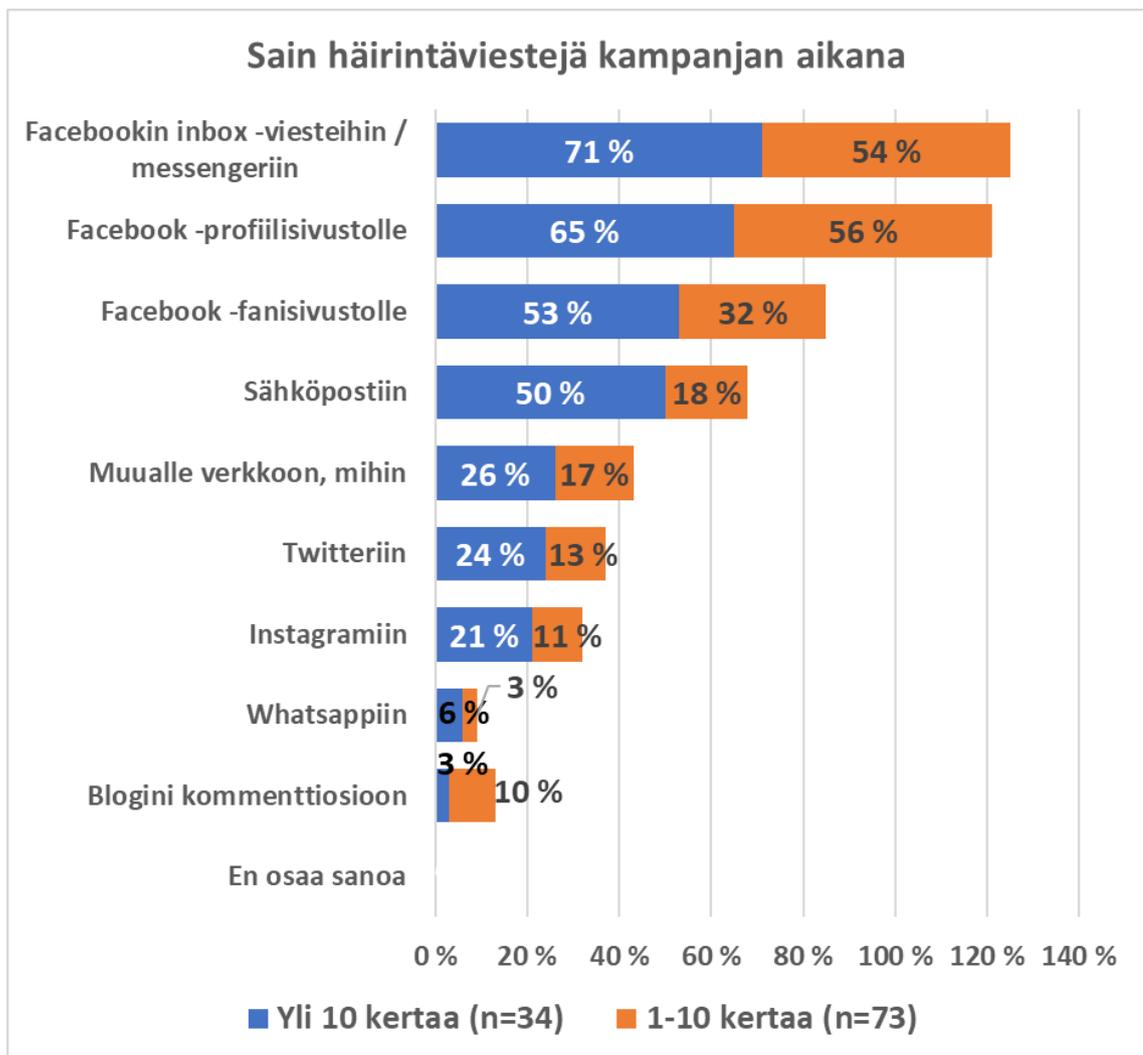
Tutkimusvastauksen kannalta oli oleellista selvittää kanavat, joissa verkkohäirintää ilmeni. Kysymys oli monivalintakysymys, joten vastaaja sai valita niin monta vaihtoehtoa kuin halusi. Facebook on Suomen kolmanneksi suosituin sosiaalisen median palvelu⁹⁵ ja se oli myös selvästi yleisin ilmoitettu häirintäkanava kaikkien verkkohäirintää kokeneiden vastaajien kesken (Kaavio 10).

Tarkastelin hieman tarkemmin yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmää. Kuten kuvasta 3 voi todeta, niin tässä ryhmässä Facebook korostui voimakkaasti: 71 % vastaajista ilmoitti saaneensa häirintäviestejä Facebookin inbox -viesteihin (messengeriin) ja 65 % vastaajista Facebook -profiilisivustolle. Lisäksi 53 % vastaajista oli saanut häirintäviestejä Facebook -fanisivustolle.

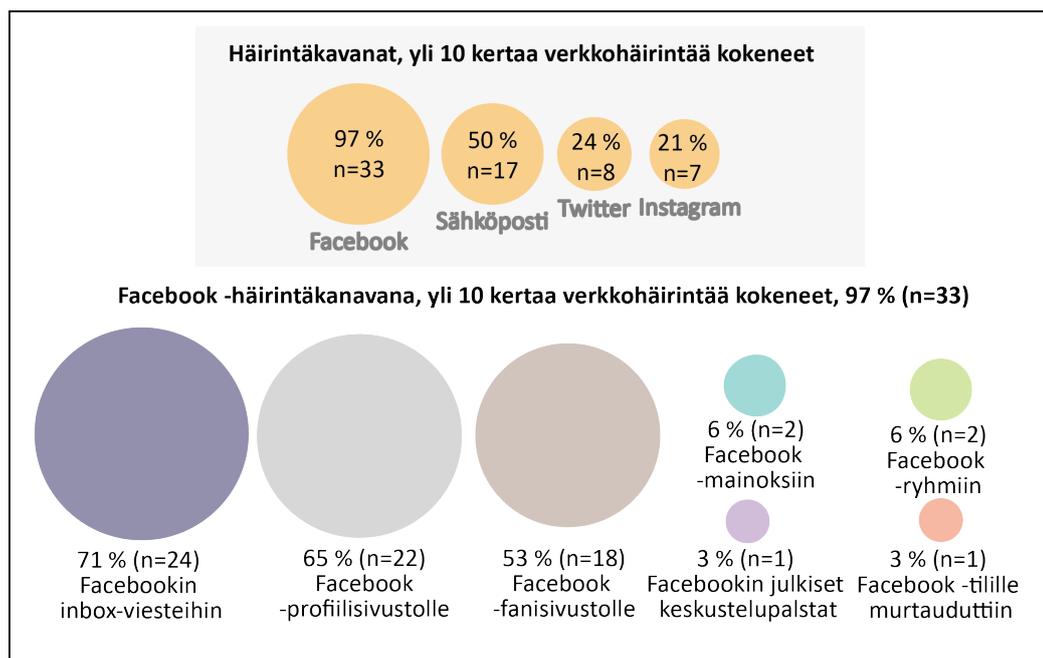
⁹³ Knuutila et al. 2019, 15.

⁹⁴ Friman 2015.

⁹⁵ Ks. esim. Harto 12.2.2020; Kohvakka & Saarenmaa 23.5.2019.

Kaavio 10. Häirintäkanavat jaoteltuna yli 10 kertaa ja 1-10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden mukaan (n=107)

Kuva 3. Facebookin osuus verkkohäirintäkanavana yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden vastaajien mukaan (n=34)

Yksi tutkittavani kertoi seuraavasti Facebookissa kohtaamastaan seksuaalisesta häirinnästä:

”Vaalikampanjan aikana lähes päivittäin sain fb:ssä messengerviestejä tuntemattomilta miehiltä. Pyydettiin seksuaaliseen toimintaan, kosittiin, ihailtiin ulkomuotoani. Kerrottiin, että oli katseltu fb-kuviani ja niistä yksityiskohtaisesti joku kirjoitti ajatuksiaan. Sain lukuisia alastonkuvia yksityisviesteillä. Pari henkilöä soitteli viikoittain mesen kautta, en vastannut näihin puheluihin.”
Nainen, 30-40 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta.

Sähköposti ei ole sosiaalisen median kanava, mutta se toimii verkossa. Sähköposti korostui yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmässä, sillä 51 % vastaajista ilmoitti saaneensa myös sinne häirintäviestejä. Sähköposti oli tässä ryhmässä siten lähes yhtä yleinen häirintäkanava Facebookin fanisivuston kanssa. 1-10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmässä sähköposti ei korostunut, sillä vastaajista vain 18 % ilmoitti saaneensa häirintäviestejä sähköpostiin.

Twitter on suomen viidenneksi suosituin sosiaalisen median palvelu ⁹⁶ ja osa vastaajista ilmoitti saaneensa myös sinne häirintäviestejä (Kaavio 10). Myös Suomen neljänneksi suosituimpaan sosiaalisen median palveluun, Instagramiin, oltiin saatu jonkin verran häirintäviestejä. Tutkittavani kertoo Twitterissä kokemastaan häirinnästä, joka laajeni myös messengeriin ja puhelimeen:

”Kirjoitin tummaihoisen lapseni erilaisuuden tunteesta twitteriin. Tweetti aiheutti massiivisen vihaviestien myrskyn, jossa minut haukuttiin äitinä ja minua ja perhettäni solvattiin rasistisesti monin eri tavoin. Sain joitain viestejä myös messengeriin sekä häirintää puhelimitse. Pahin myrsky ajoittui joulukuulle. Tammikuusta alkaen viestejä tuli n. 50 ja liittyi enemmän edustamaani puolueeseen.” Nainen, 30-40 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

Facebookin korostuminen vastauksissa kertoo sen yleisestä suosioista, mutta myös siitä, että siellä tehdään erityisen paljon vaalikampanjoita. Digivaalit 2015 -loppuraportin mukaan eduskuntavaalikampanjoinnin aikana Facebookissa ehdokkaiden ja kansalaisten

⁹⁶ Ks. esim. Harto 12.2.2020; Kohvakka & Saarenmaa 23.5.2019.

välinen keskustelu vaikutti vuoden 2015 vaaleissa kytkeytyvän Twitteriä enemmän vaalikampanjointiin, sillä Facebookissa korostui mielipiteiden kertomisen ja tiedottamisen ohella myös kaikenlainen kampanjointiin liittyvä päivittäminen⁹⁷.

Facebook korostuu häiriköinnin kanavana mahdollisesti myös siksi, että se tarjoaa monia erilaisia alustoja profiilisivustoista lukuisiin ryhmiin, joissa yhdessä saattaa jopa olla kymmeniä tuhansia jäseniä. Lisäksi Facebookissa on monenlaisia erilaisia ryhmiä, joiden moderointikäytännöt ovat kirjavia.⁹⁸ Puutteet ryhmien valvonnassa ja moderoinnin heikkoudessa helpottavat häirintää tuottavien toimintaa. Sama valvonnan ja moderoinnin heikkoutta näkyy tosin Twitterissäkin, jonka on uskottu olevan poliitikoiden keskuudessa yleisesti käytetty sosiaalisen median kanava. Tosin Digitaalinen vaalitelta -tutkimuksen mukaan eduskuntavaaleissa 2015 Twitteriä kampanjassaan hyödynsivät yleensä ehdokkaat, jotka olivat saaneet jo jonkinlaisen valta-aseman⁹⁹. Lisäksi Twitterissä eduskuntavaalikampanjoinnin aikana käyty keskustelu oli kriittisempää kuin Facebookissa¹⁰⁰. Twitterin vaalikeskustelussa keskusteluyhteisöt rajautuivat puolueiden mukaisesti poteroihin¹⁰¹.

Whatsapp on Suomen suosituin sosiaalisen median palvelu¹⁰², mutta häirintäviestejä sinne ei saatu kovinkaan paljon. Lasten ja nuorten keskuudessa Whatsapp on Snapchatin ja Instagramin rinnalla yleinen kiusaamisessa käytetty väline¹⁰³, mutta se ei välttämättä korostu aikuisten kesken. Lisäksi siellä ei todennäköisesti tehdä juurikaan varsinaista vaalikampanjointia, sillä äänestäjä tai ehdokas on paljon helpompi tavoittaa muualla sosiaalisessa mediassa.

Kyselyssä ei huomioitu ihan kaikkia sosiaalisen median kanavia, mutta puuttuvat saattoi ilmoittaa erikseen. Tässäkin vastauksessa Facebook yllättäen korostui. Muina häirintäkanavina mainittiin Facebook -ryhmät ja Facebookin julkiset keskustelupalstat. Lisäksi kyselyn vapaissa kentissä kaksi vastaajaa mainitsi saaneensa verkkohäirintäviestejä myös Facebookin maksettuihin mainoksiin ja yhden vastaajan mukaan hänen Facebook -profiilisivulleen oli murtauduttu. Tutkittavieni kuvailivat

⁹⁷ Villi & Turpeinen 2016, 10.

⁹⁸ Knuutila et al. 2019, 95.

⁹⁹ Marttila et al. 2016, 131.

¹⁰⁰ Villi & Turpeinen 2016, 10.

¹⁰¹ Ibid, 5.

¹⁰² Ks. esim. Harto 12.2.2020; Kohvakka & Saarenmaa 23.5.2019.

¹⁰³ Ks. esim. Harto 12.2.2020; Kohvakka & Saarenmaa 23.5.2019.

”muualle” Facebookiin tulleita häirintäviestejä muun muassa seuraavasti: ”Häiriköijä jakoi minusta luvatta kuvaamiaan videoita omalla facebook-seinällään häirintätarkoituksissa”, ”Politiikka ryhmiin, jossa julkaisin tai joissa joku on oli julkaissut sisältöä jossa esiinnyin”, ”FB:n ryhmiin niin, että minut oli bannattu enkä nähnyt niitä ellei joku näyttänyt” ja ”Uusi ilmiö oli facebookissa levitelty ryönä ja kommentit omien videoideni alla”. Yksi tutkittavani kertoi ”Naistenhuone” Facebook – ryhmässä kokemastaan häirinnästä:

”Julkaisin sosiaalisessa mediassa aprillipilan, joka meni Naistenhuone-Facebook-ryhmän jäsenillä tunteisiin. Minusta kirjoitettiin kymmeniä ellei jopa satoja solvaavia kommentteja sekä ryhmässä että omaan profiliini. Tässä on kirjoittamaani aprillipilaan saamiani kommentteja:

- *Kuten toiseen ketjuun kirjoitin, tää muija oksettaa mua niin suunnattomasti*
- *You disgust me*
- *Vittu mikä idiootti*
- *Ei helvetti mikä pelle*
- *Näyttää just siltä että vois vähän tirvasta*
- *Monien milj ja mrd vuosien evoluutio, ja silti on ihmisiä kuten hän. Mikä vittu meni pieleen? Olis pysynyt apinana”* Nainen, alle 30 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

Muina häirintäkanavina Facebookin lisäksi mainittiin, suomi24.fi, Jodel, Snapchat, YouTube ja Ylilauta. Yksi vastaaja kertoi kokeneensa myös ”vahvaa häirintää maakuntalehden kommentteissa ja lyhyet-palstalla”. Yksikään ei maininnut LinkedInia, Pinterestia tai TikTokia. Tutkittavani kertoivat YouTubessa ja Ylilaudalla kohtaamastaan verkkohäirinnästä seuraavasti:

”Tiedän että sama henkilö koetti provosoida laittamalla minusta ja muista ehdokkaista editoituja videoita youtubeen. Hänestä tehtiin useampi rikosilmoitus.” Nainen, 51-60 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta.

”Kuvani julkaistiin Ylilauta-sivustolla halventavien, rasististen kommenttien kera, mikä tuntui tosi ala-arvoiselta toiminnalta. Yllätyin myös siitä; olin

ensimmäistä kertaa mukana ehdokkaana tai ylipäänsä politiikassa.” Nainen, 51-60 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

Blogin kommenttiosioon häirintäviestejä ilmoitti saaneensa vain pieni osa vastaajista. Tulos saattaa tosin kertoa myös siitä, että kommenttiosio ei ollut edes avoinna kommentoinnille. Kyselyssä ei myöskään kysytty mihin sosiaalisen median palveluihin vastaajat ylipääntään kuuluivat. Edellä mainitut seikat saattavat vaikuttaa jonkin verran vastauksiin. Toisaalta nämä puuttuvat tiedot eivät ole tutkimusvastauksen kannalta mitenkään välttämättömiä: Kyselyssäni halusin kartoittaa ne häirintäkanavat, joihin häirintäviestejä oli saatu. Tähän sain aineistostani kattavan vastauksen.

Facebook korostui aineistossa siis yleisimpänä häirintäkanavana. Aiheen rajauksen vuoksi en kysynyt häirintäviestien määrää suhteessa johonkin tiettyyn häirintäkanavaan. Siten ei ole tietoa siitä, kuinka paljon yksittäinen vastaaja sai määrällisesti häirintäviestejä muualle verkkoon suhteessa Facebookiin.

Aiemman tutkimuksen mukaan Facebook on yleinen verkkohäirinnän kanava myös vähemmistöryhmillä ¹⁰⁴. Myös poliittisilla toimijoilla ja päättäjillä kaikkein yleisin kanava vihapuheen kohtaamiseen olivat julkiset verkkoviestit Facebookissa ¹⁰⁵. Verkkohäirintää tuotetaan taas usein Facebookin inbox -viesteihin. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että verkkohäirintä on luonteeltaan hieman erilaista kuin vihapuhe: Verkkohäirinnässä viestit saattavat sisältää muun muassa ”kikkelin kuvia” ja treffikutsuja. Näitä viestejä lähetetään useimmiten vastaanottajan henkilökohtaiseen kanavaan. Verkkohäirinnän tuottaja voi myös ajatella, että henkilökohtaisesti lähetetyt viestit aiheuttavat niiden kohteessa todennäköisesti voimakkaamman reaktion, jolloin häirinnän vaikutuskin voimistuu.

Henkilökohtaisiksi koetut kanavat korostuvat myös aiemmassa tutkimuksessa. Sen mukaan kansanedustajat pitivät kaikkein häiritsevimpänä henkilökohtaisiin sosiaalisen median kanaviin tulevaa negatiivista palautetta. Tällainen omalle Facebook -seinälle tuleva keskustelu halutaankin ohjata Facebookin poliittiseen profiiliin. Negatiivinen palautteella on myös muita vaikutuksia: Sen vuoksi sosiaalisen median strategiana on monella yksisuuntainen tiedottaminen: asioistaan kerrotaan, mutta keskusteluun

¹⁰⁴ Korhonen et al. 2016.

¹⁰⁵ Knuutila et al. 2019, 95.

osallistutaan vain rajoitetusti. Se myös vaikuttaa yleisesti siihen, miten ja minkälaisiin asioihin kansanedustajat kutakin kanavaa käyttävät.¹⁰⁶

Toiset kansanedustajat tosin pyrkivät tarkoituksella puhumaan myös sellaisista aiheista, joista palautetta tulee paljon¹⁰⁷. Tällaisella toiminnalla saadaan keskustelua aikaan, mutta se myös altistaa häirinnälle. Facebook -keskustelun tunneintensiteettejä tutkineen Susanna Paasonen mukaan samanmielisten ryhmiä ja erimielisten välisiä konflikteja syntyykin juuri huomiota kerääviin nettikeskusteluihin. Verkon kommenttiketjuissa esitetyt mielipiteet kärjistyvät helposti niiden lisääntyessä. Nettikeskusteluissa osallistujat saattavat ärsyttää tietoisesti toisiaan ja koettavat esittää toistaan tehokkaampia ”tölväyksiä”. He myös tulkitsevat tarkoitushakuisesti toisten kirjoittamia kommentteja. Tämän kaiken kautta he saavat erilaisia tunneintensiteettejä, kuten ärsytystä, huvitusta, nautintoa ja sääliä.¹⁰⁸ Keskustelua herättävillä aiheilla huomio on siis taattu, mutta se ei välttämättä tapahdu ilman negatiivisia seuraamuksia. Paljon palautetta keräävää verkkokirjoitus tai päivitys saattaakin altistaa vihalle ja häirinnälle.

4 Verkkohäirinnän koetut syyt ja luonne

4.1 Syyt tutkittavien käsityksen mukaan

Kysyin vastaajilta, mitä verkkohäirintä heidän käsityksensä mukaan koski. Vastaukset perustuvat täysin vastaajien omaan arvioon, eikä syytä koettuun verkkohäirintään siten voida varmaksi tietää. Kysymys oli monivalintakysymys, joten vastaaja sai valita niin monta vaihtoehtoa kuin halusi. Kuten kaaviosta 11 ilmenee, niin verkkohäirinnän syynä korostui poliittisessa toiminnassa mukana oleminen: Vastaajista suurin osa ilmoitti syynä olleen oman poliittisen vakaumuksen, vaaliteeman tai päätöksen. Lisäksi moni ilmoitti syynä olleen vastaajan edustaman puolueen teemat tai päätökset. Melko yleisesti koettu syy verkkohäirintään oli myös vastaajan sukupuoli sekä persoona tai ulkoinen olemus. Myös vastaajan edustaman puolueen imagon tai toimintatapojen ilmoitettiin melko usein olleen verkkohäirinnän syynä.

¹⁰⁶ Björk et al. 2018, 69.

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Paasonen 2017, 43.

Vähemmistöryhmiin kuulumisen, vieraskielisyyden tai maahanmuuttotaustan vuoksi verkkohäirintää ei juurikaan koettu, sillä vain muutama vastaaja valitsi jonkun näistä vaihtoehdoista. Kyselyssä ei kuitenkaan kysytty kuinka moni vastaaja ylipäättään kuului johonkin vähemmistöryhmään, joten tulokset eivät kerro yleisesti mitään näiden ryhmien verkkohäirintäkokemuksista. Tulokset kertovat vain tutkittavieni kokemuksista.

Kaavio 11. Verkkohäirintää kokeneiden (n=107) vastaukset siitä, mikä heidän kokemansa verkkohäirinnän syynä heidän käsittääkseen oli.

Kaaviosta 11 voi huomata myös, että osa vastaajista ilmoitti verkkohäirinnän syyn olleen ”jotain muuta”. Muita syitä ilmoitettiin olevan vastaajan syöpäsairaudesta, iän, feminismistä, tasa-arvotteeman, vihervasemmistolaisuudesta, avioliiton afrikkalaisen kanssa ja akateemisen koulutuksen. Lisäksi syynä ilmoitettiin olleen puolison työhön liittyvät asiat, työn ennen kansanedustajuutta, antirasistisen mielenosoituksen järjestämisen sekä sen, että vastaajalla on maahanmuuttajapuoliso ja ”monikulttuuriset

lapset”. Yksi vastaajista ilmoitti verkkohäirinnän syyn olleen ”*tavoite nostaa omaa puoluetta mollaamalla muita*” ja yksi kirjoitti vapaaseen kenttään syyksi olettamuksen, että ”*Kaikki poliitikot ovat valehtelijoita*”. Lisäksi yksi vastaaja kertoi syyn olleen ikävästä tapahtumasta aiheutuneen mediajulkisuuden, johon vastaaja joutui tahtomattaan mukaan. Suojatakseni tutkittavani anonymiteettiä en siteeraa tarkkaan kyseistä vastausta.

Halusin kartoittaa sitä, mitkä syyt vastaajien käsityksen mukaan olivat verkkohäirinnän taustalla, eli mitä verkkohäirintä koski. Eksaktisti oikean vastauksen antaminen on tietenkin mahdotonta. Todelliset syyt pitäisi kysyä häirinnän tuottajilta. Vastaajat arvioivat syytä verkkohäirinnälle pelkästään oman käsityksenä mukaan, eli muun muassa saamiensa viestien sisällön ja niiden herättämien tunnekokemusten perusteella. Yksi tutkittavani ilmoittikin verkkohäirinnän olleen ”*Tarkoituksperältään epäselvää kiinnostuksen tai lähestymispyrkimyksen osoitusta*”.

Myös toinen tutkittavani kommentoi kysymyksen haastavuutta osuvasti:

”En osaa sanoa, millä perusteella mies lähettää kuvan alapäästään.” Nainen, alle 30 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta.

Jos verkkohäirinnän taustalla oleva taho on herjannut esimerkiksi vastaajan sukupuolta, on vastaaja saattanut valita sukupuolen sillä perusteella verkkohäirinnän syyksi. Todellisena syynä on kuitenkin voinut olla mikä vain muukin, vaikkapa vastaajan tekemät päätökset, joista tuohtuneensa häirinnän tuottaja on aktivoitunut lähettämään häirintäviestin. Kysymyksen ja aiheen problematiikka tuli esiin tämän tutkittavani haastatteluvastauksessa:

”Mulla on vähän semmoinen olo, että se [verkkohäirintä] on jotenkin vähätelty ongelma ja sitä on vaikea viedä eteenpäin. Et sitä vähätellään ja siitä tehdään semmoinen naisasia, että kun naiset on niin herkkiä ja plaaplaaplaa, mutta mun mielestä siinä on ihan selvästi, ainakin mun omissa kokemuksissa, ollu semmosta et ei se oo kohdistunu mun miespuolisiin kavereihin samalla tavalla. (...) Mä en oikein tiedä että oliko se politiikka-asia vai oliko se sukupuoliasia. Et oliko se vaan se, että mä olen nainen vai oliko se, että mikä mun puolue on. Se jäi vähän epäselväksi että mikä se ongelma oli heillä.” Nainen, 30-40 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

Jos verkkohäirintää verrataan vaikka kiusaamiseen, niin myös kiusaamisen todelliset syyt ovat usein sen kohteelle epäselviä. Moni koulukiusattu pohtii syytä kiusaamiselle vielä aikuisenakin. Kiusaamisen taustalla voivat olla sen tekijän ongelmat, kuten heikko itsetunto, empatiakyvyttömyys tai mielenterveysongelmat. Nykykäsityksen mukaan yksi kiusaamisen keskeisimmistä syistä lasten ja nuorten keskuudessa on kiusaajan oman aseman pönkittämisen halu tai vallan tavoittelu ryhmässä¹⁰⁹. Kiusaamisessa ja verkkohäirinnässä voidaan nähdä paljon samankaltaisia piirteitä. Taustalla oleva syy voi todellisuudessa olla juuri tekijän ongelmat, kohde vain valikoituu jostain syystä verkkohäirinnän vastaanottajaksi. Kysymys oli siis moniulotteinen ja vastaajille haastava, mutta kuitenkin tutkimusvastauksen kannalta oleellinen esittää. Tutkimalla ja kartoittamalla verkkohäirinnän taustalla olevia mekanismeja ja mahdollisia syitä sekä tekemällä niihin perustuvia pitkäjänteisiä toimenpiteitä voimme yrittää ehkäistä verkkohäirintää.

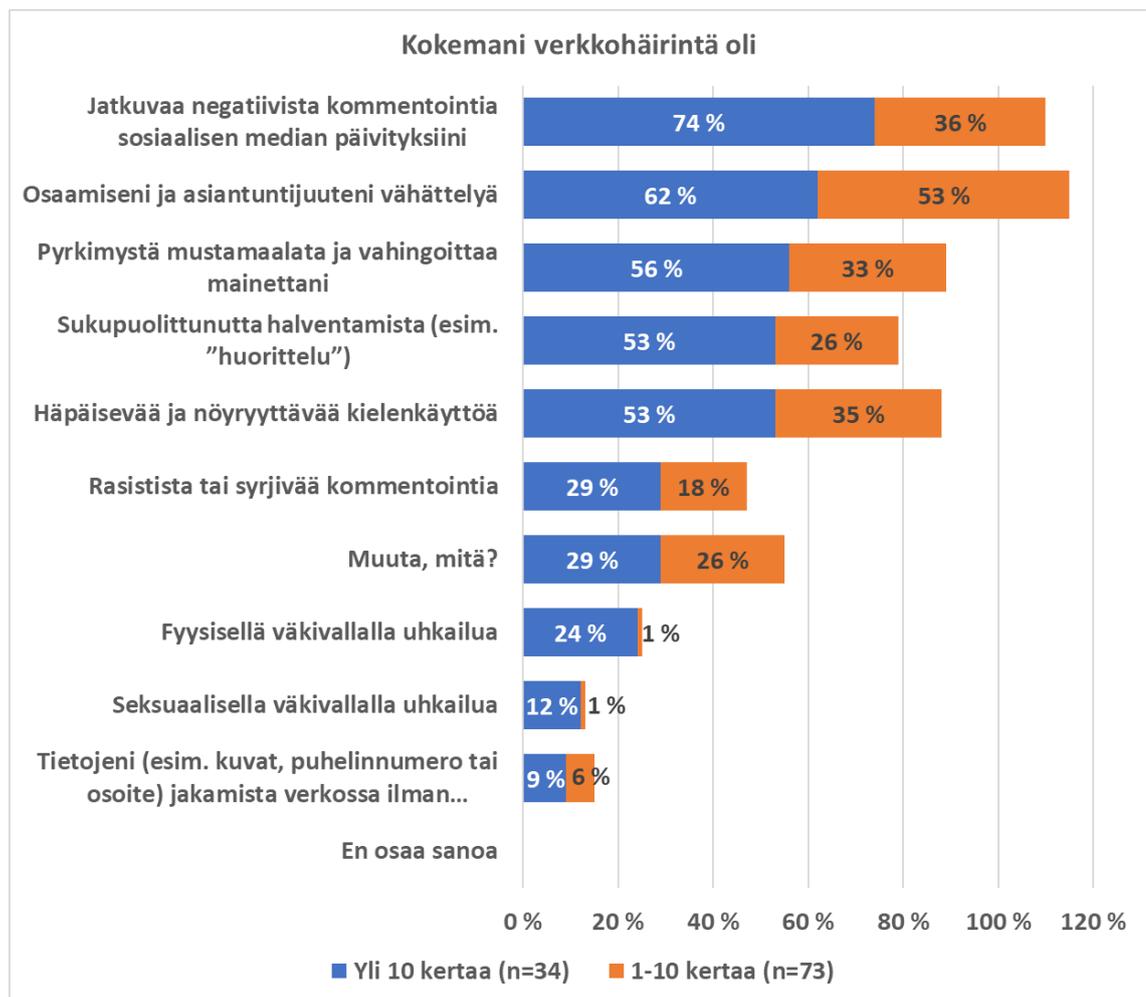
4.2 Verkkohäirinnän muodot

Tutkielmani tavoitteena oli selvittää myös, millaista vastaajien kokema verkkohäirintä oli luonteeltaan. Kysymys oli jälleen monivalintakysymys ja vastaaja sai valita niin monta vaihtoehtoa kuin halusi. Kaaviosta 12 voi todeta, että yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden vastaajien ryhmässä viisi useimmiten koettua verkkohäirinnän muotoa olivat jatkuva negatiivinen kommentointi vastaajan sosiaalisen median päivityksiin, osaamisen ja asiantuntijuuden vähättely, pyrkimys mustamaalata ja vahingoittaa mainetta, sukupuolittunut halventaminen ja häpäisevä ja nöyryyttävä kielenkäyttö. Eroa 1-10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmään oli siten, että siellä verkkohäirinnän ilmoitettiin kaikkein useimmiten olleen osaamisen ja asiantuntijuuden vähättelyä. Pyysin vastaajia myös kuvailemaan vapaasti kokemaansa verkkohäirintää. Näissä kuvauksissa mainittiin melko usein seksuaalinen häirintä, joka ei ollut sellaisenaan vaihtoehtona kyselyssä.

Jos verrataan yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmän (n=34) vastauksia 1-10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmän (n=73) vastauksiin, niin voidaan todeta verkkohäirinnän luonteen muuttuneen sitä rajummaksi, mitä enemmän sitä koettiin: 1-

¹⁰⁹ Kaukiainen & Salmivalli 2009.

10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmässä vastaajista vain 1 % ilmoitti kokeneensa fyysisellä väkivallalla uhkailua, kun taas yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmässä sitä oli kokenut vastaajista 24 %. Sukupuolittunutta halventamista ilmoitti kokeneensa 1-10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmässä vastaajista 26 %, mutta yli 10 kertaa kokeneiden ryhmässä vastaajista 53 %. Lisäksi seksuaalisella väkivallalla uhkailua oli kokenut 1-10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmässä vastaajista vain 1 %, kun taas yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmässä sitä oli kokenut vastaajista 12 %.

Kaavio 12. Verkkohäirintää kokeneiden (n=107) vastaukset siitä, mikä heidän kokemansa verkkohäirintä oli luonteeltaan.

Kuten jo aiemmin mainitsin, niin yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmässä jatkuva negatiivinen kommentointi vastaajan sosiaalisen median päivityksiin oli yleisin koettu häirintämuoto. Tämä häirintämuoto voi sisältyä kaikkiin muihin häirinnän muotoihin. Sosiaalisen median päivityksiin voi kommentoida esimerkiksi vähättelevästi

ja kommentit voivat sisältää sukupuolittunutta halventamista tai häpäisevää kielenkäyttöä.

Yritin aineiston avulla selvittää miksi 1-10 kertaa verkkohäirintää kokeneet eivät valinneet kaikista useimmiten häirinnän muodoksi juuri jatkuvaa negatiivista kommentointia vastaajan sosiaalisen median päivityksiin. Ajattelin ensin, että tämä ryhmä on mahdollisesti aktiivisemmin estänyt häiritsijöiden pääsyn sosiaalisen median sivustoilleen. Tämä ei kuitenkaan pitänyt paikkaansa, sillä 1-10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmä ei estänyt häiritsijöiden pääsyä sivustolle yhtään sen aktiivisemmin kuin yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmäkään. Päinvastoin 54 % 1-10 kertaa verkkohäirintää kokeneista vastaajista ilmoitti estäneensä häiritsijän pääsyn sosiaalisen median sivustoilleen, kun taas yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneiden ryhmästä näin ilmoitti tehneensä vastaajista 85 %. Vastausprosenttien eroa selitettäessä todennäköisin syy onkin vaihtoehtoon sisältyvä sana ”jatkuvaa”. Mitä vähemmän verkkohäirintää koetaan, sitä harvemmin se on jatkuvaa.

Kysymyksen vastauksissa näkyi myös somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi joutuneiden rajummat kokemukset. Yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneista vastaajista 12 % ilmoitti kokeneensa seksuaalisella väkivallalla uhkailua. Nämä kaikki kuuluivat somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi joutuneiden alaryhmään. Lisäksi myös yksi 1-10 kertaa verkkohäirintää kokenut vastaaja ilmoitti kokeneensa seksuaalisella väkivallalla uhkailua. Kyseinen tutkittavani kirjoitti kokemuksestaan seuraavasti:

”Julkaisin sateenkaariväen oikeuksia puolustavan kuvan. Kommentoijat kirjoittivat mm. ”Kalifaatissa sinut raiskataan” ja ”Missä psykoosissa nämä ideat on saatu”” Nainen, 30-40 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

Myös aiemman tutkimuksen mukaan vastaajien vastauksissa toistuvat raiskaustoiveet vihjaavat, että naispäättäjien kohtaamassa vihapuheessa ja sen uhassa on paikoin läsnä seksuaalisen väkivallan elementti¹¹⁰. Seksuaalisella väkivallalla uhkailua verkossa on muun muassa raiskauksella tai muulla seksuaalisella teolla uhkailu tai muut ahdistavat

¹¹⁰ Knuutila et al. 2019, 26.

seksuaaliset kommentit. Se on henkistä väkivaltaa, joka määritellään yhdeksi seksuaalisen väkivallan muodoksi ¹¹¹.

Pieni osa vastaajista ilmoitti myös, että hänen tietojaan oli jaettu verkossa ilman suostumusta. Yli 10 kertaa verkkohäirinnän kohteeksi joutuneiden ryhmästä kaikki tämän vaihtoehdon valinneet vastaajat kuuluivat myös somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi joutuneiden alaryhmään. Tutkittavani olivat kokeneet muun muassa puheluiden ja kuvien levittämistä verkossa luvatta:

”Pilapuhelun nauhoittaminen ja levittäminen netissä. Puhelussa udeltiin seksielämään liittyviä asioita” Nainen, 30-40 vuotta, mukana poliittisessa toiminnassa alle viisi vuotta.

”Kuvaani jaettiin nimen ja rasististen kommenttien kera.” Nainen, 51-60 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

Yksi tutkittavani kertoi, että hänestä ja muista ehdokkaista editoituja videoita oli laitettu YouTubeen:

”Näihin [viittaa vastaukseen siitä millaista häirintä oli] liittyvää häirintää vaaliteltalla, sen kuvaamista ja jakamista verkossa” Nainen, 51-60 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta.

Osaamisen ja asiantuntijuuden vähättely oli myös yleinen vastaajien ilmoittama verkkohäirintämuoto. Vähättely on tietoisista tai tiedostamatonta toisen ihmisen mitätöintiä. Vähättelyä näkyy aiemman tutkimuksen mukaan yleisesti myös verkkokommenteissa. Yle:n Fukushima -verkkouutisoinnin verkkokommentteja tutkineen Anna Rantasilan mukaan kommenttiketjuissa näkyi toistuvasti toisen kannan alentamista sarkasmilla ja vähättelyllä ¹¹².

Aiemman tutkimuksen mukaan myös päättäjät kokevat usein vähättelyä ¹¹³ ja journalisteilla yleisiä vihapuheaiheita olivat työhön ja ammattitaitoon kohdistetut

¹¹¹ Terveystieteiden tutkimuskeskus, *Nollalinja-puhelinpalvelu*.

¹¹² Rantasila 2018, 37.

¹¹³ Knuutila et al. 2019, 23.

epäilyt¹¹⁴ sekä erilaiset viittaukset viestin vastaanottajan mielisairauteen ja tyhmyyteen¹¹⁵. Myös akateemista kiusaamisista on tutkittu ja siinäkin yleisimpiin kuuluva kiusaamisen muoto on työpanoksen vähättely¹¹⁶. Myös medially ja julkisuudella voi olla vaikutuksensa, sillä sukupuolta, valtaa ja politiikkaa tutkinut Johanna Kantola mainitsee Ylen artikkelissa median vähättelevän naispoliitikkoja¹¹⁷. Myös sukupuolittunutta poliittista edustajuutta Suomessa tutkineen Jaana Kuusipalon mukaan vuoden 2000 presidentinvaaleissa – joissa ehdokkaiden enemmistö oli naisia – media asetti suurennuslasin alle naisehdokkaiden ulkopoliittisen tietämyksen ja arviointikyvyn¹¹⁸. Vähätteleminen on kaiken kaikkiaan ilmeisen yleinen häirinnän muoto, sillä myös parisuhteissa sitä koetaan melko usein. Euroopan unionin perusoikeusviraston toteuttaman tutkimuksen mukaan naisiin kohdistuvan henkisen väkivallan muodoista yleisimpiä on juuri naisen vähättely. Yksi neljästä naisesta on kokenut tätä parisuhteessaan.¹¹⁹

Verkossa tapahtuvalla vähättelyllä voidaan pyrkiä horjuttamaan naisehdokkaiden asemaa. Ainakin se ilmenee hyvin samankaltaisesti, kuin esimerkiksi tutkijoiden kokema dissaaminen¹²⁰. Aiheesta artikkelin kirjoittaneen Vesa Heikkisen mukaan sosiaalisen median keskusteluissa tutkijoiden asiantuntija-asemaa pyritään horjuttamaan toistuvasti. Keinot vaihtelevat avoimesta nimittelystä ja solvaamisesta hienovaraisempaan vähättelyyn ja halveksuntaan sekä vaikeasti todennettavaan sivuuttamiseen.¹²¹ Hänen mukaansa nimittelyä hieman hienovaraisempi dissaamisen tapa on tieteelliseen pätevyyteen tai asiantuntijuuteen kohdistuva vihjaileva vähättely¹²². Samankaltaisia toimintamalleja oli nähtävissä myös verkkohäirinnässä. Tutkittavani kertoivat myös, että heidän ”aivokapasiteettiaan” tai ymmärrystään asioista oli kyseenalaistettu ja heitä oli kutsuttu tyhmiksi. Esimerkkinä kahden tutkittavani kuvailut kokemastaan vähättelystä:

¹¹⁴ Pöyhtäri et al. 2013, 122.

¹¹⁵ Ibid, 119.

¹¹⁶ Pääkkölä 2019, 18-19.

¹¹⁷ *Seutu-Sanomat* 6.7.2016.

¹¹⁸ Kuusipalo 2011, 13

¹¹⁹ FRA – Euroopan unionin perusoikeusvirasto 2014, 25.

¹²⁰ Heikkisen mukaan sana dissaaminen on omittu englannin sanasta dis(s), joka on tietävästi hiphoppareiden käyttöön ottama lyhennelmä sanasta disrespect (mm. ”halveksunta”) tai sanasta dismiss (mm. ”vähättely”).

¹²¹ Heikkinen 2020, 66.

¹²² Ibid.

”Ulkonäköön liittyviä kommentteja, osaamisen ja kompetenssin vähättelyä, nimittelyä” Nainen, 51-60 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

”Ulkonäkööni liittyvää haukkumista sekä tyhmäksi haukkumista ja mielipiteiden ja osaamisen vähättelyä.” Nainen, 51-60 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 15-25 vuotta.

Vähättelyä on nähtävissä ihmisyydessä vähän joka puolelta katsottuna. Itsensä vähättely ja liiallinen itsekriittisyys tuntuvat olevan erityisesti naisten ongelmia ¹²³. Itsensä vähättelyyn taipuvainen voikin olla häirinnän tuottajalle varsin osuva kohde: Jos häirinnän kohde on kovin altis, on häirinnän tavoite helppo saavuttaa vähättelemällä.

Ilkeilyä verkkokeskustelupalstoilla tutkinut Ilse Eriksson mainitsee vähättelyn kuuluvan piiloilkeyteen. Hän pitää ilkeilyn alalajeina avointa ilkeyttä ja piiloilkeyttä. Hänen mukaansa avointa ilkeilyä keskustelupalstalla on vastapuolta tarkoituksellisesti loukkaava, pahansuopainen ja harkittu suoraan kohdistettu reagointi joko aloittajan esittämään ongelmatilanteeseen tai aloittajaan. ¹²⁴ Ilkeilyä tutkineen Pirkko Muikku-Wernerin määritelmän mukaan piiloilkeys verhotaan näennäiseen kohteliaisuuteen, ja se ilmenee usein esimerkiksi ironiana, jonka tehokeinoja ovat liioittelu ja vähättely ¹²⁵. Tutkittavani kokeman avoimen ilkeilyn taustalla olivat hänen tuntemansa saman sukupuolen edustajat:

”Häiritsijöinä neljä tuntemaani naista, jotka eivät ole keskenään tietääkseni tekemisissä. Vähättelevää ja solvaavaa kommentointia:

”Sun tulos oli zero. Oon odottanut puoli vuotta, jotta saan sanoa tämän”

”Virhe”

”Loikkari”

”Ei varmaan enää kannata yrittää”

Nainen, 51-60 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana yli 25 vuotta.

Moni vastaaja ilmoitti kokeneensa myös pyrkimystä mustamaalata ja vahingoittaa mainettaan. Vihapuhetta ja mustamaalausta teologian kysymyksenä tutkineen Risto Saarisen mukaan mustamaalaus on moraalisena ilmiönä laajempi kuin esimerkiksi

¹²³ Ks. esim. Kupiainen et al. 2011.

¹²⁴ Eriksson 2013, 191.

¹²⁵ Muikku-Werner 2004, 158.

rikosoikeudelliset vihapuheen ilmiöt¹²⁶. Sillä on kuitenkin aste-eroja, jotka ilmenevät lievimmästä ongelmallisimpaan. Kaikkein lievin aste on ilman varsinaista väitelausetta tapahtuva epäluulon herättäminen.¹²⁷ Seuraava aste on epäluulon levittäminen. Siinä puhuja väittää julkisesti jonkin ryhmän toimivan väärin. Kolmas, kaikkein ongelmallisin aste on varsinainen mustamaalaus. Siinä pyritään ottamaan esiin toisesta osapuolesta moraalisesti huonoja asioita ja painamaan häntä alas. Saarisen mukaan epäluulon levittämisen ja mustamaalauksen tarkoituksena on oman puolen voiton edistäminen ja toisen kukistaminen.¹²⁸ Mustamaalauksessa motiivi on aina epäasiallinen, sillä siinä halutaan voittaa toinen ja oma sanottava valikoidaan sen mukaan.¹²⁹ Mustamaalaus voi kohdistua kokonaiseen ryhmään, vaikka se tapahtuisikin yhden tai useamman nimetyn henkilön kautta¹³⁰. Mustamaalauksen kohteeksi joutuminen mainittiin kyselyn vapaissa kommentteissa usein. Esimerkkinä kahden tutkittavani kokemuksia mustamaalauksesta:

”Etenkin anonymi somekanava Jodel alkoi vaalien lähestyessä täytyä ikävistä kommentteista, mustamaalaamisesta ja valheellisista tiedoista minuun liittyen. Kampanjatiimi seurasi kyseistä kanavaa ja pyrki ilmiantamaan kommentit. En tiedä oliko taustalla satunnaiset yksityiset henkilöt vai pienimuotoista vastakampanjointia, mutta kyseiset kommentit lisäsivät omaa ahdistusta julkisuudesta.” Nainen, alle 30 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

”(…) lisäksi muutamia pitkiä sähköposteja, joissa mustamaalausta ja uhkauksia kirjoittaa minusta lehtiin”. Nainen, 51-60 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana yli 25 vuotta.

Moni vastaaja oli kokenut myös häpäisevää ja nöyryyttävää kielenkäyttöä. Aiemman tutkimuksen mukaan henkisen väkivallan muodoista yleisimpiä on naisen nöyryyttäminen¹³¹. Väkivallan tekijät käyttävät eri taktiikoita ja menetelmiä, joiden tavoite muun muassa nolata ja nöyryyttää naisia ja tyttöjä¹³². Sukupuolittunut

¹²⁶ Saarinen 2015, 7.

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Saarinen 2015, 8.

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Saarinen 2015, 7.

¹³¹ FRA – Euroopan unionin perusoikeusvirasto 2014, 25.

¹³² European Women’s Lobby 2017.

halventaminen – joka on myös yleinen koettu häirinnän muoto – on usein kietoutunut yhteen häpäisevän ja nöyryyttävän kielenkäytön kanssa. Tutkittavani kertoi kokemastaan sukupuolittuneesta halventamisesta seuraavasti:

”Minulta kysyttiin priva-viestillä mm. tykkääkö saada suuseksiä (käytettiin alatyylisiä termiä nuolla pillua) miehiltä vai naisilta. Lisäksi ilmoitettiin minun olevan ruma huora jonka kuuluu hävetä. Huora sanaa toistettiin melkein 10 erillisen viestin verran. Eli huora sana postattiin priva-viestillä putkeen lähes 10 kertaa.” Nainen, 30-40-vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

4.3 Poliittisessa toiminnassa mukanaolo

Kuten aiemmissa käsittelyluvuissa on tullut ilmi, niin verkkohäirinnän syyt liittyivät tutkittavieni käsityksen mukaan useimmiten heidän poliittisessa toiminnassa mukanaoloonsa. Aiemman tutkimuksen mukaan myös vihapuhetta kohdanneet poliittiset päättäjät arvioivat tärkeimpänä syynä olevan heidän toimintansa politiikassa¹³³. Tutkimusten mukaan vaikuttaa myös siltä, että häirintä ja vihapuhe lisääntyvät juuri vaalien yhteydessä¹³⁴. Syynä tähän saattaa olla yhtäältä vaalihäirintä ja toisaalta se, että kampanjoinnin aikaan ehdokkaat ovat verkossa helpommin tavoitettavissa. Vaalikampanjointi on aikaa, jolloin moni ehdokas tekee ”itseään” ja ajatuksiaan näkyväksi verkossa ja altistuu sitä kautta myös verkkohäirinnälle.

Tutkielman ajoittuminen keskelle kiivainta vaalikampanjointia vaikuttikin mahdollisesti siihen, että verkkohäirintä koski tutkittavieni käsityksen mukaan useimmiten juuri heidän omaa poliittista vakaumustaan, vaaliteemaansa tai päätöstään. Myös tutkittavani puolueen teemojen tai päätösten koettiin olevan yleinen syy verkkohäirinnälle. Aiempien tutkimusten mukaan poliittisten päättäjien kokeman vihapuheen ja häirinnän taustalla on pääsääntöisesti pyrkimys vaikuttaa päätöksiin tai päätösten vastustaminen¹³⁵. Päätösten tuoma julkisuus lisää asiattoman palautteen määrää¹³⁶. Erityisesti kiistanalaiset päätökset tai turhautuminen päätöksenteon hitauteen toimivat usein vihapuhetta laukaisevana tekijänä¹³⁷. Mediateknologin sosiaalisia ja poliittisia

¹³³ Knuutila et al. 2019, 34.

¹³⁴ Ibid, 37

¹³⁵ Ks. Knuutila et al. 2019, 37; Sandberg 2015, 1; Pekola-Sjöblom & Airaksinen 2018, 5.

¹³⁶ Sandberg 2015, 1.

¹³⁷ Knuutila et al. 2019, 37.

seurauksia tutkineen Zizi Papacharissin mukaan poliittisen mielipiteen ilmaiseminen verkossa voi antaa voimaantumisen tunteen ¹³⁸, joka saattaa vääristää mielipiteen todellista vaikutusta ¹³⁹.

Analyysini mukaan verkkohäirinnässä ja vihapuheessa, joita tuotetaan poliittisessa toiminnassa mukana olon vuoksi, on paljon samankaltaisia mekanismeja. Viha vallassa -tutkimuksessa tämä moninainen ilmiö jaettiin kolmeen luokkaan: poliittiseen painostukseen, poliittisesta vastakkainasettelusta syntyvään vihapuheeseen ja impulsiiviseen häirintään ¹⁴⁰.

Poliittisessa painostuksessa vihapuheen tavoitteena on usein tiettyjen poliittisten ryhmittymien tai näkemysten heikentäminen tai yksittäisten henkilöiden vaijentaminen ja sulkeminen poliittisen päätöksenteon ulkopuolelle ¹⁴¹. Taustalla on yleensä ideologisista syistä toimivia ryhmiä ¹⁴². Myös verkkohäirinnän taustalla poliittinen painostus ja erityisesti sen aiheuttama vaijentava vaikutus näkyy selvästi. Feminististä politiikkaa ja naisliikkeiden tukahduttamista tutkineen Myra Marx Ferreenin mukaan vaijentaminen on keino, jolla pyritään hiljentämään tiettyjen ryhmien tai niihin kuuluvien yksilöiden ääni ¹⁴³. Myös pilkkaaminen ja sen kohteeksi joutuminen verkossa tuli esiin monen tutkittavani kirjoituksissa ja kertomuksissa. Vaijentaminen on tavoite, joka pyritään saavuttamaan esimerkiksi juuri pilkkaamalla ja leimaamalla. Pilkkaaminen kohdistetaan yksilöihin ja ryhmään ¹⁴⁴ ja se saattaa johtaa kokonaisen ryhmän leimaamiseen. Leimaamisen tavoitteena taas on ryhmän toiminnan heikentäminen ja vaijentaminen. ¹⁴⁵ Vaijentaminen on vallankäyttöä, jolla pyritään vaikuttamaan poliittisessa toiminnassa mukana oleviin naisiin. Tähän liittyy vahvasti myös pilkkaaminen ja leimaaminen. Taustalla voi olla se, että nämä naiset ottavat kantaa ja puuttuvat kokemuksiinsa epäkohtiin, joista häirinnän tuottaja on eri mieltä tai hänellä on muita omia intressejä.

¹³⁸ Papacharissi 2002, 16.

¹³⁹ Ibid, 17.

¹⁴⁰ Knuutila et al. 2019.

¹⁴¹ Ibid, 90-91.

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ Ferree, 2004, 94.

¹⁴⁴ Ibid, 90.

¹⁴⁵ Ibid, 91.

Mediavaikuttamista sekä siihen liittyviä valtakamppailuja sosiaalialan ammattilaisten toteuttamana väitöstyössään tutkineen Laura Tiitisen mukaan vaikuttaminen kohtaa vaientamisyrityksiä erityisesti silloin, kun se on kriittistä ja epäkohtia paljastavaa.¹⁴⁶ Vaientamalla pyritään estämään tiedon jakamista jostakin epäkohdasta, todisteiden keräämistä tai suunnittelemasta epäkohdan paljastamista¹⁴⁷. Tiedonkulun ja keskustelukanavien kontrollointi, harhauttaminen ja epäkohtien ratkaisemisen viivästyttäminen ovat keinoja, joilla vaientamista tapahtuu.¹⁴⁸ Verkkohäirinnässä vaientamista tapahtuu käytännön tasolla myös pilkkaamalla, vähättelemällä, mustamaalamalla sekä käyttämällä häpäisevää ja nöyryyttävää kieltä. Myös seksuaalinen häirintä on usein ainakin osittain yritystä vaientaa sen kohde.

Ryhmän jäsenet haluavat usein saada sosiaalista hyväksyntää ”omalta” ryhmältä ja sen jäseniltä. Tämä johtaa siihen, että riskinotto tai maltillisuus lisääntyvät, koska ajatellaan ryhmän arvostavan sitä. Polarisaatio onkin hyvä esimerkki ryhmän vaikutuksesta yksilöiden toimintaan. Jyväskylän yliopiston verkko-oppimateriaalin mukaan polarisaatiossa ryhmän päätöksenteossa voi nähdä joko suurempaa riskinottoa tai varovaisuutta, kuin ryhmän jäsenten yksin toimiessa. Ryhmän päätöksenteko liukuu kohti ääripäitä samaan aikaan jäsenten mielipiteiden ja argumenttien kanssa.¹⁴⁹ Poliittinen polarisaatio saa taas voimansa poliittisesta vastakkainasettelusta, jossa asiattomalla ja loukkaavalla kielenkäytöllä pyritään demonisoimaan vastapuoli.¹⁵⁰ Poliittisessa vastakkainasettelusta syntyvässä vihapuheessa puoluesidoksen on koettu olevan syynä häirinnän kohteeksi joutumiselle. Vastakkaista mielipidettä edustaviin kohdistuva vihapuhe on seuraus vastakkainasettelun kärjistymisestä¹⁵¹.

¹⁴⁶ Tiitinen 2019, 4.

¹⁴⁷ Ibid, 95.

¹⁴⁸ Ibid, 94-95.

¹⁴⁹ Jyväskylän yliopisto, Viestintätieteiden laitos: Polarisaatio.

¹⁵⁰ Paakkinen 8.3.2019.

¹⁵¹ Knuutila et al. 2019, 90-91.

Tutkittavani kertoivat kohdanneensa verkkohäirintää puoluesidoksensa vuoksi:

”Facebook-sivulleni erilaisiin postauksiin tuli jonkin verran mollaavia, asiattomia tai disinformaatiota sisältäviä kommentteja, jotka kohdistuivat erityisesti puolueeseeni. Näitä kommentteja tuli tuntemattomilta henkilöiltä, joiden profiileiden perusteella heräsi epäily, onko kyseessä feikkiprofiili vai jonkun aito profiili”. Nainen, alle 30 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta.

”Mustamaalaamiseen, panetteluun, väärin tietojen esittämiseen, henkilökohtaisuuksiin tunnuttiin menevän ilman että häiritsijät tunsivat minua, arvomaailmani tai ajatuksiani sekä näkemyksiäni asioista. Häirintään riitti vaalimainos tai edustamani puolue.” Nainen, 41-50 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta.

”Äänestäjä halusi keskustella mesessä ja halusi vastauksia kysymyksiin. Lopuksi kertoi ettei ikinä aio äänestää ikinä puoluetani tai minua ja haukkui minut sekä kyseenalaisti ammattini puoluetan takia.” Nainen, 41-50 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

Kolmas Viha vallassa -tutkimuksessa määritelty luokka on impulsiivinen häirintä. Usein ihmiset tuottavat tai jakavat vihapuhetta hetken mielijohteesta. Impulsiivinen häirintä kertookin siitä, miten nykyisessä mediaympäristössä kynnyks uhkaavien tai loukkaavien viestien lähettämiseen on matala.¹⁵² Impulsiivinen käytös käsitetään toistuvina äkillisinä, spontaaneina ja harkitsemattomina tekoina¹⁵³. Impulsiivinen käytös vaikuttaa luonnollisesti impulsiivisen häirinnän taustalla. Viha vallassa -tutkimuksessa mukaan syynä voi olla esimerkiksi suvaitsemattomuus, muukalaisvihamielisyys, turhautuminen politiikkaan tai silkka vahingonilo. Impulsiivisesti toimivia saatetaankin värvätä osallistumaan vihapuheen levittämiseen ja poliittiseen painostukseen.¹⁵⁴

Verkkohäirinnän kannalta ajateltuna kohde-tekijä -suhde on mielestäni oleellinen. Jos verkkohäirintää ajatellaan pelkästään sen tuottajan näkökulmasta, niin teko voi olla hänelle impulsiivinen ja täysin yksittäinen. Jos verkkohäirinnäksi määriteltäessä toiminnan tulee kuitenkin olla jollain tasolla jatkuvaa ja toistuvaa, niin tuottaako tämä

¹⁵² Knuutila et al. 2019, 90-91.

¹⁵³ Mielenterveystalo.fi: Tietoa mielenterveydestä.

¹⁵⁴ Knuutila et al. 2019, 90-91.

yksittäisen vihaviestin lähettäjä impulsiivista verkkohäirintää? Tässä tapauksessa mielestäni ei, mutta hän voi kuitenkin olla *mukana tuottamassa* impulsiivista verkkohäirintää, koska niiden vastaanottaja voi olla usean eri impulsiivisen vihaviestin kohteena. Monesta yksittäisestä impulsiivisesta vihaviestistä tulee siis kohteen näkökulmasta jatkuvaa yksittäisen ihmisten impulsiivisesti toteuttamaa toimintaa, eli hänen näkökulmastaan toistuvaa impulsiivista verkkohäirintää.

4.4 Sukupuoli

Moni vastaajista ilmoitti kokeneensa verkkohäirintää sukupuolensa vuoksi. ”*Sukupuoleen perustuvalla häirinnällä tarkoitetaan tasa-arvolaisissa henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää ei-toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan tämän henkistä tai fyysistä koskemattomuutta ja jolla luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.*”¹⁵⁵ Sukupuoleen perustuva häirintä ilmenee muun muassa siten, että toisen sukupuolesta puhutaan halventaen tai sitä alennetaan.¹⁵⁶ Sukupuoleen perustuvaa ja seksuaalista häirintää liikunnan ja urheilun parissa tutkineen Marja Kokkosen mukaan sukupuoleen perustuva häirintä voi ilmetä esimerkiksi sukupuolia vähättelevinä vitseinä sekä sukupuolittuneiden ja loukkaavien sanojen käyttönä. Myös ”tytöttely” ja ”pojittelu” voi olla sukupuoleen perustuvaa häirintää.¹⁵⁷

Aiempien tutkimusten mukaan sukupuoleen perustuva haukkuminen ja solvaaminen on yleinen vihapuheaihe¹⁵⁸ ja myös kansanedustajille sosiaalisessa mediassa tuleva palaute on joiltain osin sukupuolittunutta¹⁵⁹. Naiset ovat verkossa kohteita sukupuolensa mutta myös sen takia mitä he tekevät ja muun muassa kansanedustajat kuuluvat tähän riskiryhmään¹⁶⁰. Women’s lobbyn mukaan verkkohäirinnäntekijät käyttävät erilaisia menetelmiä ja taktiikoita, mutta niiden tavoitteen on aina naisten nolaaminen, nöyryyttäminen, pelästyttäminen, uhkaaminen ja vaijentaminen¹⁶¹.

¹⁵⁵ Tasa-arvojulkaissu 2018:4 2018, 92.

¹⁵⁶ Tasa-arvojulkaissu 2018:4 2018, 92.

¹⁵⁷ Kokkonen 2019, 54.

¹⁵⁸ Pöyhtäri et al. 2013, 122; Knuutila et al. 2019, 25.

¹⁵⁹ Björk et al. 2018, 67-68.

¹⁶⁰ European Women’s lobby 2017.

¹⁶¹ Ibid.

Sukupuoleen kohdistuvan verkkohäirinnän taustalla voi olla myös naisvihaa. Naisvihan ilmenemistä Ylilaudan verkkokeskustelupalstalla tutkineen Eliisa Vainikan mukaan Ylilaudan ihmissuhdekeskusteluissa naisiin halutaan yhdistää tietynlaisia stereotyyppisiä, negatiivisiksi koettuja piirteitä. Naisten uskotellaan olevan pinnallisia, naiiveja, kevytmielisiä ja huomionhakuksia. Näiden piirteiden avulla luodaan tarkoituksella naisvastaisuutta ja naisvihaa.¹⁶² Tavoitteen saavuttamiseksi käytetään erilaisia tapoja, kuten toiseuttamista.¹⁶³

Toiseuttaminen voi näkyä verkkohäirintäkokemuksissa siten, että häiritsijä ikään kuin asettaa itsensä ”keskelle” ja sulkee samalla pois itseensä nähden erilaisen ryhmän tai henkilön. Ryhmä mihin ”toinen kuuluu” on omaan normiin kuulumaton ja se toiseutetaan.¹⁶⁴ Toiseuttavia, poliittisen ryhmän yleispiirteinä nähtäviä yleistyksiä ovat esimerkiksi tutkittavieni vastaanottamat haukkumasanat natsi, rasisti, suvakki, raiskaajien suojelija, liero poliitikko ja loikkari. Sukupuoleen perustuvaa naisvihaan pohjaavaa toiseuttamista voi nähdä esimerkiksi kommenteissa naisten tyhmydestä, aivokapasiteetista ja ”aivojen koosta”. Tutkittavani kertoivat sukupuoleen kohdistuneesta verkkohäirinnästä seuraavasti:

”En kokenut massiivisia verkkohäirintäyrityksiä, mutta asiattomia kommentteja tuli jatkuvasti ja etenkin kirjoittaessani tasa-arvosta. Silloin kommentit olivat kaikkea mahdollista huorittelusta ulkonäköni arviointiin, naisten aivokapasiteetin ja aivojen koon puntarointiin, ymmärrykseni ja älyni kyseenalaistamista jne.” Nainen, 30-40 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

”Ulkonäköä ja sukupuolta halventavia kommentteja. Nimeä halventavia kommentteja. Laitettiin yksityisenä viestinä alapään kuvia.” Nainen, 41-50 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta.

”Kampanjatilaisuudessa häirikkö yritti haastatella ja provosoida, kuvasi videoita ja julkaisi niitä facebook-seinällään halventavilla saatteilla. Trendannut, hävittäjähankintoja kritisoinut twitter-postaukseni sai osakseen

¹⁶² Vainikka 2019.

¹⁶³ Ibid, 22.

¹⁶⁴ Ks. esim. Haasio 2015, 33; Vaahensalo 2018.

häirinnän tunnusmerkit täyttävää, mm. rasistista ja naisvihamielistä henkilökohtaisuuksiin menevää kommentointia.” Nainen, alle 30 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

Tasa-arvobarometrin mukaan nuoremmat vastaajat ilmoittivat kokeneensa sukupuoleen liittyvän epäasiallisen kohtelun muotoja vanhempia ikäluokkia enemmän¹⁶⁵. Myös omassa aineistossani tämä näkyi, sillä sukupuolensa vuoksi verkkohäirintää ilmoitti kokeneensa alle 30 vuotiaista vastaajista 60 %, 30-40 vuotiaista vastaajista 55 %, 51-60 vuotiaista vastaajista 44 %, 41-50 vuotiaista vastaajista 38 %, mutta yli 60 vuotiaista vastaajista vain 25 %. Vedenjakaja näyttäisi olevan juuri 60-61 ikävuoden välissä, jonka jälkeen sukupuolen vuoksi koettu verkkohäirintä väheni selvästi. Tulos ei tosin ole suoraan yleistettävissä, koska aineistoni osallistujamäärät ikäryhmittäin vaihtelivat ja jokaisen ikäryhmän vastaajamäärä oli muutoinkin melko pieni. Tuloksesta voi kuitenkin päätellä, että vanhimmat kyselyyn vastanneet, eli yli 60-vuotiaat eivät juurikaan mielestään kokeneet verkkohäirintää sukupuolensa perusteella.

Luvussa on korostettu sitä, miten naiset ovat sukupuolensa vuoksi usein verkkohäirinnän kohteina. Tutkielmassani ei ole tarkoitus erityisemmin vertailla naisten ja miesten kokemusten eroja. Tässä luvussa halusin kuitenkin tarkastella – tosin hyvin pintapuolisesti – kahden eri sukupuolen kokemuksia. Kyseessä on kuitenkin nimenomaan häirinnän kohteen sukupuoleen perustuva häirintämuoto, joten erot naisten ja miesten kokemuksissa ovat tässä kohtaa erityisen kiinnostavia. Aiemman tutkimuksen mukaan naiset kokevat sukupuoleen liittyvää epäasiallista kohtelua miehiä selkeästi useammin sekä yleisesti että myös sosiaalisessa mediassa tai muualla verkossa¹⁶⁶. Tämä on mielenkiintoista, sillä Kouluterveyskyselyn mukaan kouluikäisten keskuudessa sukupuoleen perustuvaa häirintää koettiin suhteellisen harvoin, mutta pojat kokivat sukupuoleen perustuvaa kiusaamista tyttöjä yleisemmin kaikissa ikäryhmissä.¹⁶⁷ Nuorisotutkimusta tehnyt Sinikka Aapola-Kari toteaa tuloksen vastaavan aiempien tutkimusten havaintoja siitä, että poikien keskuudessa vallitsevat usein

¹⁶⁵ Attila et. al. 2018, 48.

¹⁶⁶ Attila et. al. 2018, 48.

¹⁶⁷ Ikonen & Halme 2018, 4.

tiukemmat rajat sukupuolenmukaisesta käytöksestä ¹⁶⁸. Jossain kohtaa, poikien kasvaessa miehiksi ja tyttöjen naisiksi, tilanne näyttäisi siis muuttuvan.

Syynä saattaa olla se, että tyttöjen sukupuolisen häirinnän kokemusten kirjo on poikia laveampia ja ambivalentimpi ¹⁶⁹. Tyttöjen ja poikien sukupuolista häirintää tutkineen Sanna Aaltosen mukaan tytöt kertoivat kohtaavansa muun muassa ruumiin muotojen arviointia, koskettelua ja kähmintää, seksuaalimoraalin kyseenalaistamista sekä aikuisten lähentelyjä tai seksiehdotuksia. Pojat eivät kertoneet vastaavista kokemuksista. ¹⁷⁰ Ruumiillisuus korostuukin tyttöjen häirintäkokemuksissa. Osa Aaltosen kuvaamista sukupuoleen liittyvistä epämiellyttävistä kokemuksista voidaan luokitella myös seksuaaliseksi häirinnäksi. Aiemman tutkimuksen mukaan muun muassa sukupuolistuneen vihapuheen ja seksuaalisen häirinnän kokeminen ovatkin selvästi yhteydessä toisiinsa ¹⁷¹. Tämä sama yhteys näkyy myös omassa aineistossani.

Sukupuoleen perustuva verkkohäirintä tapahtuu luonnollisesti pelkästään verkossa ja yleensä kirjoitetussa, kuvallisessa tai videomuodossa. Kun kosketus ja muu fyysinen toiminta jätetään pois, niin sukupuoleen perustuva verkkohäirintä ei lopulta eroa kovinkaan paljoa fyysisessä maailmassa tapahtuvasta sukupuoleen perustuvasta häirinnästä. Se tuntuisi myös ilmenevän hyvin samankaltaisena nuorista aikuisiin. Sen tunnistaminen on kohtuullisen yksinkertaista, mutta siihen puuttuminen tai edes sen kitkeminen on ilmeisen haastavaa. Sukupuoleen perustuvasta häirinnästä on puhuttu jo vuosikausia, mutta ainakaan tämän tutkielman tulosten mukaan itse ilmiö ei näytä olevan katoamassa.

4.5 Persoona tai ulkoinen olemus

Moni vastaaja ilmoitti kokeneensa verkkohäirintää persoonansa tai ulkoisen olemuksensa perusteella. Ulkoinen olemus tarkoittaa käytännössä ulkonäköä. Ulkonäkö on yleiskielinen käsite, jolla tarkoitetaan ihmisen fyysisiä piirteitä, ulkomuotoa ja kasvonpiirteitä ¹⁷². Persoona taas on ihmistä muutoin kuvaava ominaisuus. Molemmat linkittyvät toisiinsa, mutta selkeästi persoonaan liittyviä kommentteja vastaanotettiin

¹⁶⁸ Aapola-Kari 2019, 67-68.

¹⁶⁹ Aaltonen 2006 & 2009, 420.

¹⁷⁰ Ibid, 420.

¹⁷¹ Ollus et al. 2019, 43.

¹⁷² Hämäläinen et al. 2019, 43.

aineiston vapaiden kirjoitusten mukaan paljon harvemmin, kuin ulkoiseen olemukseen liittyviä. Tämä saattoi johtua siitä, että ehdokkaan ulkonäkö on usein verkossa julkisesti kaikkien nähtävänä, mutta persoonaa ei niin helposti – varsinkaan julkisuudesta tuntemattomien ehdokkaiden tapauksessa – voida arvioida.

Politiikassa mukana olevat eivät ole ainoita, joille ulkonäön haukkuminen on tuttu häirinnän muoto, sillä aiemman tutkimuksen mukaan myös journalistit ja asiantuntijat joutuvat sitä kokemaan¹⁷³. Aiemman tutkimuksen mukaan naisiin kohdistuva palaute onkin usein juuri ulkonäkö- ja persoonapainotteista, kun taas miehiin kohdistuva palaute on asiakeskeistä¹⁷⁴.

Tutkittavani vastaanottivat ulkoiseen olemukseensa liittyviä kommentteja aineistoni mukaan usein. Niiden sisältö vaihteli ihailevista solvaaviin. Rumaksi kutsuminen oli yleisin ilmoitettu ulkonäköön liittyvä kommentti, mutta myös päinvastaisia häirintäviestejä vastaanotettiin. Yksi vastaaja ilmoittikin verkkohäirinnän olleen ”*liiallista ulkonäköön kohdistuvaa ihailua*”. Aineiston mukaan ihailevat viestit sisälsivät usein myös esimerkiksi treffikutsuja tai vastaanottajan ulkonäöllä ”hekumointia” seksuaalisessa mielessä. Tutkittavani kuvailivat ulkonäkönsä kohdistuneita verkkohäirintäviestejä:

”Miten seksikästä on kun on hoitoalan henkilö, ulkonäköni kiihottaa” Nainen, 51-60 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta

”Ulkoista olemustani arvosteltiin ja arvioitiin, minulle ehdotettiin seksuaalista kanssakäymistä.” Nainen, 51-60 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta.

”Osa häirinnästä oli tavallaan tarkoitettu positiiviseksi kommentoinniksi ulkonäöstäni tai runon muotoon kirjatut palautteet lähinnä huvittivat mutta kuitenkin niistä tuli kiusaantunut ja ahdistunut olo.” Nainen, 30-40 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

¹⁷³ Pöyhtäri et al. 2013, 119.

¹⁷⁴ Björk et al. 2018, 70.

Häiritsijä ottaa tämänkaltaisessa toiminnassa yksipuolisesti oikeudekseen määritellä kohteen kauneuden, rumuuden, viehättävyyden tai epäviehättävyyden. Epäasiallisilla ja loukkaavia kommentteilla halutaan mahdollisesti nostattaa häpeän tunteita ja nöyryyttää¹⁷⁵. Yksi tutkittavani oli kokenut rajua ulkonäkönsä ja persoonansa haukkumista. Näissä viesteissä oli mukana myös sukupuolittunutta huorittelua ja mahdollisesti vastaajan puoluesidokseen liittyvää natsittelua:

””Saatanan natsihuora”, ”lopeta hengittäminen rasisti läski” - tällaisia ja samantyyppisiä yksityisviestejä. Julkisesti vähän lievempiä. Paljon älytöntä natsittelua ilman syytä tai perusteluja.” Nainen, 30-40 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta

Ulkonäkö ja persoona ovat ihmiselle hyvin henkilökohtaisia ja jopa herkkiä asioita. Ne ovat kuitenkin yleisiä kiusaamisen muotoja, joita myös lapset ja nuoret käyttävät toisiinsa¹⁷⁶. Muistan omakohtaisestikin, miten yläastetta käydessäni toisia arvioitiin ja määriteltiin erilaisten fyysisten ominaisuuksien, kuten laihooden, lihavuuden, rumuuden ja kauneuden perusteella. Ilkeää huutelua saattoi aiheuttaa sekä liian pienet, että liian isot rinnat, ”vääränlaiset” vaatteet, ”vääränväriset” hiukset ja monet muut erilaiset piirteet, joilla nuori erottui massasta. Moni nuori saa jossain kohtaa kuulla ilkeyksiä ulkonäöstään ja itsekin sain kuulla olevani muun muassa ”läskiperse” ja ”isotissi”. Ei ole ihme, että lapset ja nuoret kiusaavat toisiaan ulkonäön tai persoonan perusteella, jos kerran aikuisetkin tekevät toisilleen samaa – ainakin verkossa. Vertaan verkkohäirintää tässä tutkielmassa toistuvasti lasten ja nuorten tuottamaan ja kohtaamaan kiusaamiseen. Tämä johtuu siitä, että löydän molemmista paljon samankaltaisia toimimalleja. Kiusaamisen ”juuret” ovat ilmeisen syvällä ihmisyydessä. Esimerkiksi ulkonäköön ja persoonaan liittyvä suora kiusaaminen ei näytä kasvun ja aikuistumisen myötä loppuvan, vaan ainakin osittain se näyttäisi siirtyvän verkkoon.

4.6 Seksuaalinen häirintä

Seksuaalinen häirintä nousi aineiston vapaista kommentteista vahvasti esille, joten teema oli syytä ottaa tarkempaan analyysiin. Monet vastaajista kertoivat saaneensa sosiaalisessa mediassa miesten alaston-, alapää- tai erektiokuvia sekä seksuaalisesti

¹⁷⁵ Ks. esim. Euroopan tasa-arvoinstituutti 2017; European Women’s Lobby 2017.

¹⁷⁶ Ks. esim. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2017; Aaltonen 2006.

virittyneitä viestejä. Sen lisäksi heille oli ehdoteltu seksuaalista kanssakäymistä. Monen sukupuolta ja ulkoista olemusta oli myös säännöllisesti arvosteltu, halvennettu ja arvioitu seksuaalisen haluttavuuden näkökulmasta.

Seksuaalinen häirintä on tasa-arvolaisissa kielletty. ”*Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan tasa-arvolaisissa sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.*”¹⁷⁷. Seksuaalinen häirintä ilmenee usein sukupuolisesti vihjailevilla eleillä tai ilmeillä. Siihen voivat sisältyä esimerkiksi kaksimielisiä vitsejä ja hävyttömiä puheita tai kohteen vartaloon sekä yksityiselämään koskevia kommentteja. Myös erilaisten pornoaineistojen lähettäminen ja seksuaalisesti virittyneet viestit ovat seksuaalista häirintää.¹⁷⁸ Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan naiset kokevat yleisimmin seksuaalisen häirinnän muotoina kaksimielisiä vitsejä ja puheita, sekä vastaanottavat julkeita vartaloon tai seksuaalisuuteen kohdistuvia huomautuksia ja kohtaavat lähentelyä. Lisäksi melko yleistä on myös seksin ehdottaminen epäasiallisessa tilanteessa. Valtaosa seksuaalista häirintää kokeneista naisista ilmoitti, että heitä häirinnyt henkilö oli mies.¹⁷⁹

Seksuaaliseen häirintään voi sisältyä myös seksististä vihapuhetta. Tasa-arvotietokeskuksen mukaan nuoret naiset, vähemmistöryhmiin kuuluvat sekä julkisuudessa toimivat naiset, kuten poliitikot, toimittajat ja tutkijat, ovat kaikkein alttiimpia seksistiselle vihapuheelle. Seksistinen vihapuheen tavoitteena on lietsoa vihaa sukupuolen perusteella. Seksistisellä vihapuheella on erilaisia muotoja. Se ilmenee esimerkiksi nöyryyttämällä, pilkkaamalla, syyllistämällä, huorittelemalla tai arvostelemalla negatiivisesti toisen vartaloa. Se voi ilmetä myös seksuaalisten kuvien jakamisessa ja sisältää esimerkiksi raiskauksella uhkaamista.¹⁸⁰

¹⁷⁷ Tasa-arvojulkaissu 2018:4, 92.

¹⁷⁸ Tasa-arvojulkaissu 2018:4, 92.

¹⁷⁹ Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: seksuaalinen häirintä.

¹⁸⁰ Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, *Tasa-arvotiedon keskus* 21.1.2020.

Vastaajat kertoivat kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä niin usein, että aiheen syvempi tutkiminen tulevaisuudessa olisi paikallaan. Yksi oli saanut kuulla olevansa ”*ruma huora, jonka kuului hävetä*” ja toinen kertoi saaneensa ”*seksuaalissävytteisiä gif-kuvia sekä linkkejä pornovideoihin, joissa oli paljon s/m-tyylistä pornografiaa*”.

Tutkittavani kertoivat verkossa kohtaamastaan seksuaalisesta häirinnästä:

”Häirintä oli seksuaalissävytteistä. Tuli viestejä olet niin hyvännäköinen voinko ostaa sinulle jotakin. Lähdetäänpö kahdestaan sinne ja tänne. Tai soittoja yöllä, videoita ja kuvia elimestä. Olen pohtinut mikä on syy tällaiselle toiminnalle, onko tarkoitus häpäistä viestin vastaanottaja, pelotella saada tyydytystä itselle vai mikä? Kaiken kaikkiaan kuvottaa toimintaa.” Nainen, 30-40 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta.

”Minulle ei tullut yhtäkään viestiä joissa olisi persoonaani haukuttu, mutta häirintä oli kuvia elimistä yksityisviestinä, soittoja joissa pyydettiin kahden keskeistä tapaamista videoita joissa videon lähettäjä tyydyttää itseään. Tulipa jopa pyyntöjä, että saisi ostaa jotakin järkyttäviä yhteydenottoja”. Nainen, 30-40 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta.

”Olin striimauksen kohteena useamman kerran kun minulta samanaikaisesti kysyttiin mm. ”miltä se tuntuu imeä neekerin munaa”. Provosoiivia kysymyksiä oli useita ja sitten reagoimistani kysymyksiin striimattiin ja jälkikäteen kommentoitiin. Toinen ”viattomampi” mutta sukupuoliseen häirintään selkeästi kuitenkin kuuluva kommentti toistui kampanjasivuillani: ”Olet ruma, ruma kuva jne..” Nainen, 41-50 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

Kaikki vastaajat eivät suhtautuneet seksuaaliseen häirintään vakavasti. Suhtautumiseen voi tosin vaikuttaa myös koetun häirinnän määrä ja laatu. Tämä tutkittavani ilmoitti kokeneensa verkkohäirintää 1-10 kertaa:

”Pieni määrä ihmisiä lähettelee joko rakkauden tunnustuksia tai seksiehdotuksia sekä valokuvia elimistään akteista. Olen ottanut ne huumorilla. Jotkut olen poistanut tai estänyt. En kuitenkaan ole menettänyt yöuniani enkä muutenkaan traumatisoitunut. Someen mahtuu kaikenlaista kiittäjä ja joillekin näyttää olevan tärkeää lähettellä valokuvia itsestään ihailtavaks.” Nainen, 41-50 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta.

Seksuaalinen on häirintä on ollut viime vuosina paljon esillä. Vuonna 2017 sosiaalisessa mediassa lähti liikkeelle #Metoo-kampanja, joka vastusti seksuaalista häirintää ja seksuaalista väkivaltaa ¹⁸¹. Seksuaalinen häirintä nousi julkiseen keskusteluun #MeToon kautta, mutta kyseessä ei ole mikään uusi asia. Seksuaalisen häirinnän kokemuksia on selvitetty muun muassa tasa-arvobarometreissä jo 1990 -luvun lopusta alkaen ¹⁸². Naiset kokevat suhteellisen paljon seksuaalista häirintää. Naissukupuoleen kuuluminen nostaa riskin seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutumiselle yli viisinkertaiseksi ¹⁸³. Aiemman tutkimuksen mukaan naiset ovat yleisemmin seksistisen uhkailun sekä sukupuolielämänsä liittyvien vihjailujen kohteena ¹⁸⁴. Naisia on lähestytään sopimattomasti sosiaalisessa mediassa, tai he ovat olleet seksuaalissävytteisten sähköpostiviestien vastaanottajina ¹⁸⁵. Lisäksi aiemmassa tutkimuksessa on todettu naiskansanedustajien saavan miesedustajia enemmän seksuaalista häirintää sisältävää palautetta sosiaalisessa mediassa ¹⁸⁶. Kyseisessä tutkimuksessa tosin vain osa naisista sai tällaista palautetta, joten vastausjakauma ei ollut tasainen ¹⁸⁷.

Seksuaalinen häirintä on siis varsin yleinen häirinnän muoto. Tässä tutkielmassa kartoitin häirinnän kohteeksi joutuneiden kokemuksia, joten taustalla olevia syitä on tämän tutkielman aineiston perusteella mahdoton selvittää. Seksuaalisen häirinnän

¹⁸¹ Ollus et al. 2019, 34.

¹⁸² Tasa-arvokeskuksen julkaisuja 2018, 14.

¹⁸³ Ollus et al. 2019, 43.

¹⁸⁴ Pöyhtäri et al. 2013, 119.

¹⁸⁵ FRA – Euroopan unionin perusoikeusvirasto 2014, 10.

¹⁸⁶ Björk et al. 2018, 10.

¹⁸⁷ Ibid, 67-68.

tuottaja ei välttämättä aina ymmärrä rajaa, jota ei tulisi ylittää. Jos taas tavoitteena on kohteen nöyryyttäminen ja häpäisy, niin todennäköisesti rajan ylitys on täysin tarkoituksellista. Verkossa seksuaalista häirintää on vaikea ennakoida ja ehkäistä. En ole ollenkaan ilahtunut siitä, että tutkielmassani ilmeni kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä, mutta olen tyytyväinen siitä, että ne tulivat ilmi. Seksuaalinen häirintä ole sen kohteen syy, vaan se on vallankäyttöä. Siitä ei tule vaieta, vaan siitä pitää keskustella ja kokemuksia pitää nostaa esiin. Nämä toimet eivät todennäköisesti poista itse ongelmaa, mutta avoin keskustelu saattaa auttaa ja lievittää seksuaalisen häirinnän uhria käsittelemään siitä aiheutuvia ikäviä tunteita ja seurauksia.

5 Verkkohäirinnän vaikutukset

5.1 Koetun verkkohäirinnän seuraukset

Halusin selvittää, millaisia vaikutuksia koetulla verkkohäirinnällä oli. Kuten kaavioista 13 voi todeta, niin verkkohäirintä vaikutti ilmeisen kaksisuuntaisesti. Yhtäältä moni vastaaja ilmoitti sisuuntuneensa tai saaneensa uutta pontta jatkaa samaan malliin sekä kokeneensa vakaumuksensa siitä, että työskentelee oikeiden asioiden parissa vain vahvistuneen. Toisaalta moni ilmoitti myös ahdistuneensa ja stressaantuneensa. Verkkohäirinnällä oli siis myös vakaumusta vahvistavia ja sisuunnuttavia vaikutuksia, vaikka se tuskin oli verkkohäirinnän tuottajan tarkoitus.

Tutkittavani kertoi kokemansa verkkohäirinnän vaikutuksista seuraavasti:

”Aiheutti lyhyttä mielipahaa ja pidempiaikaista sisukkuutta omalle asialle.”

Nainen, 41-50 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

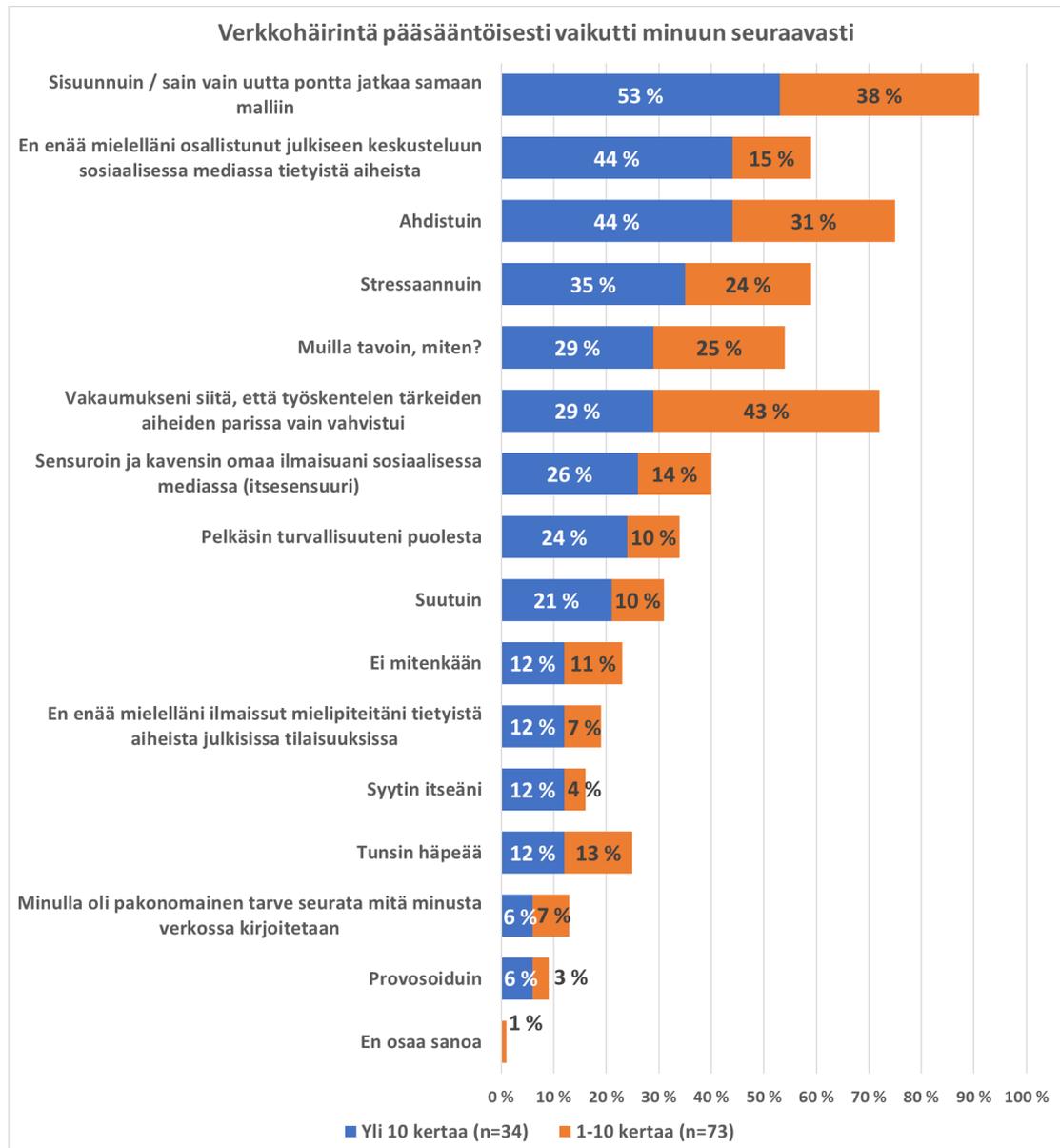
Aiemman tutkimuksen mukaan vihamielinen keskustelu ja palaute voi aiheuttaa myönteisiäkin seurauksia, sillä siitä voi saada myös uskoa omaan asiaan¹⁸⁸. Myös kohdattu vihapuhe saattaa suorastaan innostaa yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja toimintaan¹⁸⁹ ja se voi sekä vähentää, mutta myös lisätä motivaatiota¹⁹⁰. Kaikista positiivisista vaikutuksista huolimatta verkkohäirinnällä ja -vihalla on myös paljon

¹⁸⁸ Pöyhtäri et al. 2013, 137.

¹⁸⁹ Knuutila et al. 2019, 61.

¹⁹⁰ Ibid, 48.

erilaisia negatiivisia vaikutuksia. Ne aiheuttavat tutkitusti naisille muun muassa ahdistusta, stressiä, paniikkikohtauksia ja unettomuutta ¹⁹¹.

Kaavio 13. Verkkohäirintää kokeneiden (n=107) vastaukset siitä, miten verkkohäirintä pääsääntöisesti heihin vaikutti.

Verkkohäirinnän vaientava vaikutus näkyi tutkittavieni vastauksissa selvästi, sillä yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneista vastaajista 44 % ilmoitti, että ei enää mielellään osallistunut julkiseen keskusteluun sosiaalisessa mediassa tietyistä aiheista ja 26 %

¹⁹¹ Ks. esim. Knuutila et al. 2019; Amnesty International Suomen osasto 9.11.2017.

ilmoitti sensuroineensa ja kaventaneensa ilmaisuaan sosiaalisessa mediassa. Myös aiemman tutkimuksen mukaan verkkohäirinnällä on vaientava vaikutus: Amnesty Internationalin kyselytutkimuksen mukaan verkkohäirintää sosiaalisessa mediassa kokeneet naiset muuttivat usein tapaansa käyttää sitä. He eivät enää myös aina halunneet ilmaista mielipiteitään tai käyttää kaikkia kanavia.¹⁹² Myös vihapuheella on tutkitusti vaientava vaikutus ja esimerkiksi kansanedustajat saattavat jättää mielipiteensä kirjoittamatta, jos tietävät että siitä saattaa seurata vihapostia¹⁹³. Vihapuhe on saanut myös poliittiset päättäjät vähentämään aktiivisuuttaan sosiaalisessa mediassa¹⁹⁴ ja erityisesti “kivityskampanjan” kohteeksi joutumista pelätään¹⁹⁵. Myös jotkut vihapuhetta kohdanneet asiantuntijat ilmoittivat pohtivansa tarkkaan, miten kirjoittavat tai esittävät julkisuudessa näkemyksiään tietyistä teemoista. He olivat myös tehneet päätöksiä, etteivät kertoneet kaikkia asioita julkisuuteen.¹⁹⁶

Poliittiset toimijat ja asiantuntijat saattavat joutua verkkovihan ja -häirinnän kohteiksi. Myös naissukupuoli kasvattaa häirinnän kokemisen riskiä ja siinä erityisesti sananvapauden käyttäminen verkkoympäristössä. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että nainen osallistuu keskusteluihin sosiaalisessa mediassa ja ilmaisee näkemystensä poliittisesti ajankohtaisista aiheista tai ottaa kantaa asioihin.¹⁹⁷ Tutkittavani kertoi siitä, millaisia vaikutuksia verkkohäirinnällä on sosiaalisen median käyttöön:

”Uhkaava ja loukkaava kommentointi, vähättely ja systemaattinen pilkka ovat jatkuva osa arkeani nuorena naispoliitikkona. Minulle ensisijaista on varmistaa oma toimintakykyni ja poliittisten tavoitteiden eteneminen. Joinakin hetkinä se vaatii sosiaalisen median käytön radikaalia vähentämistä, sillä somen käyttö on minulle todella kuormittavaa.” Nainen, alle 30 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta.

Sosiaalinen media on poliitikoille nykyään tärkeä toimintaympäristö ja kanava poliittiseen vaikuttamiseen¹⁹⁸. Myös vaaleissa kampanjointi on siirtynyt yhä enemmän

¹⁹² Amnesty International Suomen osasto 9.11.2017.

¹⁹³ Reunanen et al. 2012, 196.

¹⁹⁴ Knuutila et al. 2019, 57.

¹⁹⁵ Ibid, 92.

¹⁹⁶ Pöyhtäri et al. 2013, 133.

¹⁹⁷ Amnesty International Suomen osasto 9.11.2017.

¹⁹⁸ Reunanen & Harju 2012, 139.

perinteisestä valtamediasta sosiaalisen median verkostoihin ¹⁹⁹. Sosiaalinen media onkin poliitikoille merkittävä pr-kanava erityisesti vaalien alla ²⁰⁰, mutta sen käyttöön liittyy myös paljon haasteita: Poliitikot tiedostavat sosiaalisen median olemassaolon usein moderoimattomana vihapuheen mahdollistavana alueena ja siellä toimimista jopa pelätään ²⁰¹. Sosiaalinen media altistaa tuntemattomien ihmisten välittömille kommentteille ²⁰² ja sen arvaamattomuus voi tuottaa yllätyksiä huolellakin julkisuusstrategiansa suunnitteleville ²⁰³.

Poliittisten päättäjiin kohdistettu häirintä ja vihapuhe näyttäisivät lisääntyvän juuri vaalien yhteydessä ²⁰⁴. Aiemman tutkimuksen mukaan poliittiset päättäjät ovat verkkovihan vuoksi lakanneet jopa kokonaan käyttämästä jotain tiettyä sosiaalisen median kanavaa ²⁰⁵. Anonyymissa keskustelufoorumissa Jodelissa laajan verkkohäirinnän kohteeksi joutunut tutkittavani kirjoitti aiheesta seuraavasti:

”Jätin erään sosiaalisen median kanavan seuraamisen kokonaan pois (Jodel). Tämän vuoksi sitä ei myöskään käytetty siis juurikaan kampanjoinnissa hyväksi”
Nainen, alle 30 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

Aiemman tutkimuksen mukaan poliittiset päättäjät ovat harkinneet politiikasta luopumista vihan ja häirinnän vuoksi ²⁰⁶. Voi myös olla, ettei poliitikoksi aleta alun alkaenkaan politiikan on huonon julkisen maineen ja negatiivisen palautteen vuoksi ²⁰⁷. Samankaltaista pohdintaa näkyi myös oman tutkittavani kirjoituksessa:

”En tiedä viitsinkö jatkaa politiikassa, muun muassa sen takia, että tällaisia hyökkäyksiä saisi luultavasti vain lisää ja ne ovat kovin energiaa vieviä ja ahdistavia.” Nainen, 30-40 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta.

¹⁹⁹ Hakala et al. 2012, 3.

²⁰⁰ Reunanen & Harju 2012, 139.

²⁰¹ Knuutila et al. 2019, 58.

²⁰² Reunanen & Harju 2012, 117.

²⁰³ Ibid, 139.

²⁰⁴ Knuutila et al. 2019, 37

²⁰⁵ Knuutila et al. 2019, 58.

²⁰⁶ Ibid, 59.

²⁰⁷ Reunanen & Harju 2012, 196.

Tämä tutkittavani ilmoitti, ettei verkkohäirintä ollut vaikuttanut häneen mitenkään:

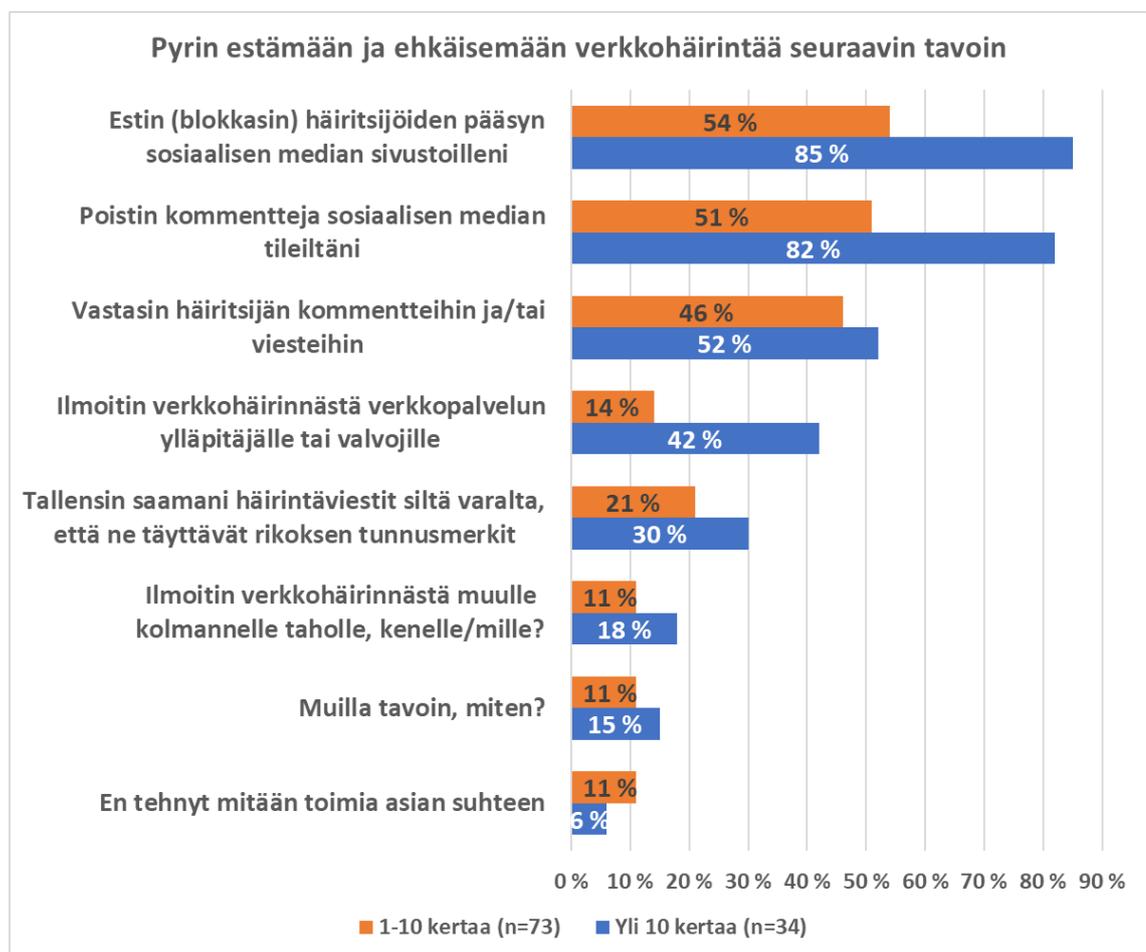
”Yksittäistä huutelua epävakailta henkilöiltä. Estot tekivät tehtävänsä.” Nainen, alle 30 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta.

Osa tutkittavistani koki, ettei verkkohäirintä ollut vaikuttanut heihin mitenkään. Suurimman osan verkkohäirintäkokemukset olivat olleet vastausten perusteella melko lieviä, joten tämä varmasti vaikutti vastaukseen. Tässä ryhmässä oli kuitenkin neljä vastaajaa, jotka ilmoittivat kokeneensa verkkohäirintää yli 10 kertaa. Yritin selvittää, mitä syitä vastauksen taustalla mahdollisesti oli. Ainoa kaikkiin vastaajiin sopiva löytämäni tekijä oli se, ettei yksikään näin vastannut ollut joutunut somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi. Kysymys oli monivalintakysymys, joten vastaaja sai valita monta eri vaihtoehtoa. Silti vain kolme vastaajaa oli valinnut ”ei mitenkään” -vaihtoehdon lisäksi jonkun muun vaihtoehdon: yksi vastaaja ilmoitti myös, ettei osaa sanoa ja kaksi vastaajaa ilmoitti lisäksi sisuuntuneensa verkkohäirinnästä tai saaneensa vain uutta pontta jatkaa samaan malliin. Nämä kaksi vastaajaa saivat ilmeisesti jonkinlaista ”voiman tunnetta” ainakin osasta kokemastaan verkkohäirinnästä.

Verkkohäirinnän vaikutukset olivat tutkittavieni joukossa moninaisia ja häirintä aiheutti yksittäisessä tutkittavassa monenlaisia tuntemuksia ahdistuksesta sisuuntumiseen. Eniten verkkohäirintä vaikutti juuri verkossa ja sosiaalisessa mediassa toimimiseen, mutta ei merkittävästi esimerkiksi halukkuuteen esittää omaa mielipidettä muissa julkisissa tilaisuuksissa. Verkkohäirinnän vaikutukset eivät siis näiltä osin ulottuneet kovin usein reaali maailmaan saakka, vaikka ahdistus ja stressi varmasti sinnekin seurasi mukana.

5.2 Verkkohäirinnän ehkäisy ja estäminen

Kysyin vastaajilta, miten he pyrkivät estämään ja ehkäisemään verkkohäirintää. Kuten kaaviosta 14 voi huomata, niin yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneista vastaajista 85 % ilmoitti estäneensä, eli blokanneensa²⁰⁸, häiritsijän pääsyn sosiaalisen median tileilleen ja 82 % ilmoitti poistaneensa kommentteja sosiaalisen median tileiltään. Blokkaamista tutkineen mediantutkija Jukka-Pekka Puron mukaan kyseessä on keino hallita sitä kaoottista viestivyyryä, jonka kohteeksi poliittinen toimija saattaa sosiaalisen median keskellä joutua²⁰⁹.

Kaavio 14. Verkkohäirintää kokeneiden (n=107) vastaukset siitä, miten he pyrkivät estämään tai ehkäisemään verkkohäirintää.

²⁰⁸ Blokkaamista tutkinut Puro (2018, 123) käsittää blokkaamisen tarkoittavan toisen käyttäjän estämistä, jolloin blokkaajan päivittämät asiat tai kommentit eivät näy blokatuksi tulleele.

²⁰⁹ Puro 2018, 144.

Blokkaaminen oli vastaajien joukossa siis yleisin ja kommenttien poistaminen toiseksi yleisin keino, jolla verkkohäirintää pyrittiin estämään. Nämä tutkittavani olivat toimineet toisin:

”Jätin epämiellyttävät kommentit facebook tililleni. Mielestäni koin että niiden kirjoittelijat antoivat itsestään huonon kuvan. Mietin kommenttien poistamista mutta jätin ne näkyviin, koin että olen näin vahvempi.” Nainen, 41-50 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta.

”Hävitin kaikki tallenteet, sillä niin ikäviä ne olivat. Se hetki kun tunsin oloni ensi kertaa uhatuksi, syystä että olin lähtenyt ehdolle, muistuu varmasti mielessäni pitkään. Ajattelin että tähänkö me olemme Suomessa menossa, missä on sananvapaus, missä on ihmisen oikeus olla jotain mieltä asioista, miksi minun pitää pelätä turvallisuuteni puolesta?” Nainen, 41-50 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

Toinen tutkittavani jätti siis epämiellyttävät kommentit Facebook -tililleen, koska koki olevansa niin vahvempi. Toinen tutkittavani oli taas joutunut seksuaalista häirintää sisältävän striimauksen kohteeksi ja ilmoitti poistaneensa kaikki tallenteet. Kolmanneksi yleisin keino pyrkiä estämään verkkohäirintää oli häiritsijän kommentteihin ja/tai viesteihin vastaaminen. Nämä tutkittavani olivat vastanneet häiritsijöille:

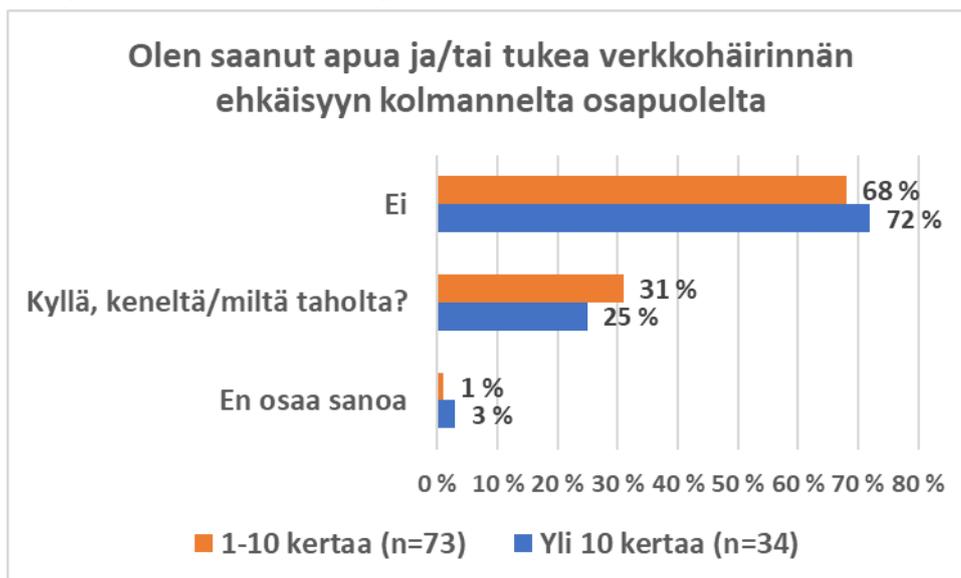
”Uhkasin julkaista hävyttömät kuvat” Nainen, 51-60 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta.

”(…) Kommentointi oli vähättelevää ja pilkkaavaa. Osalle vastasin asiallisesti kiittäen kommentista, mutta asiallisiin vastauksiin ei enää vastattu takaisin. Hämmensi öyhöttäjien määrä ja ajatusmaailma. Asioista ei osata olla asiallisesti erimieltä. Keskustelukulttuuria ei somessa ole.” Nainen, 41-50 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana 6-14 vuotta.

Mitä enemmän verkkohäirintää koettiin, sitä useammin siitä ilmoitettiin verkkopalvelun ylläpitäjälle tai valvojille: 42 % yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneista vastaajista ilmoitti tehneensä näin, mutta 1-10 kertaa verkkohäirintää kokeneista vastaajista vain 14 %. Lisäksi 30 % yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneista vastaajista ilmoitti

tallentaneensa saamansa häirintäviestit siltä varalta, että ne täyttävät rikoksen tunnusmerkit, mutta vain 18 % oli ilmoittanut verkkohäirinnästä muulle kolmannelle taholle, kuten ”puolueen turvalle”, ”sosiaaliviranomaisille”, ”poliisille”, ”suojelupoliisille” ja ”eduskunnan turvaan”. Viestejä siis tallennettiin jonkin verran, mutta verkkohäirinnästä ei läheskään aina ilmoitettu eteenpäin.

Kuten kaaviosta 15 voi nähdä, niin apua tai tukea verkkohäirinnän ehkäisyyn ei oltu juurikaan saatu: Esimerkkinä yli 10 kertaa verkkohäirintää kokeneet vastaajat, joista 72 % ilmoitti, ettei ollut saanut apua ja/tai tukea verkkohäirinnän ehkäisyyn (Kaavio 15). Ne, jotka olivat saaneet apua, ilmoittivat saaneensa sitä vaalipäälliköltä, suojelupoliisilta, ystäviltä, poliisilta ja ”maistraatilta tietosuojassa”. Vain yksi vastaaja ilmoitti saaneensa apua puolueelta ja sen lisäksi myös ”muilta feministeiltä, kuten kolmannelta sektorilta”. Akuuttia apua on tosin melko mahdoton antaa, jos verkkohäirinnästä ei ilmoiteta eteenpäin. Ilmoitusta verkkohäirinnästä ei tehdä ehkä kovin helposti. Esimerkiksi joillakin kansanedustajilla kynnys ilmoittaa häiriköinnistä on aiemman tutkimuksen mukaan hyvin korkealla ²¹⁰. Kynnystä voi nostaa sekin, että nykyiset keinot verkkohäirinnän ja -vihan puuttumiseen koetaan riittämättömiksi. Nykyiset vihapuheen vastaiset toimenpiteet ovat aiemman tutkimuksenkin pohjalta riittämättömiä ja etenkin vaaliehdokkaat ja kunnanvaltuutetut kokevat usein jäävänsä ilman tukea joutuessaan vihapuheen kohteeksi ²¹¹, sillä tarjottu tuki ja keinovalikoima ovat joko riittämättömiä tai epäselviä ²¹².

Kaavio 15. Verkkohäirintää kokeneiden (n=107) vastaukset siitä, saivatko he apua verkkohäirinnän ehkäisyyn.

²¹⁰ Reunanen & Harju 2012, 194.

²¹¹ Knuutila et al. 2019.

²¹² Ibid, 95.

Tutkittavani kertoi ajatuksiaan siitä, ettei saanut tukea häirintään:

”Olen huolissani etten saanut mistään tukea häirintään. Päivätyössäni on kollegiaalinen tuki ja työnohjaus, mutta puolueessa ei mitään. Olen esittänyt tukea useasti, mutta kunnallisjärjestön vanhat ihmiset kokevat että se kuuluu politiikkaan. Olen vahvasti eri mieltä.” Nainen, 41-50 vuotta, poliittisessa toiminnassa mukana alle 5 vuotta.

Tasa-arvovaltuutetun mukaan suuri osa häirinnästä tapahtuu nykyään sosiaalisessa mediassa²¹³. Keinoja häirinnän estämiseksi on vähänlaisesti, mutta niitä tulisi kehittää aktiivisesti. Poliittisena vaikuttamiskeinona kaikenlainen aggressio, solvaaminen ja uhkailu ovat demokratialle ja sananvapaudelle vakava uhka. Nämä ovat ilmiöitä, joissa on kyse häikäilemättömästä vallankäytöstä, ja jotka voivat johtua turhautumisesta, pelosta, vihasta ja häiriintyneestä mielestä.²¹⁴

Aggressiivinen ja uhkaava kielenkäyttö voi tuoda tullessaan monenlaisia ongelmia, se voi esimerkiksi alkaa rajoittaa julkista keskustelua ja sananvapautta. Uhkaava ilmapiiri voi myös aiheuttaa mielipiteiden kaventumista ja argumenttien vähenemistä verkkokeskustelussa.²¹⁵ Aiheen problematiikka on kuitenkin kaksijakoinen: Sananvapaus ei suojaa häirintää tai muita mielenilmaisuja, jotka loukkaavat toisten perusoikeuksia tai ihmisarvoa. Kunnianloukkaus ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan ovat rangaistavia tekoja, joten rikoslaissa sananvapautta on jo rajattu.²¹⁶ Haasteena onkin ratkaista, miten häirintään voidaan puuttua rajoittamatta perustuslain turvaamaa oikeutta sananvapauteen. Kaikki epämiellyttävä tai provosoiva toiminta kun ei ole aina häirintää.²¹⁷ Verkossa on myös todella vaikea tietää onko toiminnan taustalla oleva taho niin ravoissaan tai tosiaan, kuin hänen verkkokirjoituksensa antavat ymmärtää.²¹⁸ Verkkohäirinnän ehkäiseminen ei ole siis aivan yksikertaista. Sen vuoksi tukitoimia pitäisikin aktiivisesti kehittää. On huolestuttavaa sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta, että tutkittavani kokivat usein jääneensä ilman apua ja tukea.

²¹³ Tasa-arvovaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018, 15.

²¹⁴ Reunanen & Harju 2012, 204.

²¹⁵ Ibid, 14.

²¹⁶ Oikeusministeriö 2018, 6.

²¹⁷ Ibid, 6.

²¹⁸ Pöyhtäri et al. 2013, 50.

Asia tulisikin jatkossa ottaa vakavammin: Avunsaannin helpottaminen ja tukitoimien kehittäminen on vähintään, mitä ehdokkaiden hyväksi tulisi tehdä.

6 Johtopäätökset

Aineistoa analysoidessani oli oleellista huomioida verkkohäirintäkokemusten subjektiivisuus. Tein analyysia tutkittavan henkilökohtaisesta kokemuksesta. En analysoinut sitä, olivatko kokemukset mielestäni verkkohäirintää, vaan tutkittavani määritteli sen itse. Uskon, että verkkohäirintäkokemuksista kertominen ja niiden tutkimuksellinen avaaminen tuo lisäarvoa yhtäältä tulevaan tutkimukseen ja toisaalta aiheen laajempaan ymmärrykseen ja siitä keskusteluun.

Tutkielmani tavoitteena oli kartoittaa, millaista verkkohäirintää naisehdokkaat kokivat eduskuntavaalikampanjoinnin aikana. Halusin myös selvittää, miten ja missä verkkohäirintää ilmeni ja ketkä sitä kokivat. Aineistoni mukaan koettu verkkohäirintä oli määrällisesti melko maltillista. Tutkittavieni joukosta erottui kuitenkin ryhmä, joka oli joutunut somekohun tai muun laajan verkkohyökkäyksen kohteeksi.

Korkeampi ikä näyttäisi tulosten mukaan ehkäisevän tai vähentävän verkkohäirintää, sillä määrällisesti vähiten verkkohäirintää olivat kokeneet yli 60-vuotiaat tutkittavani. Myös pitkä mukanaoloaika poliittisessa toiminnassa näyttäisi ehkäisevän tai vähentävän verkkohäirintää, sillä yli 25 vuotta poliittisessa toiminnassa mukana olleet olivat kokeneet verkkohäirintää määrällisesti vähiten. Voi olla, että verkkohäirintä todella vähenee iän ja kokemusvuosien myötä. Voi myös olla, että verkkohäirintään totutaan, sitä siedetään paremmin tai sitä opitaan välttämään. On myös mahdollista, että iäkkäämmät tutkittavani eivät ole yhtä aktiivisia sosiaalisessa mediassa kuin nuoremmat ikäryhmät ovat. Tulosten perusteella myös vähäisempi kokemus vuosina poliittisessa toiminnassa mukanaolosta lisää riskiä joutua somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi. Nuori ikä ei kuitenkaan ole tässä altistava tekijä, vaan nimenomaan kokemusvuodet ratkaisevat. Tulokset eivät tosin ole yleistettävissä, koska tutkittavien vastausprosentti vaihteli ryhmittäin melko paljon.

Facebook oli selvästi yleisin ilmoitettu häirintäkanava kaikkien verkkohäirintää kokeneiden vastaajien kesken ja määrällisesti paljon verkkohäirintää kokeneiden ryhmässä Facebook korostui erityisen voimakkaasti. Suuri osa häirintäviesteistä tulee sinne tosin yksityisviesteinä. Facebook korostui häiriköinnin kanavana mahdollisesti

siksi, että siellä tehdään paljon vaalityötä. Ehdokkaat ovat siellä helposti ”saatavilla”. Facebookissa on lisäksi lukuisia käyttäjiä, erilaisia ryhmiä, julkisia sivustoja sekä varsin kirjavia moderointikäytäntöjä. Myös puutteet valvonnassa helpottavat verkkohäirintää tuottavien toimintaa.

Pelkkä kokemusten määrän kartoittaminen ei kerro koko totuutta ilmiöstä: Myös verkkohäirinnän olemus sekä tutkittavien kokemukset ovat tärkeässä roolissa. Halusinkin selvittää myös, mitä verkkohäirintä koski ja millaista se oli luonteeltaan. Verkkohäirintä koski tutkittavieni käsityksen mukaan useimmiten ehdokkaan poliittisessa toiminnassa mukana oloa, sukupuolta sekä persoonaa ja ulkoista olemusta.

Tutkielman ajoittuminen keskelle kiivainta vaalikampanjointia saattoi vaikuttaa siihen, että verkkohäirintä koski tutkittavieni käsityksen mukaan useimmiten juuri heidän omaa poliittista vakaumustaan, vaaliteemaansa tai päätöstään. Poliittisessa toiminnassa mukana olon vuoksi tuotetussa verkkohäirinnässä ja vihapuheessa vaikuttaisi olevan paljon samankaltaisia mekanismeja. Poliittinen painostus ja erityisesti sen aikaansaama vaientava vaikutus näkyi verkkohäirinnän taustalla. Tutkittavani vastaanottivat häirintäviesteissä myös erilaisia poliittisia haukkumasanoja, kuten natsi, rasisti, suvakki, raiskaajien suojelija, liero poliitikko ja loikkari.

Sukupuoleen kohdistuvan verkkohäirinnän taustalla vaikuttaisi olevan ainakin halventavaa suhtautumista naisiin ja jonkinlaista naisvihaa. Sukupuoleen perustuvaa naisvihaan pohjaavaa toiseuttamista voi nähdä esimerkiksi ilmaisuissa naisten tyhmyydestä, aivokapasiteetista ja ”aivojen koosta”. Tutkittavat vastaanottivat usein myös ulkonäköönsä liittyviä kommentteja. Niiden sisältö vaihteli ihailevista solvaaviin. Rumaksi kutsuminen oli yleisin ilmoitettu ulkonäköön liittyvä kommentti, mutta verkkohäirintä ilmeni toisinaan myös liiallisena ulkonäköön liittyvänä ihailuna.

Luonteeltaan verkkohäirintä oli enimmäkseen jatkuvaa negatiivista kommentointia vastaajan sosiaalisen median päivityksiin. Varsin usein verkkohäirintä oli luonteeltaan myös ehdokkaan osaamisen ja asiantuntijuuden vähättelyä, pyrkimystä mustamaalata ja vahingoittaa tutkittavani mainetta, sukupuolittunutta halventamista sekä häpäisevää ja nöyryyttävää kielenkäyttöä. Melko usein verkkohäirintä oli luonteeltaan myös seksuaalista: Seksuaalinen häirintä nousi aineiston vapaista kommenteista vahvasti esille. Monet tutkittavani kertoivat saaneensa sosiaalisessa mediassa miesten alaston-

alapää- tai erektiokuvia sekä muita seksuaalisesti virittyneitä viestejä. Sen lisäksi heille oli ehdoteltu seksuaalista kanssakäymistä. Lisäksi monen sukupuolta ja ulkoista olemusta oli säännöllisesti arvosteltu, halvennettu ja arvioitu seksuaalisen haluttavuuden näkökulmasta.

Halusin myös selvittää, millaiset vaikutukset koetulla verkkohäirinnällä oli. Moni tutkittavani oli ahdistunut ja stressaantunut verkkohäirinnästä. Toisaalta sillä oli ollut myös vakaumusta vahvistavia ja sisunnuttavia vaikutuksia: Moni ilmoitti sisuuntuneensa ja saaneensa uutta pontta jatkaa samaan malliin sekä kokeneensa vakaumuksensa siitä, että työskentelee oikeiden asioiden parissa vain vahvistuneen.

Verkkohäirinnän vaientava vaikutus näkyi selvästi, sillä monet tutkittavani eivät enää mielellään osallistuneet julkiseen keskusteluun sosiaalisessa mediassa tietyistä aiheista. Osa ilmoitti myös sensuroineensa ja kaventaneensa ilmaisuaan sosiaalisessa mediassa. Pieni osa tutkittavistani koki ettei verkkohäirintä ollut vaikuttanut heihin mitenkään, mutta yksikään näin vastannut ei ollut joutunut somekohun tai muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi.

Lähes kaikki verkkohäirintää kokeneet tutkittavani olivat pyrkineet jollain tavoin estämään verkkohäirintää. Suuri osa ilmoitti estäneensä, eli blokanneensa, häiritsijän pääsyn sosiaalisen median tileilleen ja moni ilmoitti myös poistaneensa kommentteja sosiaalisen median tileiltään. Vajaa puolet tutkittavistani ilmoitti myös vastanneensa häiritsijän kommentteihin tai viesteihin.

Mitä enemmän verkkohäirintää koettiin määrällisesti, sitä useammin siitä ilmoitettiin verkkopalvelun ylläpitäjälle tai valvojille. Osa tutkittavista ilmoitti myös tallentaneensa saamansa häirintäviestit siltä varalta, että ne täyttävät rikoksen tunnusmerkit, mutta vain harva oli ilmoittanut verkkohäirinnästä muulle kolmannelle taholle.

Tutkielmani tavoitteena oli selvittää ja kartoittaa koettua verkkohäirintää, eikä niinkään koostaa toimenpide-ehdotuksia. Kyselyn vastauksista, syventävistä haastatteluista ja omasta analyysistäni nousi kuitenkin esiin muutamia asioita, joita koen tärkeäksi käsitellä edes lyhyesti. Yksi asia on puolueiden osuus verkkohäirinnän ehkäisyssä. Suuri osa määrällisesti paljon verkkohäirintää kokeneista ilmoitti, ettei ollut saanut mistään apua tai tukea verkkohäirinnän ehkäisyyn ja vain yksi heistä ilmoitti saaneensa sitä puolueelta. Puolueiden tulisi sekä inhimillisistä että vastuullisista syistä kehittää

toimivampia käytäntöjä ja panostaa vahvemmin ehdokkaidensa henkiseen hyvinvointiin ja jaksamiseen. Tilanne ei kuitenkaan ole vain puolueiden syy, sillä apua tai tukea on lähes mahdotonta antaa, jos koetusta verkkohäirinnästä ei ilmoiteta eteenpäin. Tämäkin on kaksipiippuinen asia, sillä kynnys ilmoittaa verkkohäirinnästä voi olla osalla korkealla. Kynnystä voi nostaa muun muassa se, että nykyiset keinot verkkohäirinnän puuttumiseen koetaan riittämättömiksi.

Verkkohäirinnän koetut syyt ja muodot lomittuivat usein toisiinsa. Yhdessä häirintäviestissä saatettiin käyttää montaa eri muotoa ja sen taustalla saattoi olla monia eri syitä. Verkkohäirinnän taustalla on voinut ”ihan vain” fleimausta tai trollausta. Sen taustalla on voinut olla myös mielenterveysongelmia, empatiakyvyttömyyttä, vihaa henkilöä tai yhteiskuntaa kohtaan sekä ”sata muuta syytä”, jota emme voi tietää. Tulevassa tutkimuksessa olisikin oleellista huomioida kohde-tekijä-suhde moninäkökulmaisesti ja laajasti. Verkkohäirinnän ymmärtäminen ilmiönä ja sen tuloksellinen ehkäisy vaatisi, että yhtäläillä kohteiden ja tekijöiden näkökulmia tunnistetaan ja ymmärretään.

Tutkielmani oli vain pintaraapaisu hyvin ajankohtaiseen sekä monimuotoiseen aiheeseen. Toivonkin verkkohäirinnän tutkimuksen olevan tulevaisuudessa pysyvää. Toivon sen myös jatkuvan, syventyvän ja yhtä lailla laajenevan. Verkko ja sitä kautta myös sosiaalinen media ja sen kautta tuotetut häirintämuodot muuttuvat kiihtyvään tahtiin. Tämän vuoksi myös tutkittu tieto vanhenee nopeasti. Jatkuva laaja-alainen tutkimus on tulevaisuudessa tärkeää, sillä siten voidaan paremmin ymmärtää verkkohäirinnän eri kerroksia.

Lähteet

Kaikki linkit tarkistettu 19.5.2020.

Tutkimusaineistot

Tutkimukseen rekrytoiva -lomake (webropoll.utu.fi) joulukuu 2018-tammikuu 2019.

Vastaajia: 54. Aineisto tutkijan hallussa.

Verkkohäirintäkokemuksia kartoittava kysely (webropoll.utu.fi) huhtikuu 2019-kesäkuu 2019. Vastaajia: 156. Aineisto tutkijan hallussa.

Verkkohäirintäkokemuksia kartoittavaan kyselyyn vastanneiden *haastattelut* heinäkuussa 2019. Haastateltavia: 7. Aineisto tutkijan hallussa.

Verkkosivut ja blogit

Eduskunnan kirjasto: Eduskuntavaalit. *Eduskuntavaalit-tietopaketti*. Eduskunta. (Viitattu 13.1.2020).

<https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/yhteiskunta/eduskuntavaalit-tietopaketti/Sivut/Eduskuntavaalit.aspx>

Eduskunnan kirjasto: Naiset kansanedustajina. Eduskunta on naisistunut reilussa sadassa vuodessa. *Naisten äänioikeus 110 vuotta –tietopaketti*. Eduskunta. (Viitattu 13.1.2020).

<https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/yhteiskunta/historia/naisten-aanioikeus-110-vuotta/Sivut/naiset-kansanedustajina.aspx>

Fleimaaja. *Urbaanisanakirja*. <https://urbanisanakirja.com/word/fleimaaja/>

Fleimi. *Urbaanisanakirja*. <https://urbanisanakirja.com/word/fleimi/>

Kaakinen, Markus: Vihaa verkossa: Verkkovihan taustalla on yksilöllisiä, yhteisöllisiä ja yhteiskunnallisia tekijöitä. *Rikksentorjuntaneuvoston ja Oikeusministeriön Haaste -erikoisaikakauslehti* 28.9.2018.

<https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste32018/vihaaverkossa.html>

Kohvakka, Rauli & Saarenmaa, Kaisa: WhatsApp suosituin – some on suomalaisten arkea iän mukaan vaihdellen. *Tilastokeskus* 23.5.2019.

<http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/whatsapp-suosituin-some-on-suomalaisten-arkea-ian-mukaan-vaihdellen/>

Media vähättelee naispoliitikkoja. Johanna Kantolan haastattelu. *Seutu-Sanomat*

6.7.2016. <https://www.seutu-sanomat.fi/jutut/media-vahattelee-naispoliitikkoja-4038>

Miten selittää someraivo? Professori vastaa. Vilma Luoma-ahon haastattelu. *Yle.fi -uutiset* 1.3.2016. <https://yle.fi/uutiset/3-8711228>

Moni verkkovihan tuottaja kokee itsensä verkkovihan uhriksi – taustalla korkea impulsiivisuutta ja pahoinvointia. Markus Kaakisen haastattelu. *Yle.fi -uutiset* 25.6.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10271958>

Nikulainen, Elina: Vaikene nainen! Häiritäänkö naiset pois politiikasta? *Un Women Suomi* 2.10.2018. <https://unwomen.fi/uutiset/blogi-verkkohairinta>

Paakkinen, Ilse: Polarisaatio myrkyttää politiikan. *Sosiaalietiikka.fi* 8.3.2019. <https://blogs.helsinki.fi/socialethics/artikkelit/polarisaatio-myrkyttaa-politiikan/>

Pönkä, Harto: Sosiaalisen median tilastoja Suomesta ja maailmalta. *Sosiaalinen media* 02/2020. *Lehmätkin lentäis* 12.2.2020. <https://harto.wordpress.com>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Mikä on väkivaltaa? *Nollalinja-puhelinpalvelu*. (Viitattu 12.4.2020). <https://www.nollalinja.fi/mika-on-vakivaltaa/>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Seksuaalinen häirintä. Sukupuolten tasa-arvo. *Tasa-arvotiedon keskus* 21.1.2020. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/vakivalta-ja-hairinta/seksuaalinen-hairinta>

Tutkimus : Poliitikot nokittelevat toisiaan somessa. *Kuntalehti* 3.2.2017. <https://kuntalehti.fi/uutiset/paatoksenteko/tutkimus-aggressiivisuus-nakyy-poliitikojen-some-keskustelussa/>

Trollaaminen. *Urbaanisanakirja*. <https://urbaanisanakirja.com/word/trollaaminen/>

Trolli. *Urbaanisanakirja*. <https://urbaanisanakirja.com/word/trolli/>

Vaaliehdokkaat naljailevat toisilleen myös sosiaalisessa mediassa. *Aalto-yliopiston uutispalsta* 2.2.2017. <https://www.aalto.fi/fi/uutiset/vaaliehdokkaat-naljailevat-toisilleen-myos-sosiaalisessa-mediassa>

Verkkohäirinnällä järkyttävät vaikutukset naisten hyvinvointiin. *Amnesty International* 19.11.2017. <https://www.amnesty.fi/amnesty-verkkohairinnalla-jarkyttavat-vaikutukset-naisten-hyvinvointiin>

Sähköpostit

Reeta Pöyhtärin sähköpostitiedonanto Katri Erkkilälle tammikuu 2020.

Kirjallisuus

Aaltonen, Sanna: Tytöt, pojat ja sukupuolinen häirintä. *Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 69*. Nuorisotutkimusseura. Gaudeamus 2006 ja 2009.

Aapola-Kari, Sinikka: Nuorten näkemyksiä sukupuolten tasa-arvosta oppilaitoksissa ja yhteiskunnassa. Teräsaho, Mia & Närvi, Johanna (toim.): *Näkökulmia sukupuolten tasa-arvoon – analyyskejä tasa-arvobarometrissa 2017*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 6/2019. PunaMusta Oy, Helsinki, 2019.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137765/URN_ISBN_978-952-343-314-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Arjoranta, Jonne & Koski, Johannes: (2018). Pepe-sammakko Kiasmassa: Leikki, trollaaminen ja #ALONETOGETHER-taideteoksen affektiivisuus. *Lähikuva – Audiovisuaalisen Kulttuurin Tieteellinen Julkaisu*, 31(3), 2008, 6-29.

<https://doi.org/10.23994/lk.76569>

Attila, Henna; Pietiläinen, Marjut; Keski-Petäjä, Miina; Hokka, Päivi & Nieminen, Markku: Tasa-arvobarometri 2017. *Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 8/2018*. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki, 2008.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160920/STM_08_2018_Tasa-arvobarometri%202017_net.pdf

Björk, Anna; Paavola, Juho-Matti & Vainio, Arttu: Sukupuolten tasa-arvon toteutuminen eduskuntatyössä. Kysely- ja haastattelututkimus 2018. *Eduskunnan kanslian julkaisu 1/2018*. Eduskunnan monistamo, 2018.

https://www.eduskunta.fi/FI/tiedotteet/Documents/ekj_1%2B2018.pdf

Edelstein, Yuli & Wolf, Christopher: Report and recommendations of the Task Force on Internet Hate of the Inter-Parliamentary Coalitions for Combating Anti-Semitism.

ICCA, 2013. <http://www.adl.org/assets/pdf/press-center/ICCA-Report.pdf>

European Women's Lobby: #HerNetHerRights. *Työkalupakki naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan lopettamiseksi Euroopassa*. European Women's Lobby, 2017.

https://womenlobby.org/IMG/pdf/hernetherrights_resource_pack_-_finnish.pdf

Euroopan tasa-arvoinstituutti (EIGE): *Naisiin ja tyttöihin kohdistuva verkkoväkivalta*. Euroopan tasa-arvoinstituutti, 2017.

Eriksson, Ilse: Tukea vai ilkeilyä verkkokeskustelupalstalla? *Aikuiskasvatus* 33:3, 2013, 190-200. Kansanvalistusseura, Aikuiskasvatuksen tutkimusseura, Helsinki.

Ferree, Mary Marx: Soft Repression: Ridicule, Stigma, and Silencing in Gender-Based Movements. Daniel J. Myers & Daniel M. Cress (toim.) *Authority in Contention. Research in Social Movements, Conflicts and Change*, Vol. 25, 85-101, 2004.

Finlex: 1325/2014 Yhdenvertaisuuslaki. *Oikeusministeriön internet –palvelu*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

FRA – Euroopan unionin perusoikeusvirasto: *EU:n laajuinen tutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta*. Julkaisutoimisto, 2014. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-factsheet_fi.pdf

Friman, Usva: Pelikulttuurin sukupuolittuneet rajat: miksi jotkut ovat enemmän pelaajia kuin toiset? *Eri- ja samanarvoisuus digitaalisessa maailmassa – Equality and inequality in digital environments. WiderScreen* 3, 2015. <http://widerscreen.fi/numerot/2015-3/pelikulttuurin-sukupuolittuneet-rajat-jotkut-enemman-pelaajia-toiset/>

Haasio, Ari: *Toiseus, Tiedontarpeet Ja Tiedon Jakaminen Tietoverkon "pienessä Maailmassa": Tutkimus Sosiaalisesti Vetäytyneiden Henkilöiden Informaatiokäyttäytymisestä*. Tampere University Press, Tampere, 2015.

Hakala, Salli; Herkman, Juha & Kantola, Anu: Poliitiikkaa mediayhteiskunnassa. *Media & viestintä* 35(2), 2012. <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/62885>

Harju, Auli: Suomi24-keskustelut kohtaamisten ja törmäysten tilana. *Media & viestintä* 41(1), 2018, 51–77. <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/69952>

Heezen, Jos; Van Der Wilk, Adriane & Natter, Monika: Cyber violence and hate speech online against women. Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs. European Parliament, 2018.

Heikkinen, Vesa: Dissaamisen kielioppi, lyhyt oppimäärä. *Tieteessä Tapahtuu*, 38(2), 2020. <https://journal.fi/tt/article/view/91559>

Hämäläinen, Susanne; Rissanen, Sari & Hujala, Anneli: Ulkonäkö, ikääntyminen ja työelämä. *Työelämän tutkimus – Arbetslivsforskning 14 (1) – 2016*. Työelämän tutkimusyhdistys ry, 2019. <https://journal.fi/tyoelamantutkimus/article/view/87022>

Ikonen, Riikka & Halme, Nina: Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja väkivalta : Kouluterveyskyselyn 2017 tuloksia. *THL – Tutkimuksesta tiiviisti 6/2018*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki, 2018. <http://www.julkari.fi/handle/10024/136131>

Kaukiainen, Ari & Salmivalli, Christina: Mistä kiusaaminen johtuu?. KiVa Koulu - ohjelma, Vanhempien opas. *Turun yliopiston psykologian laitoksen tutkimuksesta käytäntöön -julkaisusarja*, 5. http://www.kivakoulu.fi/mista_kiusaaminen_johtuu

Knuutila, Aleks; Kosonen, Heidi; Saresma Tuija; Haara, Paula & Pöyhtäri, Reeta: Viha vallassa: Vihapuheen vaikutukset yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:57*. Valtioneuvoston kanslia, Helsinki, 2019. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161812>

Kokkonen, Marja: Liikunta ja urheilu - sukupuoleen perustuva ja seksuaalinen häirintä : mitä siitä tiedetään tutkimuksen valossa? *Liikunta ja tiede*, 56(1), 2019, 53-57. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/63238>

Korhonen, Nita; Jauhola, Laura; Oosi, Olli & Huttunen: Hannu-Pekka: Usein joutuu miettimään, miten pitäisi olla ja minne olla menemättä” Selvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin. *Selvityksiä ja ohjeita 7/2016*. Oikeusministeriö. Helsinki, 2016. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76633/omso_7_2016_vipu-raportti_158_s.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kosonen, Miia; Laaksonen, Salla-Maaria; Rydenfelt, Henrik & Terkamo-Moisio, Anja: Sosiaalinen media ja tutkijan etiikka. *Media & Viestintä*, 41(1), 2018. <https://doi.org/10.23983/mv.69924>

Kupiainen, Mari; Hasu, Mervi; Käsälä, Marja; Leppänen, Anneli & Kovalainen, Anne: Osaamisen aika: Kohti osaamisen tasavertaisen kehittämisen uutta käytäntöä asiantuntijaorganisaatioissa. *Työympäristötutkimuksen raporttisarja 60*.

Työterveyslaitos, Helsinki, 2011.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134887/osaamisen%20aika.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kuusipalo, Jaana: Sukupuolittunut poliittinen edustus suomessa. Akateeminen väitöskirja. Tampere University Press, Tampere, 2011.

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66753/978-951-44-8454-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Laaksonen, Salla-Maaria & Pöyry, Essi: Pahastumista vai politiikkaa: Sosiaalisen median kohut affektiivisessä keskustelukulttuurissa. *Inhokki – The Dislikey*.

WiderScreen 3, 2018. <http://widerscreen.fi/assets/Laaksonen-P%C3%B6yry-3-2018.pdf>

Luotio, Sanna: Kuntapäätäjät uhattuna. Tutkimus kuntien ylimpien

luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden kokemasta uhkailusta ja väkivallasta. Pro Gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Tampere, 2006.

Marttila, Mari; Laaksonen, Salla-Maaria; Kekkonen, Arto; Tuokko, Mari &

Nelimarkka, Matti: Digitaalinen vaalitelta: Twitter politiikan areenana eduskuntavaaleissa 2015. *Eduskuntavaalitutkimus 2015: Poliittisen osallistumisen eriytyminen*. Oikeusministeriön julkaisuja Nro 28, 2015, 177.

https://research.aalto.fi/files/6929203/Marttila_et_al._Digitaalinen_vaalitelta_Twitter_politiikan_areenana_eduskuntavaaleissa_2015.pdf

Matikainen, Janne: Sosiaalinen media – millaista sosiaalisuutta? *Media & viestintä*,

31(4), 2008, 24-41. <https://doi.org/10.23983/mv.63013>

Mielenterveystalo.fi: Impulsiivinen käytös. *Tietoa mielenterveydestä*. Helsingin yliopistollinen sairaala (HUS) psykiatria. (Viitattu 14.2020).

https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/Tietopankki/tietoa_oireista/Pages/impulsiivinen_kaytos.aspx

Milner, Ryan M.: Hacking the social: internet memes, identity antagonism, and the logic of lulz. *The Fibreculture Journal* 22, 2013, 61–91.

<http://twentytwo.fibreculturejournal.org/fcj-156-hacking-the-social-internet-memes-identity-antagonism-and-the-logic-of-lulz/>

Muikku-Werner, Pirkko: Piruilun paluu – piilopiikittelystä julkijulmuuteen. Muikku-Werner, Pirkko & Stotesbury, Hilikka (toim.): *Minä ja kielitiede – soveltajan arki*. AFinLAn vuosikirja 2004. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja no. 62. Jyväskylä, 2004, 157–178. <https://journal.fi/afinlavk/article/view/59907>

Mäkinen, Kari: Sanat ovat tekoja: Vihapuheen ja nettikiusaamisen vastaisten toimien tehostaminen. *Sisäministeriön julkaisuja 2019:23*. Valtioneuvoston hallintoyksikkö, 2019. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161613>

Oikeusministeriö: Syrjintä Suomessa. Ajankohtaista tietoa syrjinnästä ja yhdenvertaisuudesta. *Häirintä on syrjintää 1/2018. Syrjintä Suomessa -Policy Brief*. 2018.

Ollus, Natalia; Tanskanen, Maiju; Honkatukia, Päivi & Kainulainen, Heini: Sukupuolistunut vihapuhe, seksuaalinen häirintä ja risteävät yhteiskunnalliset erot. Teräsaho, Mia & Närvi, Johanna (toim.): *Näkökulmia sukupuolten tasa-arvoon – analyyseja tasa-arvobarometrasta 2017*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 6/2019. PunaMusta Oy, Helsinki, 2019. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137765/URN_ISBN_978-952-343-314-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Paasonen, Susanna: Affekti suhteina ja intensiteettinä. *Tieteessä Tapahtuu*, 35(2), 2017. <https://journal.fi/tt/article/view/62067>

Papacharissi, Zizi: *The Virtual Sphere: Internet as public sphere*. SAGE Publications. *New Media & Society* 4(1), 2002, 9–27. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/14614440222226244>

Phillips, Whitney: *This is why we can't have nice things. Mapping the relationship between online trolling and mainstream culture*. Cambridge, MIT Press, 2015. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/detail.action?docID=3339950>

- Pekola-Sjöblom, Marianne & Airaksinen, Jenni: Häirintä ja uhkailu kuntajohtajien työssä. *Kuntaliiton julkaisusarja nro 13/2018*. Helsinki, 2018.
- Puro, Jukka-Pekka: ”Ei meidän tarvitse huutaa toisillemme päin naamaa”.
Blokkaaminen poliittisen ja yhteiskunnallisen keskustelun jännitteenä. *Media & viestintä* 41(2), 2018, 123-150.
- Polarisaatio. Ryhmäviestinnän perusteet -verkko-oppimateriaali. Viestintätieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto. (Viitattu 12.3.2020).
<https://www.jyu.fi/viesti/verkkotuotanto/ryhmaviesti/tyoskentely/paatoksenteko/polarisaatio.html>
- Pääkkölä, Anna-Elena: Akateeminen kiusaaminen ja toksinen akateeminen kulttuuri. *Tieteessä tapahtuu*, 37(4), 2019. <https://journal.fi/tt/article/view/82813>
- Pöyhtäri, Reeta; Haara, Paula & Raittila, Pentti: *Vihapuhe sananvapautta kaventamassa*. Tampere University Press, Tampere, 2013.
<https://tampub.uta.fi/handle/10024/103170>
- Railo, Erkkä; Pitkänen, Ville; Niemi, Mari K. & Ruohonen, Sini: Naiset vähemmistönä kansanedustajaehdokkaista. Annu Perälän koostama tietolaatikko 7. *Kamppailu vallasta. Eduskuntavaalikampanjat 1945-2015*. Docendo, 2016
- Rantasila, Anna: Tahmaiset affektit: Fukushima Daiichin ydinonnettomuus YLE:n uutisoinnin verkkokommenteissa. *Lähikuva – Audiovisuaalisen Kulttuurin Tieteellinen Julkaisu*, 31(3), 2018, 30-45. <https://doi.org/10.23994/lk.76570>
- Reunanen, Esa & Harju, Auli: *Media iholla : politiikan julkisuus kansanedustajien ja aktivistien kokemana*. Tampereen Yliopistopaino Oy, Tampere, 2012.
- Sandberg, Siv: Kuntapäätäjien kokemukset häirinnästä ja uhkailusta vuonna 2015. *Arttu2-tutkimusohjelman julkaisusarja nro 8/2016*. Suomen Kuntaliitto, 2016.
https://shop.kuntaliitto.fi/product_details.php?p=3248
- Saarinen, Risto: Vihapuhe ja mustamaalaus teologian kysymyksenä. *Teologinen Aikakauskirja*. Vuosikerta 120, 5-6, 2015, 387-402.

Saarikoski, Petri: Vuonna 2019. *WiderScreen*, ajankohtaista -palsta 17.12.2019.

<http://widerscreen.fi/numerot/ajankohtaista/vuonna-2019/>

Suomen virallinen tilasto (SVT): 101 - 1. Ehdokkaiden ikäjakauma sukupuolen mukaan puolueittain ja vaalipiireittäin eduskuntavaaleissa 2019. *Eduskuntavaalit - Tulokset 2019*. Tilastokeskuksen PxWeb-tietokannat.

http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vaa_evaa_evaa_2019/110_evaa_2019_tau_101.px/

Suomen virallinen tilasto (SVT): Eduskuntavaalit ISSN=1799-6252. *Ehdokasasettelu ja ehdokkaiden tausta-analyysi 2019*. Tilastokeskus 5.4.2019.

http://www.tilastokeskus.fi/til/evaa/2019/01/evaa_2019_01_2019-04-05_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): 106 -- 6. Valituksi tulleiden ikäjakauma sukupuolen mukaan puolueittain ja vaalipiireittäin eduskuntavaaleissa 2019. *Eduskuntavaalit - Tulokset 2019*. Tilastokeskuksen PxWeb-tietokannat.

http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vaa_evaa_evaa_2019/160_evaa_2019_tau_106.px/

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö.

ISSN=2341-8699. 1. *Suomalaisten internetin käyttö 2018 – viestintää, asiointia, tiedonhakua ja medioiden seuraamista*. Tilastokeskus, Helsinki, 2018.

http://www.stat.fi/til/sutivi/2018/sutivi_2018_2018-12-04_kat_001_fi.html

Suominen, Jaakko; Saarikoski, Petri & Vaahensalo, Elina: *Digitaalisia kohtaamisia. Verkkokeskustelut BBS-purkeista sosiaaliseen mediaan*. Gaudeamus, 2019.

Tasa-arvovaltuutetun kertomus eduskunnalle. *Tasa-arvojulkaissuja 2018:4* ISSN-L 1236-9977 ISBN 978-952-7156-12-4. Suomen Yliopistopaino Oy, 2018. https://www.tasa-arvo.fi/documents/10181/34936/Kertomus_eduskunta_web.pdf/41d7df4f-8d2a-437c-8b33-3e08329d014a

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos: Kouluterveyskysely 2017: Oppilaat voivat paremmin peruskoulun alaluokilla kuin yläluokilla. Tiedote 14.9.2017. <https://thl.fi/fi/-/kouluterveyskysely-2017-oppilaat-voivat-paremmiin-peruskoulun-alaluokilla-kuin-ylaluokilla>

Teräsaho ja Johanna Närvi (toim.) *Näkökulmia sukupuolten tasa-arvoon. Analyyyseja tasa-arvobarometrasta 6, 2019*. PunaMusta Oy, Helsinki, 2019.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137765/URN_ISBN_978-952-343-314-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tiitinen, Laura: *Kamppailu sananvapaudesta: sosiaalialan ammattilaisen toiminta ja valtasuhteet mediavaikuttamisen kentällä*. Akateeminen väitöskirja, Lapin yliopisto, Rovaniemi, 2019.

Turtiainen, Riikka & Östman, Sari: *Verkkotutkimuksen eettiset haasteet: Armi ja anoreksia*. Laaksonen, Salla-Maaria; Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim). *Otteita verkosta – Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Vastapaino, Tampere, 2013, 49-67.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta: *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019*. Helsinki, 2019.

https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Vaahensalo, Elina: *Minä, ne muut ja Suomi24 : toiseuttavan verkkokeskustelun määrittely ja tutkiminen*. Pro Gradu -tutkielma. Turun yliopisto, Turku, 2018.

Vainikka, Eliisa: *Naisvihan tunneyhteisö: Anonyymisti esitettyä verkkovihaa Ylilaudan ihmissuhdekeskusteluissa*. *Media & viestintä* 42(1), 2019, 1–25.

Villi, Mikko; Turpeinen, Marko: *Digivaalit 2015. Big data -tutkimus vaalijulkisuuden agendasta*. Loppuraportti Helsingin Sanomien Säätiölle. Tietotekniikan tutkimuslaitos HIIT (Aalto-yliopisto) & Viestinnän tutkimuskeskus CRC (Helsingin yliopisto), 2016. <https://www.hssaatio.fi/wp-content/uploads/2016/06/digivaalit-HSS-loppuraportti-public.pdf>

Östman, Sari: *Millasen päivytyksen tästä sais? Elämäjulkaisijuuden kulttuurinen Omaksuminen*. Liite 2b-1 Tutkimukseen ilmoittautumislomake. Akateeminen väitöskirja, Turun yliopisto, 2015. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/52840>

Liite 1. Tutkimukseen rekrytoiva kysely

Haluatko ilmoittautua mukaan tutkimukseen, jossa kartoitetaan eduskuntavaaleissa ehdolla olevien naisten kokemaa verkkohäirintää?

HEI SINÄ EDUSKUNTAVAALIEHDOKKAANA 2019 OLEVA NAINEN!

Haluatko ilmoittautua mukaan tutkimukseen, jossa kartoitetaan millaista verkkohäirintää eduskuntavaaliehdokkaina 2019 olevat naiset kokevat kampanjan aikana?

Tutkimukseen voit ilmoittautua mukaan vastaamalla tähän kyselyyn 22.1. mennessä.

Henkilöllisyytesi suojataan ja voit itse valita haluamasi tavat osallistua:

1. antamalla luvan tarkkailla omia julkisia Facebook -sivuja (ajalla 1.1.-30.4.2019)
2. antamalla luvan tarkkailla blogikirjoituksiin tulleita kommentteja (ajalla 1.1.-30.4.2019)
3. osallistumalla haastatteluun (vaalien jälkeen ajalla 15.4.-15.5.2019).
4. vastaamalla toiseen, kampanjanaikaista verkkohäirintää koskevaan verkkokyselyyn (vaalien jälkeen huhti-toukokuulla 2019)

TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS

Olen Katri Erkkilä ja teen Pro gradua Turun yliopiston digitaalisen kulttuurin oppiaineeseen.

Tutkimuksessa haluan kartoittaa millaista verkkohäirintää eduskuntavaaliehdokkaina 2019 olevat naiset kokevat kampanjan aikana.

Tutkimuksen pääkysymyksen lisäksi pyrin selvittämään:

- a) Miten verkkohäirintä ilmenee ja onko se järjestelmällistä?
- b) Koskeeko verkkohäirintä yleensä jotakin tiettyä poliittista teemaa, päätöstä, asiakysymystä tai ajoittuuko esimerkiksi median uutisointiin?
- c) Miten verkkohäirintä vaikuttaa ehdokkasiin (sensuroivatko naiset omia tekstejään, pelkäävätkö turvallisuutensa johdosta, sisuuntuvatko, provosoituvatko yms.)

Verkko on nykyään olennainen osa poliittista kampanjointia ja osallistumista erityisesti sosiaalisen median ja blogin muodossa.

Verkossa on mahdollista vaikuttaa ja ilmaista mielipiteitään, mutta samalla saattaa altistua

verkkohäirinnälle. Verkkohäirinnällä tässä tutkimuksessa tarkoitetaan verkossa tapahtuvaa häirintää, joka on jatkuvaa tai toistuvaa, ei-toivottua kommunikointia. Sen tavoitteena on aiheuttaa häirinnän kohteelle stressiä ja ahdistusta tai jopa pelkoa.

Lisätietoja tutkimuksesta saat suoraan Pro gradu -tutkielman tekijältä. Ota rohkeasti yhteyttä, jos mieleesi tulee jotain kysyttävää.

Katri Erkkilä, Turun yliopisto,
katri.a.erkkila@utu.fi, puh. 0400473139.

Facebook -sivustot

1. Tutkija saa seurata ajalla 1.1.-30.4.2019 seuraavia julkisia Facebook -sivujani. Tutkija saa myös tallentaa ja säilyttää aineistoa mahdollista jatkotutkimusta varten.

Jos sinulla on sekä julkinen profiilisivu että julkinen fanisivu, voit jättää halutessasi molempien sivujen tiedot. Vastaa kysymyksiin 1-2 vain siinä tapauksessa, jos tutkija saa luvan. Jos tutkija ei saa lupaa, niin jatka suoraan kysymykseen 3.

1. a) Julkisen
Facebook -pro-
fiilisivun nimi

b) Julkisen
Facebook -pro-
fiilisivun
url-osoite

2. a) Julkisen
Facebook -fani-
sivun nimi

b) Julkisen
Facebook -fani-
sivun url -osoite

2. Tutkija saa julkaista julkisilta Facebook -sivuiltani (nimiä tai kasvoja ei julkaista)

- suoria lainauksia
- kuvia ym. visuaalista materiaalia
- ruutukaappauksia
- tutkija ei saa julkaista materiaalia sellaisenaan

Blogi

3. Tutkija saa luvan tarkkailla ajalla 1.1.-30.4.2019 blogini kirjoituksia sekä niihin tulleita kommentteja. Tutkija saa myös tallentaa ja säilyttää aineistoa mahdollista jatkotutkimusta varten.

Vastaa kysymyksiin 3-4 vain siinä tapauksessa, jos tutkija saa luvan. Muussa tapauksessa jatka suoraan kysymykseen 5.

Blogin
www-osoite

4. Tutkija saa julkaista blogistani (nimiä tai kasvoja ei julkaista)

- suoria lainauksia
- kuvia ym. visuaalista materiaalia
- ruutukaappauksia
- tutkija ei saa julkaista materiaalia sellaisenaan

Haastattelu

Henkilötietojesi suojaamisesta sovitaan kirjallisesti ennen haastattelua.

5. Voin osallistua tutkimukseen haastattelulla, joka pidetään eduskuntavaalikampanjan jälkeen huhti-toukokuussa 2019 *

- Kyllä
- Ei

Sähköinen kysely verkkohäirinnästä

6. Sähköpostiini saa lähettää linkin eduskuntavaalikampanjan aikaista verkkohäirintää kartoittavaan kyselyyn eduskuntavaalien jälkeen (huhti-toukokuulla 2019). Sähköpostiosoitettasi kysytään tämän kyselyn loppupuolella. *

- Kyllä
- Ei

Perustiedot

Tutkimuksessa kartoitetaan kokemaasi verkkohäirintää. Sukupuoltasi kysytään, koska tutkimus on suunnattu naisille. Ikäsi, poliittista kokemustasi vuosina, asuinpaikan kuntaryhmittymää, vaalipiiriä ja puoluetta kysytään, jotta niiden välillä voidaan tehdä tutkimuksessa vertailua. Henkilötietosi suojataan, eikä tutkimuksessa paljasteta esimerkiksi yksittäisen tutkittavan puoluetta.

7. Sukupuoleni on nainen *

Kyllä

8. Ikä

alle 30

30-40

41-50

51-60

yli 60

9. Asuinpaikkani kuntaryhmittymä

taajaan asuttu kunta

maaseutumainen kunta

kaupunkimainen kunta

10. Vaalipiirini

- Helsinki
- Uusimaa
- Varsinais-Suomi
- Satakunta
- Ahvenanmaa
- Häme
- Pirkanmaa
- Kaakkois-Suomi
- Savo-Karjala
- Vaasa
- Keski-Suomi
- Oulu
- Lappi

11. Puolue, jossa olen ehdolla

- Eläinoikeuspuolue
- Feministinen puolue
- Itsenäisyyspuolue
- Kansalaispuolue
- Kommunistinen työväenpuolue
- Kansallinen Kokoomus
- Liberaalipuolue - Vapaus valita
- Perussuomalaiset
- Piraattipuolue
- Suomen Keskusta
- Suomen Kommunistinen Puolue
- Suomen Kristillisdemokraatit
- Suomen ruotsalainen kansanpuolue
- Sininen tulevaisuus

- Suomen Sosialidemokraattinen Puolue
- Vasemmistoliitto
- Vihreä liitto

12. Olen ollut poliittisessa toiminnassa mukana

- alle 5 vuotta
- 5-14 vuotta
- 15-25 vuotta
- yli 25 vuotta

Tutkimuksen aineiston käyttö

13. Tutkija voi käyttää aineistoani *

- Pro gradussa ja siihen liittyvässä tutkimuksessa
- muissa julkaisuissa (esim. tieteelliset artikkelit)
- opetuksessa

14. Muut Turun yliopiston tutkijat voivat käyttää aineistoani

- tutkimuksessa
- opetuksessa
- julkaisuissa
- muut tutkijat eivät saa käyttää aineistoani

15. Tutkimusaineistoni saa tallentaa Pro Gradu -tutkimuksen jälkeen koulutusohjelman tutkimusaineistoarkistoihin. Aineisto arkistoidaan niin ettei yksittäistä tutkittavaa voida tunnistaa. *

- Kyllä
- Ei

Yhteystiedot

Jätä henkilökohtaiset yhteystietosi, jotta kyselyä ja tutkimusta koskeva yhteydenpito pysyy vain sinun tiedossasi. Henkilötietojesi suojaamisen vuoksi älä siis jätä sellaisia yhteystietoja, joita muut henkilöt voivat lukea (kuten esimerkiksi tukiryhmän sähköposti). Otan sinuun yhteyttä vain tarpeen vaatiessa (esimerkiksi jos antamasi Facebook -sivun linkki ei toimi, havaitsen sivullasi kommentin, jonka sisällöstä tulisi keskustella, sovin haastatteluajoista yms.).

16. Yhteystiedot

Etunimi	<input type="text"/>
Sukunimi	<input type="text"/>
Matkapuhelin	<input type="text"/>
Sähköposti	<input type="text"/>

17. Haluan, että minuun otetaan esisijaisesti yhteyttä:

- Sähköpostilla
- Puhelimella
- Kumpikin yhteydenottotapa sopii yhtä hyvin

Mahdolliset lisätiedot

18. Jos sinulla on jotain tarkentavaa tietoa aihetta koskien tai muuta asiaa tutkijalle, niin voit kirjoittaa tähän lisätietoja.

HUOM! Muista lähettää kysely klikkaamalla alla olevaa Lähetä -nappia!

Liite 2. Verkkohäirintäkokemuksia kartoittava kysely

Tutkimus eduskuntavaaleissa 2019 ehdolla olleiden naisten kokemasta verkkohäirinnästä

HEI SINÄ NAINEN, JOKA OLIT EDUSKUNTAVAALIEHDOKKAANA 2019!

Haluatko osallistua tutkimukseen, jossa kartoitetaan eduskuntavaaliehdokkaina 2019 olleiden naisten kokemaa verkkohäirintää kampanjan aikana?

Tutkimukseen voit osallistua vastaamalla tähän kyselyyn 26.5 mennessä. Aikaa vastaamiseen menee noin 15 minuuttia.

Kysely on suunnattu KAIKILLE eduskuntavaaleissa ehdolla olleille naisille:

- niille, jotka eivät tällä kertaa tulleet valituksi eduskuntaan
- niille, jotka tulivat valituksi eduskuntaan
- niille, jotka mielestään kokivat verkkohäirintää
- niille, jotka eivät mielestään kokeneet verkkohäirintää

Henkilöllisyytesi suojataan, eikä tutkimuksessa paljasteta kenenkään nimeä, nimimerkkiä, kuvaa tai muuta henkilötietoa.

TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS

Olen Katri Erkkilä ja teen Pro gradua Turun yliopiston digitaalisen kulttuurin oppiaineeseen.

a) Verkko on nykyään olennainen osa poliittista kampanjointia ja osallistumista erityisesti sosiaalisen median muodossa. Verkossa on mahdollist vaikuttaa ja ilmaista mielipiteitään, mutta samalla saattaa altistua häirinnälle.

Tutkimuksessa haluan selvittää kokivatko eduskuntavaaliehdokkaina 2019 olleet naiset verkkohäirintää kampanjan aikana.

Tutkimuksen pääkysymyksen lisäksi pyrin selvittämään:

- a) Miten verkkohäirintä ilmeni ja oliko se järjestelmällistä?
- b) Koskiko verkkohäirintä yleensä jotakin tiettyä poliittista teemaa, päätöstä, asiakysymystä tai ajoituksia esimerkiksi median uutisointiin?
- c) Miten verkkohäirintä vaikutti ehdokkaisiin ja kampanjointiin

Tavoitteena tutkimuksessa on kartoittaa nykytilanne.

Lisätietoja tutkimuksesta saat suoraan Pro gradun tekijältä. Ota rohkeasti yhteyttä, jos mieleesi tulee jotain kysyttävää.
Katri Erkkilä, Turun yliopisto, katri.a.erkkila@utu.fi, puh. 0400473139

Perustiedot

Sukupuoltasi kysytään, koska tutkimus on suunnattu naisille. Ikääsi, poliittista kokemustasi vuosina, asuinpaikan kuntaryhmittymää, vaalipiiriä ja puoluetta kysytään, jotta niiden välillä voidaan tehdä tutkimuksessa vertailua.

1. Sukupuoleni on nainen *

kyllä

2. Ikä

alle 30

30-40

41-50

51-60

yli 60

3. Asuinpaikkani kuntaryhmittymä

Taajaan asuttu kunta

Maaseutumainen kunta

Kaupunkimainen kunta

4. Vaalipiirini

Helsinki

Uusimaa

Varsinais-Suomi

Satakunta

Ahvenanmaa

Häme

Pirkanmaa

Kaakkois-Suomi

Savo-Karjala

Vaasa

- Keski-Suomi
- Oulu
- Lappi

5. Puolue, jossa olin ehdolla

- Eläinoikeuspuolue
- Feministinen puolue
- Itsenäisyyspuolue
- Kansalaispuolue
- Kommunistinen työväenpuolue
- Kansallinen Kokoomus
- Liberaalipuolue - Vapaus valita
- Perussuomalaiset
- Piraattipuolue
- Suomen Keskusta
- Suomen Kommunistinen Puolue
- Suomen Kristillisdemokraatit
- Suomen ruotsalainen kansanpuolue
- Sininen tulevaisuus
- Suomen Sosialidemokraattinen Puolue
- Vasemmistoliitto
- Vihreä liitto

6. Olen ollut poliittisessa toiminnassa mukana

- Alle 5 vuotta
- 6-14 vuotta
- 15-25 vuotta
- Yli 25 vuotta

7. Tulin valituksi eduskuntaan 2019 vaaleissa *

- Kyllä
 Ei

Verkkohäirinnän kartoitus

Verkkohäirinnällä tässä tutkimuksessa tarkoitetaan verkossa tapahtuvaa häirintää, joka on jatkuvaa tai toistuvaa, ei-toivottua kommunikointia. Sen tavoitteena on aiheuttaa häirinnän kohteelle stressiä ja ahdistusta tai jopa pelkoa.

Kokemus verkkohäirinnästä on subjektiivinen, eli jokainen kokee asiat omalla tavallaan. Tässä tutkimuksessa painotetaan nimenmaan tutkittavan subjektiivista kokemusta. Vastaa siis kysymyksiin sen mukaan mitä itse koit.

Lisäksi huomioitathan vielä sen, että tarkkaa eduskuntavaalikampanja-aikaa on mahdotonta määritellä. Puolueet ja ehdokkaat aloittavat kampanjoinnin hieman eri aikoihin. Tässä tutkimuksessa kampanja-ajaksi on määritetty 1.1.-14.4.2019.

8. Koin verkkohäirintää eduskuntavaalikampanjoinnin aikana (ajalla 1.1.-14.4.2019) *

- En kertaakaan
 Kerran
 2-5 kertaa
 6-10 kertaa
 11-20 kertaa
 21-30 kertaa
 31-40 kertaa
 En pysty arvioimaan, koska verkkohäirintä oli massiivista (jouduin somekohun tai jonkun muun julkisen verkkohyökkäyksen kohteeksi)
 Jotain muuta, mitä?
 En osaa sanoa

Jos vastasit, että et kokenut verkkohäirintää kertaakaan kampanjan aikana, siirry suoraan kysymykseen 22.

9. Verkkohäirintää minuun käsittääkseni kohdisti (voit halutessasi valita usean vaihtoehdon)

- Tuntematon yksityishenkilö
 Tuntemani yksityishenkilö
 Aatteellinen ryhmä tai sen puolesta toimiva henkilö/henkilöt

- Toinen poliitikko tai julkisessa asemassa oleva henkilö
- Joku muu, kuka/mikä?
- En osaa sanoa

10. Verkkohäirinnän taustalla oli käsittääkseni

- Ainoastaan yksi ja sama henkilö
- 2-4 eri henkilöä
- 5-7 eri henkilöä
- 8-10 eri henkilöä
- Yli 10 henkilöä, kuinka monta?
- En pysty arvioimaan henkilömäärää, koska häirintä oli niin massiivista
- En osaa sanoa

11. Kokemani verkkohäirinnän syynä oli käsittääkseni (voit halutessasi valita usean vaihtoehdon)

- Oma poliittinen vakaumukseni, vaaliteemani tai päätökseni
- Edustamani puolueen teemat tai päätökset
- Edustamani puolueen imago tai toimintatavat
- Median uutisointi
- Persoonani tai ulkoinen olemukseni
- Yksityiseen elämään liittyvät mielipiteeni tai toimeni, mitkä erityisesti?
- Sukupuoleni
- Kuuluminen seksuaalivähemmistöön
- Vieraskielisyyteni tai maahanmuuttotaustani
- Kuuluminen uskonnolliseen vähemmistöryhmään
- Kuuluminen johonkin muuhun vähemmistöryhmään, mihin?
- Joku muu, mitä?
- En osaa sanoa

12. Kokemani verkkohäirintä oli (voit halutessasi valita usean vaihtoehdon)

- Fyysisellä väkivallalla uhkailua
- Sukupuolittunutta halventamista (esim. "huorittelu")
- Seksuaalisella väkivallalla uhkailua
- Racistista tai syrjivää kommentointia
- Jatkuvaa negatiivista kommentointia sosiaalisen median päivityksiini
- Pyrkimystä mustamaalata ja vahingoittaa mainettani
- Osaamiseni ja asiantuntijuuteni vähättelyä
- Hämäisevää ja nöyryyttävää kielenkäyttöä
- Tietojeni (esim. kuvat, puhelinnumero tai osoite) jakamista verkossa ilman suostumustani
- Muuta, mitä?
- En osaa sanoa

13. Verkkohäirintä pääsääntöisesti vaikutti minuun seuraavasti (voit halutessasi valita usean vaihtoehdon)

- Sisuunnuin / sain vain uutta pontta jatkaa samaan malliin
- Vakaumukseni siitä, että työskentelen tärkeiden aiheiden parissa vain vahvistui
- Provosoiduin
- Suutuin
- Ahdistuin
- Pelkäsin turvallisuuteni puolesta
- Tunsin häpeää
- Syytin itseäni
- Stressaannuin
- Sensuroin ja kavensin omaa ilmaisuani sosiaalisessa mediassa (itsesensuuri)
- Minulla oli pakonomainen tarve seurata mitä minusta verkossa kirjoitetaan
- En enää mielelläni osallistunut julkiseen keskusteluun sosiaalisessa mediassa tietyistä aiheista
- En enää mielelläni ilmaissut mielipiteitäni tietyistä aiheista julkisissa tilaisuuksissa
- Muilla tavoin, miten?
- Ei mitenkään

En osaa sanoa

14. Sain häirintäviestejä kampanjan aikana (voit halutessasi valita usean vaihtoehdon)

Facebookin inbox -viesteihin / messengeriin

Facebook -fanisivustolle

Facebook -profiilisivustolle

Instagramiin

Blogini kommenttiosioon

Sähköpostiin

Whatsappiin

Muualle verkkoon, mihin

En osaa sanoa

Twitteriin

15. Koin systemaattista verkkohäirintää (sain useita häirintäviestejä) yhden ja saman henkilön tai ryhmän taholta

Kyllä, kuvaile sanallisesti tai määrällisesti kuinka usein?

Ei

En osaa sanoa

16. Koin häirintää samalta henkilöltä / taholta sekä verkossa että reaali maailmassa (verkon ulkopuolella)

Kyllä

Ei

17. Pyrin estämään ja ehkäisemään verkkohäirintää seuraavin tavoin (voit halutessasi valita usean vaihtoehdon)

Poistin kommentteja sosiaalisen median tileiltäni

Estin (blokkasin) häiritsijöiden pääsyn sosiaalisen median sivustoilleni

kuvakaappausten käytöstä tarkemmin.

- Kyllä, sähköpostiosoitteeni on:
- Ei

21. Tutkija saa julkaista hänelle jälkikäteen toimittamistani kuvakaappauksista (viittaa kysymykseen 20)

- Koko kuvakaappauksen (nimet, nimimerkit, profiilikuvat ja muut henkilötiedot peitetään)
- Suoria lainauksia (nimet, nimimerkit, profiilikuvat ja muut henkilötiedot poistetaan)
- Tutkija ei saa julkaista materiaalia sellaisenaan

22. Voin kertoa lisää kokemuksistani verkkohäirinnästä haastattelussa.

Kirjoita yhteystietosi alla olevaan kenttään, mikäli harkitset haastatteluun osallistumista. Haastattelen tutkimukseen 10-12 henkilöä ja otan sinuun sähköpostitse yhteyttä. HUOM! Täytä tietosi vain, jos harkitset haastatteluun osallistumista. Muussa tapauksessa jatka suoraan seuraavaan kysymykseen.

Etunimi

Sukunimi

Sähköposti

Paikkakunta

Aineiston käyttöä ja säilytystä tarkentavat kysymykset

23. Tutkija voi käyttää aineistoani *

- Pro gradussa ja siihen liittyvässä tutkimuksessa
- Muissa julkaisuissa (esim. tieteelliset artikkelit)
- Opetuksessa

24. Muut Turun yliopiston tutkijat voivat käyttää aineistoani *

- Tutkimuksessa
- Opetuksessa
- Julkaisuissa
- Muut tutkijat eivät saa käyttää aineistoani

25. Tutkimusaineistoni saa tallentaa Pro Gradu -tutkimuksen jälkeen koulutusohjelman tutkimusaineistoarkistoihin. Aineisto arkistoidaan niin ettei yksittäistä tutkittavaa voida tunnistaa. *

- Kyllä
- Ei

Muut mahdolliset lisätiedot

26. Jos sinulla on jotain tarkentavaa tietoa aihetta koskien tai muuta asiaa tutkijalle, niin voit kirjoittaa tähän lisätietoja.

HUOM! Muista lähettää kysely klikkaamalla alla olevaa Lähetä -nappia!

Liite 3. Syventävän haastattelun kysymyksiä verkkohäirintäkokemuksia kartoittavaan kyselyyn vastanneille

Haastattelukysymyksiä

- Onko sinulla ajatusta siitä, miksi et joutunut verkkohäirinnän kohteeksi?
- Koetko, että onko naisten verkkohäirintä on nyt tai voisi tulevaisuudessa olla uhka demokratialle?
- Onko sinulla tietoa, olivatko läheisesi eduskuntavaalikampanjointisi takia verkkohäirinnän kohteena?
- Entä oletko tietoinen / kuullut muihin ehdolla olleisiin naisiin kohdistuneesta verkkohäirinnästä?
- Onko verkkohäirinnästä ollut yleensäkin puhetta puolueesi tilaisuuksissa tai onko puolueesi esimerkiksi tiedottanut aiheesta ehdokkaita? Jos kyllä, millaista puhetta, mitä on tiedotettu?
- Kuinka hyvin mielestäsi tiedät kenelle voit ilmoittaa, jos kohtaat verkkohäirintää?
- Tiedostatko mielestäsi, milloin sinuun kohdistuva verkkohäirintä täyttää rikoksen tunnusmerkit, eli kun kyseessä on esimerkiksi: Kunnianloukkaus, Laiton uhkaus, Kansanryhmää vastaan kiihottaminen
- Olisiko sinulla ajatuksia siitä, millainen tuki tai toiminta voisi tulevaisuudessa auttaa kun politiikassa mukana oleviin naisiin kohdistetaan verkkohäirintää?
- Onko sinulla mielessä jotain uusia näkökulmia aiheeseen? Jotain, mitä en kyselyssä tai tässä haastattelussa ole mahdollisesti huomionut/huomannut.